

SELVITYS YHTEISÖLLISEN OPIKELUHUOLLON NYKYTILASTA

Christine Söderek
Kati Taipale
Mia Vartiainen
Jukka Vetoniemi
Tanja Väänänen

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Raportit ja selvitykset 2025:6

© Opetushallitus

Raportit ja selvitykset 2025:6

ISBN 978-952-13-6987-2 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Taitto: PunaMusta Oy/Sisältö- ja suunnittelupalvelut

www.oph.fi

TIIVISTELMÄ

Yhteisöllisen opiskeluhoollon avulla on mahdollista vaikuttaa oppilaitoksen yhteisöllisyyteen, ilma-piiriin, toimintakulttuuriin ja edistää tätä kautta sekä lasten, oppilaiden, opiskelijoiden että henkilös-tön viihtymistä ja hyvinvointia. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla voidaan lisätä ryhmään kuulumisen tunnetta ja esiopetukseen, kouluun ja oppilaitokseen kiinnittymistä sekä vähentää kiusaamista, syr-jäytymistä, poissaoloja ja yksinäisyyttä.

Opiskeluhoollon selkeät rakenteet ja yhteisöllisen opiskeluhoollon johtaminen tukevat opiskeluhool-tytöyden onnistumista. Selkeä työnjako sekä vastuista ja rooleista sopiminen edesauttavat yhteisöl-lisen opiskeluhoollotyön toteutumista. Säännöllinen ja suunnitelmallinen esiopetuksen toimipiste-kohtaisen, koulukohtaisen ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhoolloryhmän toiminta on keskeinen osa yhteisöllistä opiskeluhoolltoa. Esiopetuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa on yhteisiä kirjattuja käy-tänteitä ja toimintaohjeita, jotka mahdollistavat ehkäisevän työtavan ja varhaisen tuen antamisen. Nämä toimintaohjeet ohjaavat ja tukevat toiminnan suunnittelua, toteutusta ja seuranta. Kirjattujen käytäntöjen ja toimintaohjeiden yleisyys vaihtelee kuitenkin yksiköiden välillä.

Opiskeluhoollotyön painopiste ei tällä hetkellä ole ennaltaehkäisevässä ja yhteisöllisessä työssä, kuten laki edellyttää, vaan yksilökohtainen ja korjaava työ korostuu. Kuraattoreilla on yhteisölliseen työhön parhaat resurssit ja mahdollisuudet, mutta he ovat arvioineet, että pystyvät käyttämään yhteisölliseen työhön koulutusmuodosta riippuen keskimäärin 15–20 prosenttia työajastaan. Opis-keluhoolltopalvelujen henkilöstöpula koskee erityisesti psykologeja ja lääkäreitä. Opiskeluhoolltopal-velujen ammattilaisista lääkäreillä on kaikista suurimmat oppilas- ja opiskelijamäärät ja työalueet. Heidän mahdollisuutensa osallistua yhteisölliseen työhön ja olla osa koulun tai oppilaitoksen yhtei-söä on kaikista vähäisintä. Lähipalveluperiaate on keskeinen yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiske-luhoollon tavoite. Erityisesti lääkäri- ja psykologipalveluja toteutetaan tällä hetkellä myös koulujen ja oppilaitosten ulkopuolella, kuten terveysasemilla, keskitetyissä opiskeluhoolltopalvelujen tiloissa, yksityisen palveluntuottajan toimipisteissä tai etänä.

Lapset, oppilaat, opiskelijat sekä huoltajat ovat keskeisiä toimijoita yhteisöllisessä opiskeluhooll-ossa. Peruskouluissa oppilaiden osallisuus oppilaitoskohtaisissa opiskeluhoolltoryhmissä on pysy-nyt viime vuosina samana: lukuvuonna 2022–2023 oppilaat kuuluivat opiskeluhoolltoryhmään sään-nöllisesti 18 prosentissa peruskouluja. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijoiden edustus oli yleisempää ollen lukuvuonna 2021–2022 lukioista 38 prosentissa ja ammatillisten oppi-laitosten toimipisteistä 41 prosentissa. Huoltajien edustajan osallisuudessa ei ole tapahtunut viime vuosina merkittävää muutosta: huoltajan edustaja kuului ryhmään säännöllisesti 20 prosentissa peruskouluista, 17 prosentissa lukioista ja seitsemässä prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä. Osallistamisen rakenteita on olemassa, mutta vaikuttamismahdollisuudet eivät näy riittävästi oppilaille, opiskelijoille ja huoltajille. Koulun ja oppilaitoksen yhteisöllisestä opiskeluhooll-osta ja toimintatavoista on hyvä tiedottaa niin oppilaita, opiskelijoita kuin huoltajiaakin säännöllisesti koko lukuvuoden ajan.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon johtaminen on keskeinen osa hyvinvointityötä. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoolltosuunnitelma on konkreettinen työkalu yhteisöllisessä opiskeluhoolllossa. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoolltosuunnitelmat, jotka ohjaavat esiopetuksen toimipisteiden, koulujen ja oppi-laitosten opiskeluhoollon kokonaisuutta, on pääosin tehty lain, perusteiden ja määräyksen mukai-sesti. Monista suunnitelmista puuttuu kuitenkin konkretia ja ennaltaehkäisevä näkökulma.

Yhteisöllisen työn johtamisessa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja yhteistyössä on paljon alueellista ja toimipiste-, koulu- ja oppilaitoskohtaista vaihtelua. Toisaalla työ toteutuu lain mukaisesti ja toisaalla rakenteissa on vielä paljon kehittämistä työn ollessa vasta suunnitteluvaiheessa. Rehtoreiden näkökulmasta yhteisöllisen opiskeluhoollon haasteet kulminoituvat johtamisen ja rakenteiden ongelmiin toimijoiden työskennellessä kahden eri hallinnonalan alla. Koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointi-alueen yhteistyö, johtamisen rakenteet ja käytänteet sekä tiedonkulku muodostavat yhteisöllisen opiskeluhoollotyön perustan.

SAMMANDRAG

Genom den gemensamma elev- och studerandevården är det möjligt att påverka samhörigheten, atmosfären och verksamhetskulturen på läroanstalten och via detta främja trivsel och välbefinnande både hos barn, elever och studerande samt hos personalen. Via den gemensamma elev- och studerandevården kan man öka känslan att grupptillhörighet och skolengagemanget samt minska på mobbning, diskriminering, frånvaro och ensamhet.

Tydliga strukturer för elev- och studerandevården och att den gemensamma elev- och studerandevården leds stöder ett lyckat genomförande av elev- och studerandevårdsarbetet. Genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården främjas av en tydlig arbetsfördelning samt överenskomna ansvar och roller. En central del av den gemensamma elev- och studerandevården är att elev- och studerandevårdsgrupperna i förskoleundervisningen, skolan och läroanstalten arbetar regelbundet och systematiskt. Det finns gemensamma skriftliga tillvägagångssätt och anvisningar i förskoleundervisningen, skolorna och läroanstalterna, som möjliggör ett förebyggande arbetssätt och tidigt ingripande och stöd. Dessa anvisningar styr och stöder planeringen, genomförandet och uppföljningen av verksamheten. Förekomsten av skriftliga tillvägagångssätt och anvisningar varierar dock mellan de olika enheterna.

Tyngdpunkten för elev- och studerandevårdsarbetet ligger i nuläget inte på det förebyggande och gemenskapsfrämjande arbetet, såsom lagen förutsätter, utan det individuella och ingripande arbetet betonas. De största möjligheterna och resurserna för den gemensamma elev- och studerandevården har kuratorerna, men de bedömer att de beroende på utbildningsform endast har möjlighet att avsätta i medeltal 15–20 procent av sin arbetstid för den gemensamma elev- och studerandevården. Bristen på personal inom elev- och studerandevårdstjänsterna gäller särskilt psykologer och läkare. Av elev- och studerandevårdstjänsternas personal har läkare den största mängden elever och studerande och det största arbetsområdet. Deras möjligheter att delta i den gemensamma elev- och studerandevården och vara en del av gemenskapen är allra minst. Närserviceprincipen är ett centralt mål för den gemensamma och individuella elev- och studerandevården. Särskilt läkar- och psykologtjänster anordnas för tillfället även utanför skolan eller läroanstalten, till exempel på hälsostationer, i centraliserade utrymmen för elev- och studerandevårdstjänsterna, på verksamhetsställen för privata serviceproducenter eller på distans.

Barn, elever, studerande och vårdnadshavare är centrala aktörer inom den gemensamma elev- och studerandevården. Inom den grundläggande utbildningen har elevernas delaktighet i den skolvisa elevvårdsgruppen hållits på samma nivå de senaste åren: läsåret 2022–2023 deltog en företrädare för eleverna regelbundet i elevvårdsgruppen i 18 procent av skolorna. I gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen var studerandes delaktighet i studerandevårdsgrupperna mer allmän. Under läsåret 2021–2022 deltog en företrädare för de studerande regelbundet i studerandevårdsgruppen i 38 procent av gymnasierna och i 41 procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen. Det har inte skett betydande ändringar i vårdnadshavarnas delaktighet under de senaste åren: en företrädare för vårdnadshavarna deltog regelbundet i elev- eller studerandevårdsgruppen i 20 procent av skolorna, 17 procent av gymnasierna och sju procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen. Det finns strukturer för att främja delaktigheten, men påverkansmöjligheterna är inte tillräckligt synliga för elever, studerande och vårdnadshavare. Det är även viktigt att regelbundet under hela läsåret informera elever, studerande och vårdnadshavare om den gemensamma elev- och studerandevården och tillvägagångssätten.

En central del av välbefinnandearbetet är ledarskapet av den gemensamma elev- och studerandevården. Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan är ett konkret verktyg för den gemensamma elev- och studerandevården. Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplaner är i huvudsak uppgjorda enligt lag, läroplansgrunder och föreskrift. Elev- och studerandevården inom förskoleundervisningen, skolan och läroanstalten leds via dessa planer. Ur flera planer fattas ändå beskrivningar av det konkreta och av det förebyggande perspektivet.

Det finns en stor variation i den gemensamma elev- och studerandevården både regionalt och mellan enheterna vad gäller ledarskap, genomförande, utvärdering och samarbete. På vissa ställen genomförs arbetet i enlighet med lagen, på andra ställen är man i startgroparna och har ännu mycket att göra för att strukturera upp arbetet. Ur rektorernas perspektiv kulminerar utmaningarna inom den gemensamma elev- och studerandevården i ledarskapet och strukturella problem i och med att aktörerna arbetar under två olika sektorer. Samarbetet mellan utbildningsanordnare och välfärdsområdet, strukturer och praxis för ledarskap samt överföring av information bildar grunden för det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	3
SAMMANDRAG	5
1 OPISKELUHUOLLON SELVITYS	9
1.1 Selvityksen tausta ja tehtäväksianto	9
1.2 Selvityksessä käytetyt lähteet	9
1.3 Yhteisöllisen opiskeluhuollon kokonaisuus	10
2 OPISKELUHUOLLON JOHTAMINEN	12
2.1 Koulutuksen järjestäjäkohtainen monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä	12
2.2 Monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä	13
2.2.1 Opiskeluhuoltoryhmän johtaminen ja kokoonpano	14
2.2.2 Opiskeluhuoltoryhmän kokoontumistiheys	16
2.2.3 Monialaisen oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän toimintatavat	17
2.3 Yhteisöllisen opiskeluhuollon johtaminen	19
2.3.1 Yhteisöllisen opiskeluhuollon hyvät käytännöt	19
2.3.2 Yhteisöllisen opiskeluhuollon haasteet	23
3 KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMAT OPISKELUHUOLLON TOTEUTTAMISEN TUKENA	25
3.1 Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista	26
3.2 Oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi	27
3.2.1 Poissaolojen ennaltaehkäisy osana opiskeluhuoltosuunnitelmaa	28
3.2.2 Oppilaitosten terveellisyys- ja turvallisuuden tarkastusten toteutuminen ..	29
3.3 Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden, huoltajien sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	30
3.4 Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma	34
3.4.1 Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	34
3.4.2 Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle	35
4 YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON TOIMINTATAVAT JA TILANNEKUVA	36
4.1 Oppilaitosten hyvinvoinnin ja yhteisöllisen toimintakulttuurin edistäminen	36
4.2 Työrauha, ystävyyssuhteet sekä opiskelijan ja opettajan välinen vuorovaikutussuhde	39
4.3 Kiusaaminen, häirintä, syrjintä ja väkivalta	40
4.3.1 Karvin kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi	42
4.4 Opiskelijoiden ja oppilaitoksen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraaminen ja tietojen hyödyntäminen	43

4.5	Opiskelijajärjestöjen ja Suomen Vanhempainliiton näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhollosta	46
4.5.1	Opiskelijajärjestöjen näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhollosta	46
4.5.2	Suomen Vanhempainliiton näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhollosta . .	46
4.6	Opettajien näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhollosta	47
4.6.1	Opetusalan ammattijärjestön sekä Finlands svenska lärarförbundetin näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhollosta	48
4.7	Opetukseen sitomattomat työntekijät osana oppilaitoksen yhteisöllistä opiskeluholtoa	49
4.8	Opiskeluholtopalvelujen ammattilaisten näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhollosta	50
4.8.1	Yhteisöllisen opiskeluholtotyön nykytilanne, muutokset ja resurssit	50
4.8.2	Opiskeluholtopalvelujen ammattilaisten rooli yhteisöllisessä opiskeluhollossa	51
4.8.3	Lähipalveluperiaate	52
5	SELVITYKSEN KESKEISET HAVAINNOT	53
6	TIETOLÄHTEET	56
6.1	Selvitystä varten tehty tiedonkeruu touko- ja kesäkuussa 2024	56
6.2	Hyödynnetyt selvitykset, arvioinnit, tutkimushankkeet sekä muut lähteet.	57
6.3	Opetussuunnitelman perusteet ja määräykset	65
6.4	Lait	66
LIITE 1	OPETUSHALLITUKSEN REHTORIKYSELY 2024	67
LIITE 2	OPETUSHALLITUKSEN OPISKELUHUOLTOPALVELUJEN AMMATTILAISTEN KYSELY 2024	70

1 OPISKELUHUOLLON SELVITYS

Tässä selvityksessä Opetushallitus käyttää selkeyden vuoksi käsitteitä *opiskeluhoolto* oppilas- ja opiskelijahuollosta, *opiskelija* esiopetusikäisestä lapsesta, oppilaasta ja opiskelijasta, *oppilaitos* esiopetuksen toimipisteestä, koulusta ja oppilaitoksesta sekä *rehtori* eri koulutusmuotojen rehtoreista ja johtajista. Mikäli koulutusmuotokohtaista käsitettä käytetään, siinä kohdassa viitataan vain tiettyyn koulutusmuotoon.

1.1 Selvityksen tausta ja tehtäväksianto

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö antoi Opetushallitukselle helmikuussa 2024 tehtäväksi selvittää yhteisöllisen opiskeluhuollon nykytilaa. Selvityksen tulisi kattaa kaikki ne koulutusmuodot, joita opiskeluhoolto koskee ja siinä tulisi olla mukana seuraavat sisällöt:

- opiskeluhuollon johtaminen
- koulutuksen järjestäjien opiskeluhooltosuunnitelmat ja niiden toteutuminen
- yhteisöllisten opiskeluhooltoryhmien toteutuminen
- oppilaitosten terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastusten toteutuminen
- kouluterveydenhuollon luokkayhteenvetojen käsittely opiskeluhooltoryhmissä

Selvitys yhteisöllisen opiskeluhuollon nykytilasta on tehty virkатыönä Opetushallituksessa. Selvitys toimitettiin elokuussa 2024 opetus- ja kulttuuriministeriöön, jossa osia siitä liitettiin opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön laajempaan opiskeluhoollon selvitykseen. Opetushallituksen selvityksen tavoitteena on kuvata yhteisöllisen opiskeluhoollon tilannekuvaa.

1.2 Selvityksessä käytetyt lähteet

Selvitykseen on koottu saatavilla olevaa tietoa eri barometreistä ja kyselyistä ja tietopohjaa on täydennetty erillistiedonkeruilla. Tarkoituksena on luoda kuvaa yhteisöllisestä opiskeluhuollosta muuan muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Kouluterveyskyselyn ja terveyden edistämisen vertailutiedon TEAviisarin, Amisbarometrin, Lukiolaisbarometrin, Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalautteiden (Arvo) sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) arviointien perusteella. Opetushallituksen selvityksessä on tarkasteltu opiskeluhoollon sekä lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyviä tietoja Karvin tekemän oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnista alkaen ja kootut tiedot ovat näin ollen vuosilta 2018–2024.

Amisbarometri on valtakunnallinen toisen asteen koulutusta tarkasteleva tutkimus, joka toteutetaan kahden vuoden välein tuottamaan tietoa ammattiin opiskelevista. Tutkimuksen rahoituksesta vastaavat Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö OTUS sr, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Osuuskunta Tradeka.

Arvo-opiskelijapalautteella kootaan tietoa ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tyytyväisyydestä koulutuksen järjestämiseen ja sen vaikuttavuuteen. Lakisääteisen tiedonkeruun tuloksia käytetään ammatillisen koulutuksen laadun seurantaan ja kehittämiseen. Kyselyn tuloksia voi tarkastella

opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta. Tuloksia voi tarkastella mm. opiskelijoiden kielen, iän ja sukupuolen mukaan.

Lukiolaisbarometri on lukio-opiskelijoille suunnattu kysely opinnoista, arjesta ja tulevaisuudesta. Hankkeen toteuttavat Suomen Lukiolaisten Liitto ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.

Opiskeluhouoltopalvelujen seuranta -kysely (OPA) on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen opiskeluhouoltopalvelujen ammattilaisille suunnattu kansallinen seurantakysely, jolla selvitetään Manner-Suomen perusopetuksen ja toisen asteen opiskeluhouoltopalveluissa työskentelevien terveydenhoitajien, kuraattoreiden, psykologien ja lääkäreiden näkemyksiä esimerkiksi opiskeluhouoltopalvelujen järjestämisestä, työn sisällöistä, työajan jakautumisesta erilaisiin työtehtäviin, monialaisesta yhteistyöstä sekä yhteisöllisestä opiskeluhouoltotyöstä.

TEAvisari on suunnittelua ja johtamista tukeva työkalu kunnille, kouluille ja oppilaitoksille, joka näyttää kunnan terveyden edistämistyön suunnan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa terveyden edistämisasiivisuuteen liittyvää tietoa kahden vuoden välein. Tiedot kattavat lähes kaikki Manner-Suomen kunnat. Tietojen avulla tuetaan laaja-alaisen hyvinvointitiedon hyödyntämistä oppilaitosten arjessa ja opiskeluhoollon johtamisessa.

Kouluterveyskyselyssä kerätään seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saannista ja palveluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisee nämä tiedot tulospalvelussaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja kuntaakohtaisesti. Kyselyyn osallistuneet koulut ja oppilaitokset saavat myös tiedot itselleen koulu- tai oppilaitoskohtaisesti. Kouluterveyskyselyyn osallistuvat perusopetuksen 4.–5. ja 8.–9. luokat sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat.

Kirjallisuus: Selvityksessä on hyödynnetty viimeaikaisia kokoavia raportteja, arviointeja ja tutkimushankkeita. Ks. Lähteet.

Opetushallituksen tiedonkeruu: Tämän lisäksi selvitystä varten analysoitiin 55 koulutuksen järjestäjän opiskeluhouoltosuunnitelmaa ja pyydettiin näkemyksiä eri sidosryhmiltä (mm. opiskelijajärjestöiltä ja Vanhempainliitolta). Toisen asteen osalta haastateltiin kahdeksaa koulutuksen järjestäjää. Lisäksi toteutettiin kyselyt rehtoreille (Liite 1) sekä opiskeluhouoltopalvelujen ammattilaisille (Liite 2) touko-kesäkuun 2024 aikana. Rehtorikyselyyn vastasi 722 ja opiskeluhouoltopalvelujen ammattilaisten kyselyyn 685 henkilöä. Tässä selvityksessä on huomioitu kaikki koulutusmuodot, joita oppilas- ja opiskelijahuoltolaki koskee. Kaikista koulutusmuodoista ei kuitenkaan ole saatavilla tasavertaisesti tietoa, joten perusopetus, lukiokoulutus sekä ammatillinen koulutus painottuvat selvityksessä.

1.3 Yhteisöllisen opiskeluhoollon kokonaisuus

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhoolltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoolltona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoolltoon. Opiskeluhoolltoa toteutetaan opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §.)

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen opiskeluhoollotyö kuuluu jokaiselle oppilaitoksen toimijalle. Opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoollopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on keskeistä. Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilöstöllä. Yhteisön toimintakulttuurin kehittämistä ja yhteisöllistä työtä johtaa rehtori ja yhteisöllistä opiskeluhoolltoa toteutetaan koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollsuunnitelman mukaisesti. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoollpalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä.

Oppilas- ja opiskelijahuollolakia sovelletaan 1) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetussa opetuksessa; 2) lukiolaissa (714/2018) tarkoitetussa koulutuksessa; 3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetussa perustutkintokoulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa; 4) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitetussa koulutuksessa; 5) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa ja oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa koulutuksessa. (Oppilas- ja opiskelijahuollolaki 1 §.)

Opiskeluhoollto koskee seuraavia koulutusmuotoja:

- Esiopetus
- Perusopetukseen valmistava opetus
- Perusopetus
- Aikuisten perusopetus
- Lukiokoulutus
- Aikuisten lukiokoulutus
- Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)
- Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun vapaan sivistystyön koulutus
- Ammatillinen koulutus

Opetushallitus määrää perusteissa ja määräyksessä opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvista opiskeluhoollon tavoitteista sekä koulutuksen järjestäjän opiskeluhoollsuunnitelmista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa opiskeluhoollpalveluja koskevien osuuksien valmistelusta perusteisiin ja määräykseen.

2 OPISKELUHUOLLON JOHTAMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan opiskeluhuollon johtamista koulutuksen järjestäjän monialaisen opiskeluhuollon ohjausryhmän, monialaisen oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän sekä oppilaitoskohtaisen yhteisöllisen opiskeluhoitoryön johtamisen näkökulmasta.

Karvin oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnissa (Summanen ym., 2018) todettiin, että vuoden 2014 lakimuutokset tehostivat erityisesti eri opiskeluhooltoon liittyvien ryhmien toiminnan suunnitelmallisuutta, toimintatapojen ja käytäntöjen kehittämistä ja yhteisten tavoitteiden linjaamista. Arvioinnissa todettiin myös, että useat ryhmät hakivat vielä muotoaan ja eroja näkyi esimerkiksi siinä, miten usein ryhmät kokoontuivat, miten saatavilla olevaa arviointitietoa hyödynnettiin sekä miten hyvin henkilöstö tunsii lain ja sen taustalla olevan lainsäädännön.

2.1 Koulutuksen järjestäjäkohtainen monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä

Koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Opiskeluhuollon ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen taikka sille asetetut tehtävät voi hoitaa muu tehtävään soveltuva ryhmä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §.)

Aluehallintovirasto toteutti vuonna 2024 peruspalveluarvioinnin yhteisöllisen opiskeluhuollon tilasta. Kyselyyn yhteisöllisestä opiskeluhoollasta vastasi 207 kunnallista koulutuksen järjestäjää kaikista Manner-Suomen koulutuksen järjestäjistä (kattavuus 71 %). Koulutuksen järjestäjän monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä oli Manner-Suomessa yleisimmin yhden koulutuksen järjestäjän (68 %) ja toiseksi yleisimmin kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen ohjausryhmä (22 %). (Albert ym., 2024.) Myös Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuonna 2024 kyselyn yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumisesta opiskeluhuollon monialaisille ohjausryhmille. Kyselyyn vastasi 166 koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon ohjausryhmää tai niiden edustajaa. Näistä koulutuksen järjestäjistä 141 olivat suomenkielisiä, 19 kaksikielisiä ja 6 ruotsinkielisiä. Vastaajista 132 koulutuksen järjestäjää vastasi, että heillä oli oma monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä ja 19 että heillä oli kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen ryhmä. (Mannerkoski & Ekroth, 2024.)

Karvin arviointitulosten mukaan ohjausryhmien kokoonpano vaihteli paljon, mutta yleisimmin ryhmään kuuluivat koulutuksen järjestäjän edustaja, eri kouluasteiden edustajat sekä opiskeluhoitopalvelujen edustajat. Arvioinnin mukaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli lisännyt ohjausryhmien opiskeluhoitoryön suunnitelmallisuutta. (Summanen ym., 2018.) Opetushallitus kävi läpi 55 koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaa. Monialaisen opiskeluhuollon ohjausryhmän kokoonpanoa ei juuri kuvattu opiskeluhoitosuunnitelmissa. Suunnitelmista ilmeni harvoin, ketkä kuuluivat opiskeluhoollon ohjausryhmään tai ketkä olivat olleet laatimassa opiskeluhoitosuunnitelmaa.

Aluehallintoviraston selvitykseen (2024) osallistuneiden koulutuksen järjestäjien opiskeluhuollon ohjausryhmiin kuului pääasiassa rehtori (82 %), kuraattori (79 %), terveydenhoitaja (73 %), sivistystoimenjohtaja (65 %), erityisopettaja (57 %) ja psykologi (55 %). Opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus vaihteli jonkin verran kuntatyyppin mukaan. Opiskelijoita ja huoltajia oli jäsenenä eniten maaseutumaaisissa kunnissa (opiskelijat 27 % ja huoltajat 24 %) ja vähiten taajamakunnissa (opiskelijat 12 % ja

huoltajat 15 %). Monialaisen opiskeluhuollon ohjausryhmän puheenjohtajana toimi yleisimmin sivistysjohtaja (46 %) tai rehtori (19 %). (Albert ym., 2024.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyn vastauksien mukaan ryhmään kuului yleisimmin rehtori, kuraattori ja terveydenhoitaja. Lähes kaikissa vastauksissa ryhmään kuului myös johtavassa asemassa oleva virkahenkilö, kuten esimerkiksi sivistysjohtaja tai opetuspäällikkö. Vastauksista näkyi myös, että useamman eri hallintokunnan edustaja oli mukana ryhmässä. (Mannerkoski & Ekroth, 2024.) Kuntaliiton ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin (2023) tekemän kyselyn perusteella hyvinvointialueiden edustajat olivat hyvin mukana koulutuksen järjestäjäkohtaisissa monialaisissa opiskeluhuollon ohjausryhmissä (kunnat 91 %, muut koulutuksen järjestäjät 84 %).

Karvin oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnissa (Summanen ym., 2018) todettiin, että opiskeluhuollon ohjausryhmien lukuvuosittaisessa kokoontumistiheydessä oli suurta vaihtelua (0–35 kokoontumiskertaa lukuvuodessa). Tavanomaisimmin ryhmä kokoontui kaksi kertaa lukuvuodessa (36 %). Aluehallintoviraston selvityksen mukaan koulutuksen järjestäjän monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä kokoontui pääasiassa yhdestä kahteen kertaan kuukaudessa (58 %) tai kerran kuukaudessa (16 %) (Albert ym., 2024). Opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyn (2024) mukaan koulutuksen järjestäjän monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä kokoontui joko kerran lukukaudessa (42 %) tai kahden kuukauden välein (42 %).

Eri selvityksissä koulutuksen järjestäjäkohtaisen monialaisen opiskeluhuollon ohjausryhmän kokoontumistiheys näyttää vaihtelevan suuresti. Aluehallintoviraston selvityksessä (Albert ym., 2024) ja opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä (Mannerkoski & Ekroth, 2024) vastaajat kertoivat ryhmän kokoontuvan todella tiheästi verrattuna tuloksiin Karvin oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnista (Summanen ym., 2018).

Aluehallintoviraston peruspalveluarviointiin osallistuneista kunnista 25 oli kaksikielisiä. Kaksikielisissä kunnissa ohjausryhmän kokoonpano poikkesi monilta osin Manner-Suomen kuntien keskiarvosta. Niissä rehtori kuului harvemmin ohjausryhmään (60 % vs. 82 %) ja esimerkiksi psykologi useammin (72 % vs. 55 %). Opiskelijat ja huoltajat kuuluivat ohjausryhmään vain harvoissa kaksikielisissä kunnissa (opiskelijat 4 % vs. 22 %, huoltajat 8 % vs. 23 %), samoin koululääkäri (4 % vs. 11 %). Kaksikielisissä kunnissa rehtori ei toiminut yhdessäkään ohjausryhmässä puheenjohtajana. Kaksikielisissä kunnissa ohjausryhmä kokoontui yleisimmin yhdestä kahteen kertaan kuukaudessa (64 %) tai kerran kuukaudessa (28 %). (Albert ym., 2024.)

2.2 Monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä

Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä tai muu tehtävään soveltuva monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä. Oppilaitoskohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja.

Muilta osin koulutuksen järjestäjä päättää yhteistyössä opiskeluhuollon palveluja tuottavien tahojen kanssa tarkemmin opiskeluhoitoryhmien kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Opiskeluhoitoryhmät voivat tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §.)

Seuraavaksi tarkastellaan opiskeluhoitoryhmien johtamista, kokoonpanoa ja toimintaa. Esiopetuksen toimipistekohtaisten opiskeluhoitoryhmien kokoonpanosta ja kokoontumistiheydestä ei ollut koottua tietoa saatavilla, mutta Opetushallituksen rehtorikyselyn (2024) kautta esiopetus on huomioitu myös johtamiseen liittyvissä kohdissa.

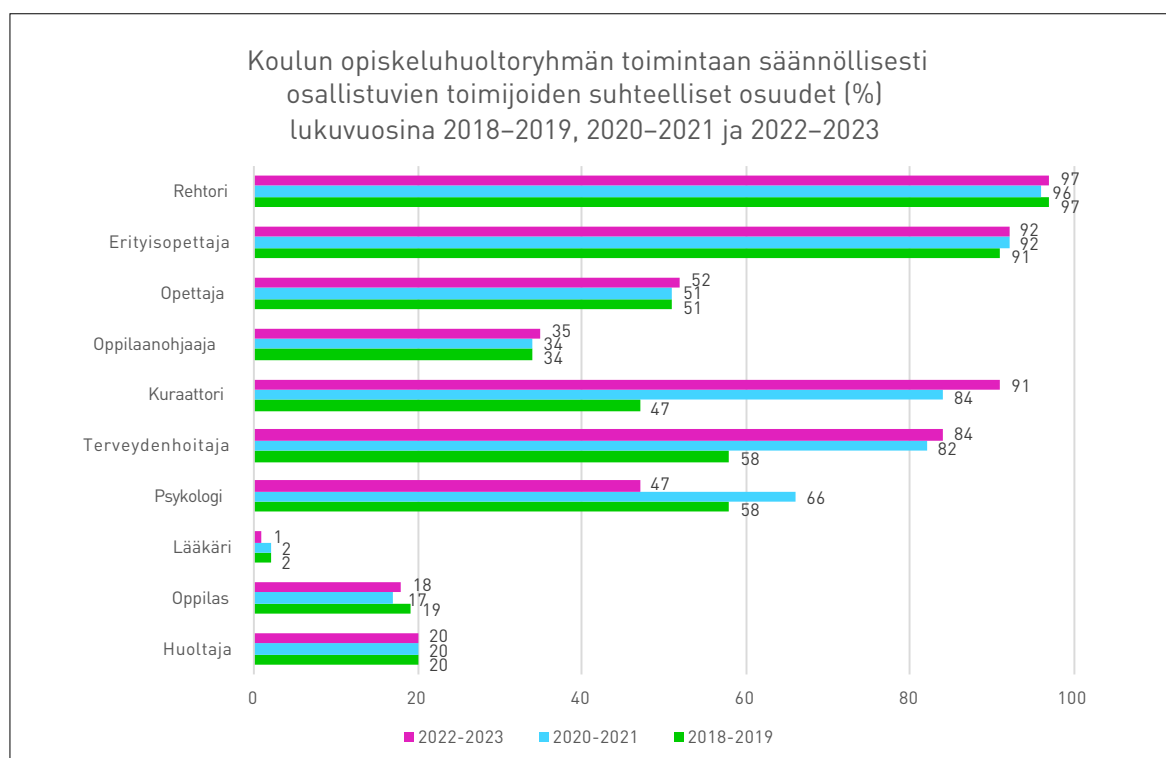
Opettajien ammattijärjestön OAJ:n opettajille ja rehtoreille suunnatun kyselyn mukaan toisella asteella suurin osa (lukioista 72 %, ammatillisesta koulutuksesta 60 %) vastaajista näki, että oppilaitoskohtainen monialainen opiskeluhoitoryhmä toimii kuten aikaisemmin, eli ennen hyvinvointialueuudistusta. Perusopetuksessa vastaavan näkemyksen jakoi puolet vastaajista. Ammatillisen koulutuksen vastaajista 27 prosenttia, lukion vastaajista 18 prosenttia ja peruskoulun vastaajista 39 prosenttia näki monialaisen opiskeluhoitoryhmän toiminnan heikentyneen. Vain harvat kokivat toiminnan parantuneen. (OAJ, 2024a.)

2.2.1 Opiskeluhoitoryhmän johtaminen ja kokoonpano

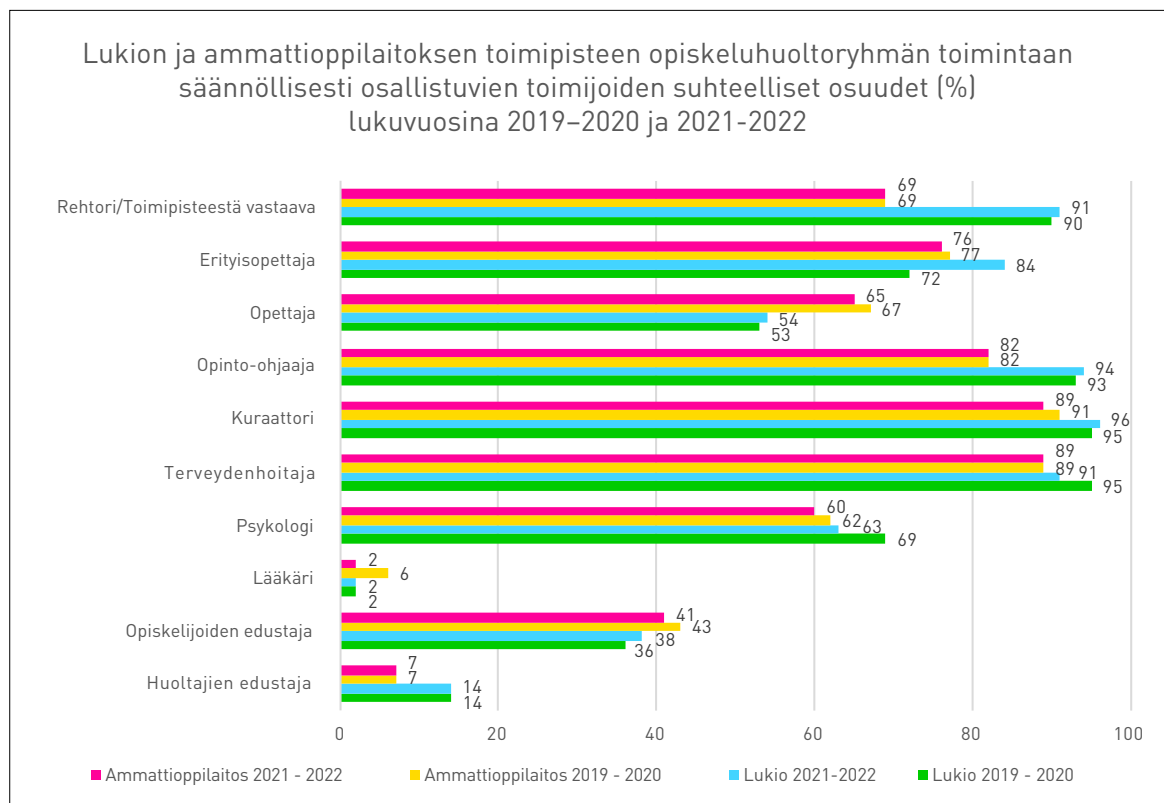
Oppilaitoskohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Tätä selvitystä varten toteutetussa rehtoreille suunnatussa kyselyssä (Opetushallitus, 2024a) suurin osa rehtoreista (kaikki koulutusmuodot yhteensä 71 %; esiopetus 60 %, perusopetus 74 %, lukio 60 %, ammatillinen 62 %) vastasivat toimivansa itse oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän vastuhenkilönä. Vastuu ryhmän johtamisesta oli delegoitu myös mm. apulaisrehtorille, koulutusjohtajalle, erityisopettajalle, opinto-ohjaajalle, luokanopettajalle tai jollekin muulle oppilaitoksen henkilökunnan jäsenelle.

TEAvisarin (2019–2023) mukaan oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien kokoonpano on säilynyt pääpiirteittään ennallaan jo useamman vuoden ajan (kuva 1 ja 2).

KUVA 1. PERUSKOULUISSA OPISKELUHOITORYHMÄN TOIMINTAAN SÄÄNNÖLLISESTI OSALLISTUVIEN TOIMIJOIDEN SUHTEELLISET OSUUDET (%) LUKUVUOSINA 2018–2019, 2020–2021 JA 2022–2023 (TEAVIISARI.FI, TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN PERUSKOULUISSA 2019, 2021, 2023).

**KUVA 2. AMMATIOPPILAITOSTEN TOIMIPISTEISSÄ JA LUKIOISSA OPISKELUHUOLTO-
RYHMÄN TOIMINTAAN SÄÄNNÖLLISESTI OSALLISTUVIEN TOIMIJOIDEN SUHTEELLISET
OSUUDET (%) LUKUVUOSINA 2019 – 2020 JA 2021 – 2022 (TEAVIISARI.FI, 2020, 2022).**

Viimeisimmän TEAviisarin (2023) mukaan ryhmän vakituksina jäseninä olivat perusopetuksessa yleisimmin rehtori (97 %), erityisopettaja (92 %), kuraattori (91 %) ja terveydenhoitaja (84 %). Lukioissa ryhmän vakituksina jäseninä olivat yleisimmin kuraattori (96 %), opinto-ohjaaja (94 %), rehtori (91 %) ja terveydenhoitaja (91 %) sekä ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä kuraattori (89 %), terveydenhoitaja (89 %), opinto-ohjaaja (82 %) ja erityisopettaja (75 %) (teaviisari.fi, 2022).

Lukuvuonna 2022–2023 opettaja osallistui opiskeluhooltoryhmään säännöllisesti 52 prosentissa ja tarvittaessa 44 prosentissa peruskouluista. Lukuvuonna 2021–2022 opettaja osallistui säännöllisesti opiskeluhooltoryhmään 54 prosentissa lukioista ja 65 prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä. Tarvittaessa opettaja osallistui opiskeluhooltoryhmään 37 prosentissa lukioista ja 24 prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä.

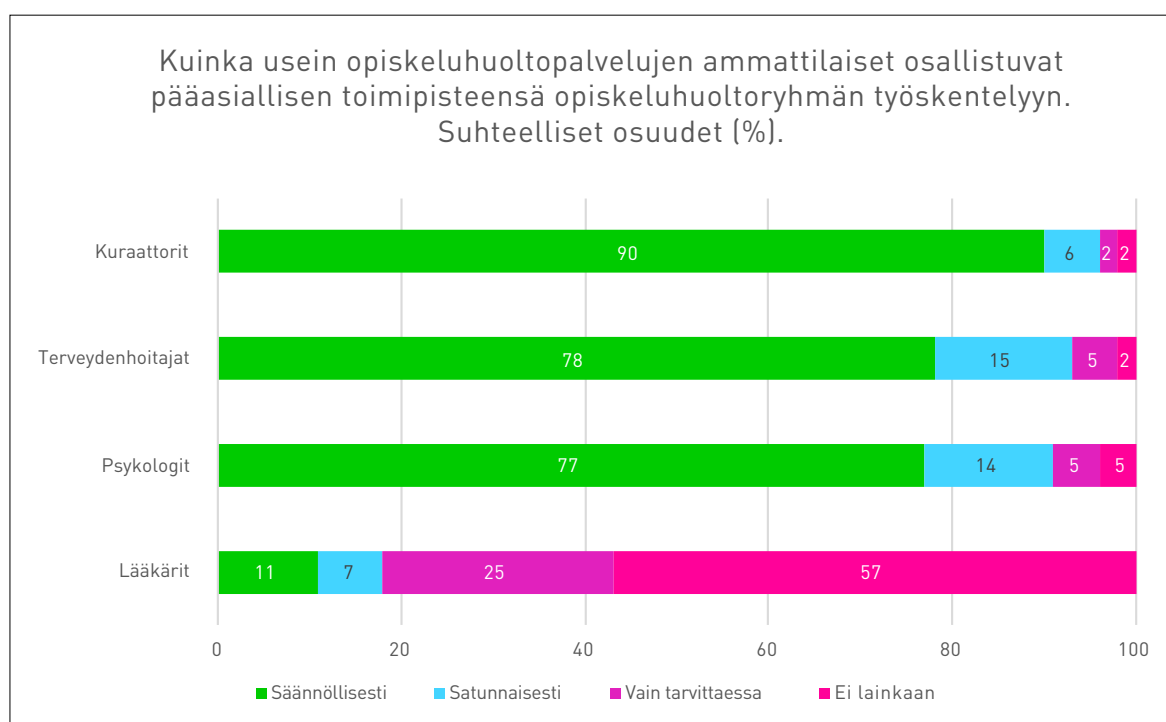
Peruskouluissa oppilaiden osallisuus opiskeluhooltoryhmissä on pysynyt viime vuosina suunnilleen samana ja lukuvuonna 2022–2023 oppilas kuului ryhmään säännöllisesti 18 prosentissa peruskouluja. Lukioissa ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä opiskelijoiden edustus on yleisempää ollen lukuvuonna 2021–2022 lukioista 38 prosentissa ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä 41 prosentissa. Huoltajaedustajien osallisuudessa ei ole tapahtunut viime vuosina merkittävää muutosta, ja huoltajien edustaja kuului ryhmään säännöllisesti 20 prosentissa peruskouluista, 17 prosentissa lukioista ja seitsemässä prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä. (teaviisari.fi, 2022, 2023.)

Psykologien osallistuminen ryhmän toimintaan on tasaisesti vähentynyt. Lukuvuonna 2022–2023 psykologi osallistui ryhmän toimintaan 47 prosentissa peruskouluja ja lukuvuonna 2021–2022

68 prosentissa lukioista ja 60 prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä. Lääkäri kuului opiskeluhooltoryhmän kokoonpanoon säännöllisesti vain yhdessä prosentissa peruskouluista ja kahdessa prosentissa lukioista sekä ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä. Tarvittaessa lääkäri oli mukana ryhmässä 17 prosentissa peruskouluista, 23 prosentissa lukioista ja 22 prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä. Kuntaliiton ja Hyvilyn tekemän selvityksen (2023) mukaan hyvinvointialueiden edustajat olivat hyvin mukana oppilaitoskohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä (kunnat 84 %, muut koulutuksen järjestäjät 92 %).

Opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisille suunnatussa kyselyssä (Opetushallitus, 2024) selvitettiin mm. sitä, osallistuvatko opiskeluhooltopalvelujen ammattilaiset pääasiallisen toimipisteensä opiskeluhooltoryhmän työskentelyyn (Kuva 3). Kun tarkastellaan kaikkia ammattiryhmiä yhdessä, 80 prosenttia vastasi osallistuvansa säännöllisesti pääasiallisen toimipisteeseen opiskeluhooltoryhmän toimintaan. Eri ammattikuntien välillä näkyi eroa niin, että lääkäreistä 57 prosenttia vastasi, ettei osallistu ryhmän toimintaan lainkaan, kun taas kuraattoreista 90 prosenttia osallistui ryhmän toimintaan säännöllisesti.

KUVA 3. OPISKELUHOOLTAPALVELUJEN AMMATTILAISTEN OSALLISTUMINEN PÄÄASIAALLISEN TOIMIPISTEEN OPISKELUHOOLTORYHMÄN TOIMINTAAN LUKUVUONNA 2023-2024 (OPETUSHALLITUS, 2024). SUHTEELLISET OSUUDET (%).

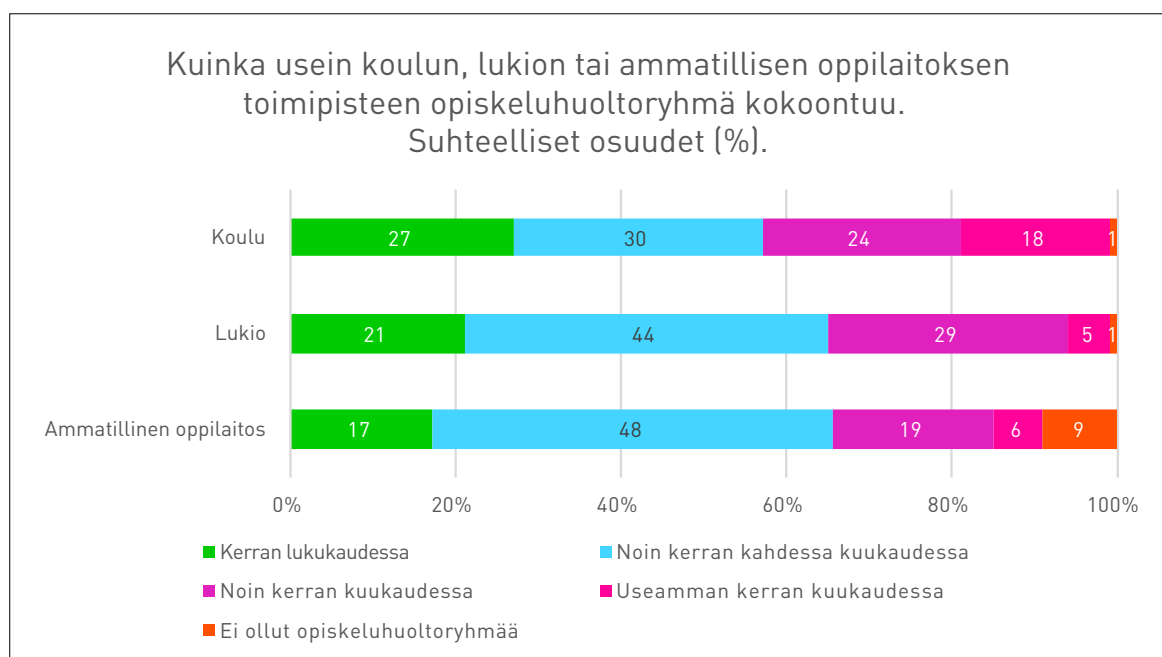

2.2.2 Opiskeluhooltoryhmän kokoontumistiheys

TEAvisarin mukaan perusopetuksen oppilaitoskohtaisten opiskeluhooltoryhmien kokoontumistiheydessä näkyi laskua vuonna 2020, mutta vuonna 2022 opiskeluhooltoryhmien raportoitiin kokoontuvan hieman aiempaa useammin ja kokoontumistiheys oli vuonna 2024 pysynyt ennallaan verrattuna vuoteen 2022. Lukuvuonna 2022-2023 peruskouluista 42 prosentissa opiskeluhooltoryhmä kokoontui vähintään kerran kuussa, 30 prosentissa kerran kahdessa kuukaudessa ja 27 prosentissa

vain kerran lukukaudessa. TEAviisarin (2022) mukaan 34 prosentissa lukioista opiskeluhooltoryhmä kokoontui vähintään kerran kuussa, 44 prosentissa kerran kahdessa kuussa ja 21 prosentissa vain kerran lukukaudessa. Ammatillisissa oppilaitoksissa oppilaitos-, yksikkö- tai toimipistekohtaiset opiskeluhooltoryhmät kokoontuvat TEAviisarin (2022) mukaan keskimäärin noin 2–12 kertaa vuodessa. Tältä osin opiskeluhooltoryhmien kokoontumistiheydessä on eroja toimipisteiden välillä. Useimmiten (48 %) ryhmä kokoontui keskimäärin joka toinen kuukausi. (Kuva 4.)

KUVA 4. KOULUN, LUKION JA AMMATILLISEN OPPILAITOKSEN TOIMIPISTEEN OPISKELUHOOLTORYHMÄN KOKOONTUMISTIHEYDEN SUHTEELLISET OSUUDET (%). PERUSOPETUKSEN OSALTA TIEDOT ON SAATU THL:N TEAVIISARIN VUODEN 2023 TULOKSISTA. LUKION JA AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN TOIMIPISTEKOHTAISET TIEDOT ON SAATU TEAVIISARIN VUODEN 2022 TULOKSISTA.

2.2.3 Monialaisen oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän toimintatavat

TEAviisarin mukaan (2022, 2023) perusopetuksen, lukion ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteiden opiskeluhooltoryhmissä käsitellään yleisimmin luokkia tai opetusryhmiä yleisellä tasolla (esimerkiksi työskentelyrauha, kaverisuhteet, kiusaaminen), opiskelijoiden hyvinvointi- ja terveystilannetietoja (esimerkiksi laajojen terveystarkastusten yhteenvedot, Kouluterveyskysely, KiVa Koulu-tilannekartoitus), yksilökohtaisen opiskeluhoollon yleisiä toimintaperiaatteita, yhteisöllisen opiskeluhooltotyön arviointia sekä oppilaitosympäristön ja -yhteisön tilannetietoja (esimerkiksi oppilaitoksen terveellisyys ja turvallisuuden tarkastustieto) (Kuva 5.).

KUVA 5. KOULUN, LUKION JA AMMATILLISEN OPPILAITOKSEN TOIMIPISTEEN OPISKELUHUOLTORYHMÄSSÄ KÄSITELTYJEN AIHEIDEN SUHTEELLISET OSUUDET (%) (TEAVIISARI.FI, 2022, 2023).

Opetushallitus tarkasteli osana selvitystä myös kouluterveydenhuollon luokkayhteenvetojen käsitelyä koulukohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä. Tarkkaa tietoa siitä, millä tavoin koulukohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä hyödynnetään laajoista terveystarkastuksista koottua seurantalilastoa perusopetuksen oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin seuraamiseen, ei ollut. TEAviisarin vuosien 2022 ja 2023 mukaan noin puolessa (51 %) peruskouluista ja noin kahdessa viidestä lukioista (41 %) ja ammatillisen oppilaitoksen toimipisteistä (38 %) seurataan suunnitelmallisesti opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia. TEAviisarin mukaan (2022, 2023) yleisesti opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista saatuja yksikötason tietoja esitellään ja niistä käydään keskusteluja oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmässä 75 prosentissa peruskouluista ja jaetaan tiedoksi opiskeluhooltoryhmälle 17 prosentissa peruskouluista. Melkein kaikissa lukioissa (92 %) ja useissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä (73 %) näitä yksikötason tietoja opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista raportoidaan opiskeluhooltoryhmälle.

Oppilaitoskohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä käsitellään edelleen myös lainvastaisesti yksittäisten opiskelijoiden asioita, kuten yksittäisen opiskelijan oppimisen ja koulunkäynnin sekä opiskeluhoollon tuen tarvetta tai tuen järjestämistä. Yksilökohtaista opiskeluhoolltoa tulisi nykyisin mukaisesti käsitellä tapauskohtaisesti koottavissa monialaisissa asiantuntijaryhmissä.

Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan, tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14§.)

Yksittäisten oppilaiden asioiden käsittely oli peruskouluissa vuonna 2021 selkeästi yleisempää kuin vuonna 2019. Vuoden 2023 tiedonkeruun mukaan tilanne on perusopetuksessa hieman parantunut, mutta edelleen hieman alle puolet peruskouluista (47 %) käsittelee yksittäisten oppilaiden asioita yhteisöllisessä opiskeluhoitoryhmässä. Lukioissa reilussa kolmanneksessa (37–39 %) opiskeluhoitoryhmiä arvioitiin lainvastaisesti yksittäisen opiskelijan oppimisen, opiskelun tai opiskeluhoollon tuen tarvetta ja järjestämistä lukuvuonna 2021–2022, mikä oli hieman enemmän kuin kaksi vuotta aiemmin. Ammatillisissa oppilaitoksissa yksittäisen opiskelijan opiskeluhoollon tuen tai oppimisen ja opiskelun tuen tarvetta ja järjestämistä arvioitiin lainvastaisesti 29 prosentissa toimipisteiden opiskeluhoitoryhmiä. Ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä tämä osuus on vähentynyt seuranta-aikana.

2.3 Yhteisöllisen opiskeluhoollon johtaminen

Rehtori johtaa oppilaitoksen yhteisöllistä opiskeluhoolltoa. Seuraavassa tarkastellaan, miltä yhteisöllisen opiskeluhoollon johtaminen näyttää rehtorin näkökulmasta. Luvussa pureudutaan yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamiseen eri tulokulmista: Ensinnä avataan yhteisöllisen opiskeluhoollon hyviä käytänteitä. Tämän jälkeen tuodaan esiin haasteita yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamisessa koulutuksen järjestäjän sanoittamana. Lisäksi käsitellään yhteisöllisen opiskeluhoollon yhteistyötä.

Rehtoreille suunnatulla kyselyllä (n=722) selvitettiin kokemuksia opiskeluhoollon johtamisesta, yhteisöllisen opiskeluhoollon hyvistä käytänteistä ja haasteista sekä siitä, miten opiskeluhoolltopalvelujen järjestämisvastuun siirtyminen hyvinvointialueelle on vaikuttanut yhteisöllisen opiskeluhoollon yhteistyöhön ja yhteistyöhön opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaisten kanssa. (Opetushallitus, 2024a.)

Yli puolet kyselyyn vastanneista esi- ja perusopetuksen rehtoreista kertoivat osallistuneensa koulutuksen järjestäjän opiskeluhoolltosuunnitelman laatimisprosessiin (65 % esiopetus, 62 % perusopetus). Toisen asteen rehtoreista suurin osa vastasi osallistuneensa tähän prosessiin (82 % lukio, 92 % ammatillinen). Yli puolet kyselyyn vastanneista rehtoreista vastasivat, että heillä on yksikkökohtaisia täsmennyksiä opiskeluhoolltosuunnitelmassa (eri koulutusmuodoissa 50–70 %). Hyvinvointialueen opiskeluhoolltosuunnitelman laatimisprosessissa rehtorit vastasivat olleensa mukana vähemmän (eri koulutusmuodoissa 19–44 %). (Opetushallitus, 2024a.)

2.3.1 Yhteisöllisen opiskeluhoollon hyvät käytännöt

Rehtoreiden vastauksista nousee esiin, että opiskeluhoollon johtaminen, toiminnan organisointi ja yhteistyö hakevat vielä paikkaansa. Eri hyvinvointialueet ovat eri vaiheissa toiminnan kehittämisessä. Toiminnan yhteiseen koordinointiin ja johtamiseen tarvitaan riittävästi resursseja ja aikaa. Opiskeluhoollon toimintoja on monin paikoin suunniteltu ja rakennettu omissa organisaatioissa, eikä yhteistyötä ole tehty koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen välillä. Yhteisöllisen opiskeluhoollon tilanne vaihtelee kuitenkin oppilaitoksittain, sillä toisaalla osa rehtoreista koki yhteistyön toimivan hyvin, ja he eivät kokeneet ongelmia yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamisessa, kun toisaalla rehtorit tunnistivat haasteita sekä johtamisessa että yhteistyössä.

Rehtoreilta kysyttiin, minkälaisia toimivia käytänteitä oppilaitoksessa on yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamiseen liittyen. Nimetyt vastuhenkilöt ja selkeä vastuunjako niin koulutuksen järjestäjätasoisesti kuin toimipaikkakohtaisesti nousivat esiin useassa vastauksessa hyvinä käytäntöinä. Hyvin usein mainittiin vuosikellon käyttö, joka toimii toiminnan suunnittelussa ja aikataulutuksessa. Hyvinä

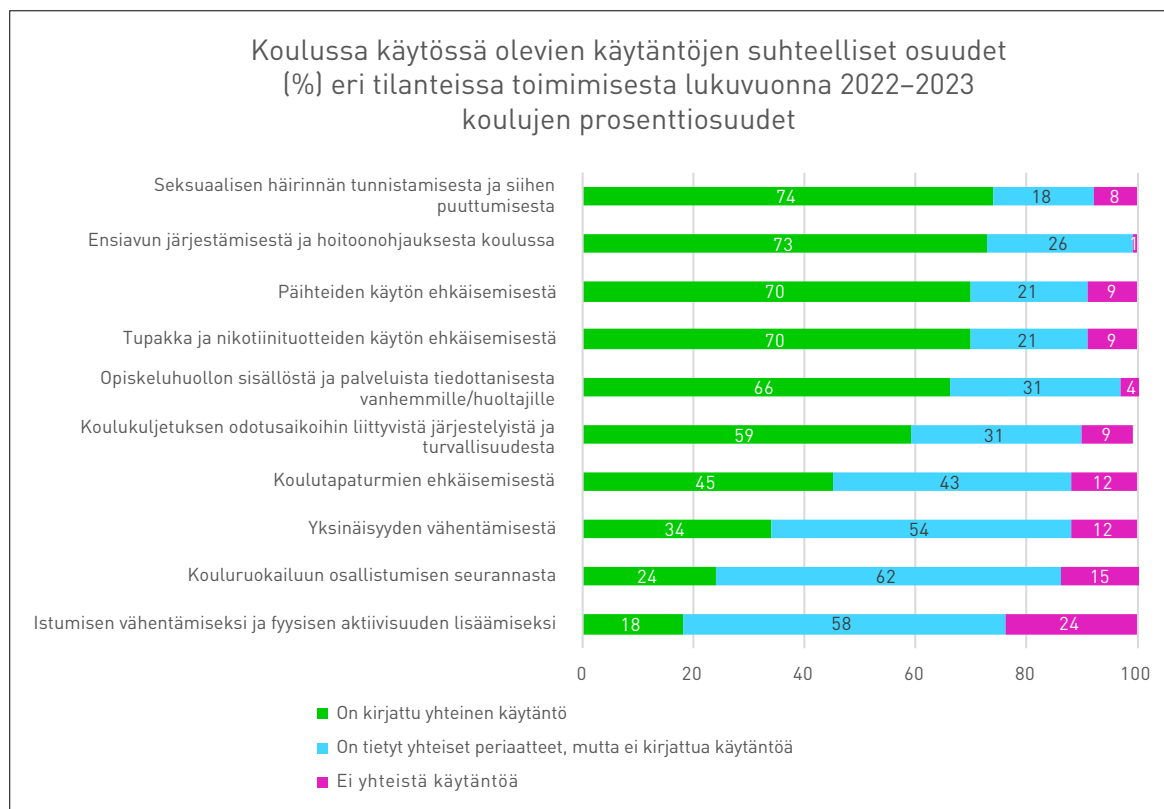
käytäntöinä korostuivat säännölliset kokoontumiset ja palaverit eri toimijoiden kesken sekä säännöllinen tiedonvaihto sidosryhmien kanssa. Toimiva yhteistyö opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa tarkoittaa esimerkiksi vakituksia yhteisiä tilaisuuksia ja kokouksiin osallistumista. Esimerkiksi lukuvuosisuunnitelmaa voidaan hyödyntää yhteisöllisen opiskeluhoollon vahvistamisessa:

Meillä on kuntakohtainen lukuvuosisuunnitelma -pohja, johon päivitetään vuosittain koulukohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman täsmennykset (mm. kokoonpano, kokoontumiskerrat, tavoitteet, käytänteet jne.) Tämän suunnitelman vuosittainen arviointi vahvistaa yhteisöllisen opiskeluhoollon tehokkuutta.

Yksittäisissä vastauksissa nousi hyvänä käytäntönä se, että opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset työskentelevät oppilaitoksen tiloissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaan palvelut tulee järjestää lähipalveluperiaatteella eli ensisijaisesti oppilaitoksen tiloissa. Toisen asteen opiskeluterveydenhuoltopalvelut voidaan tarvittaessa järjestää keskitettynä palveluna, mutta tällöinkin palvelut tulee olla opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Opiskelijoiden osallistuminen ja palautteen kerääminen olivat tärkeitä käytänteitä monissa vastauksissa. Myös erilaiset tapahtumat ja teemapäivät saivat mainintoja hyvistä käytänteistä.

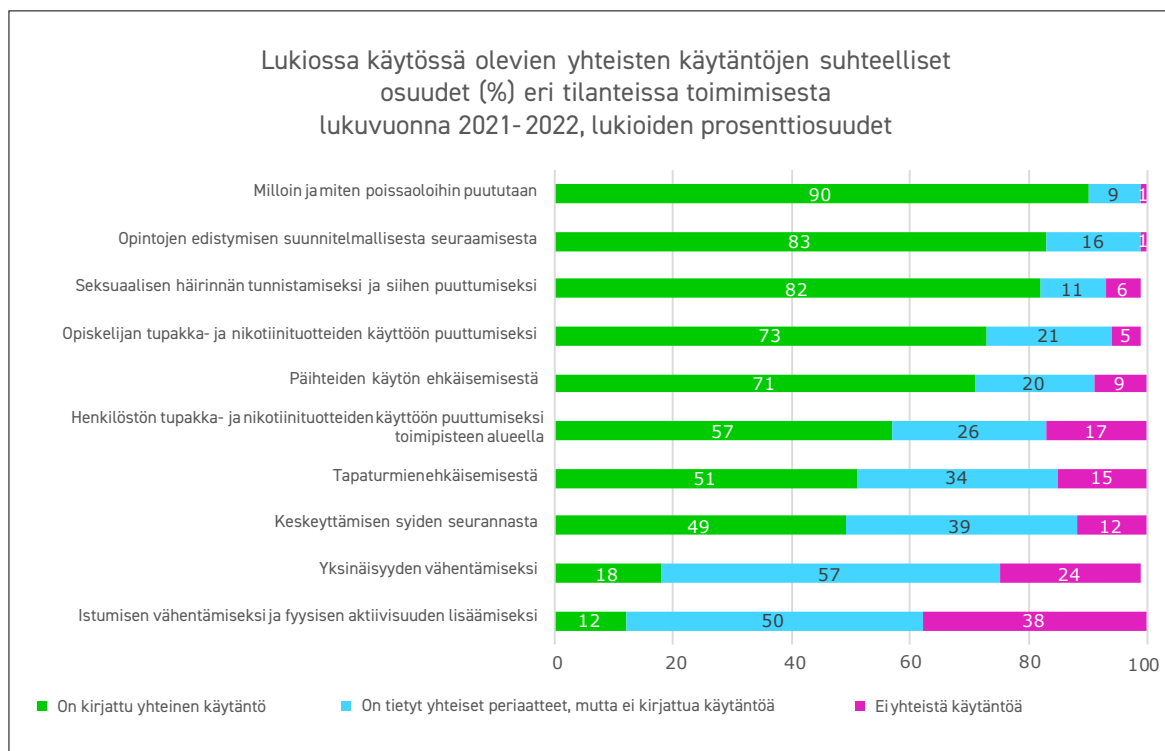
Oppilaitoksissa on kirjattuja käytänteitä ja toimintaohjeita, jotka mahdollistavat ehkäisevän työ-
van ja varhaisen tuen antamisen. Nämä toimintaohjeet ohjaavat ja tukevat oppilaitosten toiminnan suunnittelua, toteutusta ja seuranta. Kirjattujen käytänteiden yleisyyden vaihtelevuus oppilaitosten välillä on näyttäytynyt koko TEAviisarin seuranta-ajan. Viimeisimmän peruskouluja koskevan tiedonkeruun (2023) mukaan yleisimmin kirjatut käytänteet (kysytyistä käytänteistä) olivat seksuaalisen häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta (74 %), ensiavun järjestämisestä ja hoitoon ohjaamisesta kouluissa (73 %), päihteiden käytön ehkäisemisestä (70 %) sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisemisestä (70 %) (kuva 6). Opiskeluhoollon sisällöstä ja palveluista tiedottamisesta huoltajille oli kirjattu käytäntö 66 prosentissa peruskouluja. Yksinäisyyden vähentämisestä oli kirjattu käytäntö 34 prosentissa peruskouluja. Suurimmassa osassa kouluja oli edellä mainittuihin tilanteisiin tietyt yhteiset periaatteet, vaikka kirjattu toimintamalli saattoi puuttua. Vuonna 2021 kiusaamiseen puuttumisesta oli yhteisesti sovittu käytäntö tai toimintaohje kaikissa kouluissa, joten tätä ei enää kysytty viimeisimmässä tiedonkeruussa. (teaviisari.fi, 2021, 2023.)

KUVA 6. KOULUISSA KÄYTÖSSÄ OLEVIENTE YHTEISTEN KÄYTÄNTÖJEN SUHTEELLISET OSUUDET (%) ERI TILANTEISSA TOIMIMISESTA (TEAVIISARI.FI, 2023)

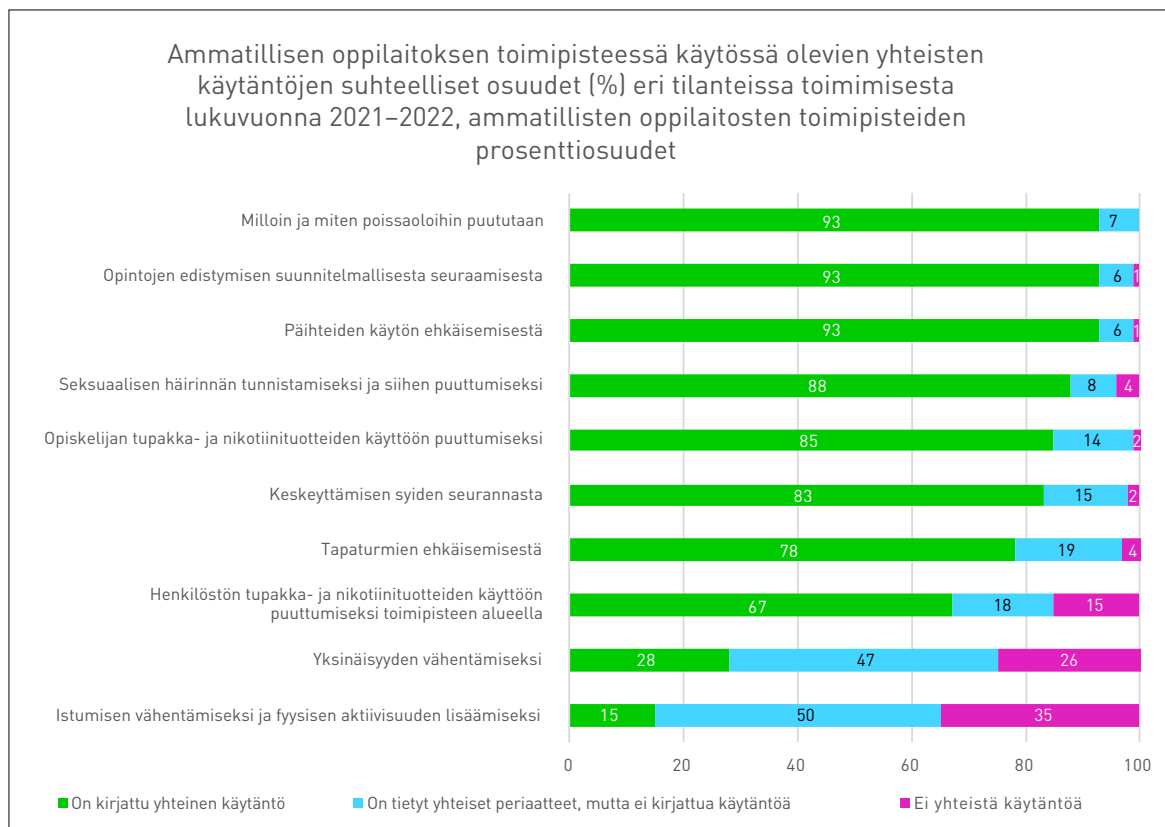

TEAvisarin (2022) mukaan sekä ammatillisen koulutuksen toimipisteissä että lukioissa oli laadittu useita yhteisiä kirjattuja käytäntöjä erilaisista hyvinvointia ja terveyttä edistävästä teemoista ja ne olivat yleistyneet kahden vuoden takaisesta tiedonkeruusta. Yleisimmin on laadittu yhteinen toimintaohje siitä, miten ja milloin opiskelijoiden poissaoloihin puututaan (ammatillinen 93 %, lukio 90 %), miten opintojen etenemistä suunnitelmallisesti seurataan (ammatillinen 93 %, lukio 83 %) ja miten päihteiden käyttöä ennalta ehkäistään (ammatillinen 93 %, lukio 71 %) (Kuva 7 ja 8). Lukiossa tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistämisen suunnitteluun osallistuminen oli kuitenkin vähäisempää (34 %) kuin kahta vuotta aiemmin (41 %). Seksuaalisen häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta kirjattu yhteinen käytäntö oli 88 prosentissa ammatillisen koulutuksen toimipisteistä ja 82 prosentissa lukioista. Yhteinen käytäntö yksinäisyyden vähentämisestä oli ammatillisessa koulutuksessa 28 prosentissa toimipisteistä ja lukiossa noin joka viidennessä (18 %).

KUVA 7. LUKIOISSA KÄYTÖSSÄ OLEVIENTE YHTEISTEN KÄYTÄNTÖJEN SUHTEELLISET OSUUKDET (%) ERI TILANTEISSA TOIMIMISESTÄ (TEAVIISARI.FI, 2022).

KUVA 8. AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN TOIMIPISTEISSÄ KÄYTÖSSÄ OLEVIENTE YHTEISTEN KÄYTÄNTÖJEN SUHTEELLISET OSUUKDET (%) ERI TILANTEISSA TOIMIMISESTÄ (TEAVIISARI.FI, 2022).

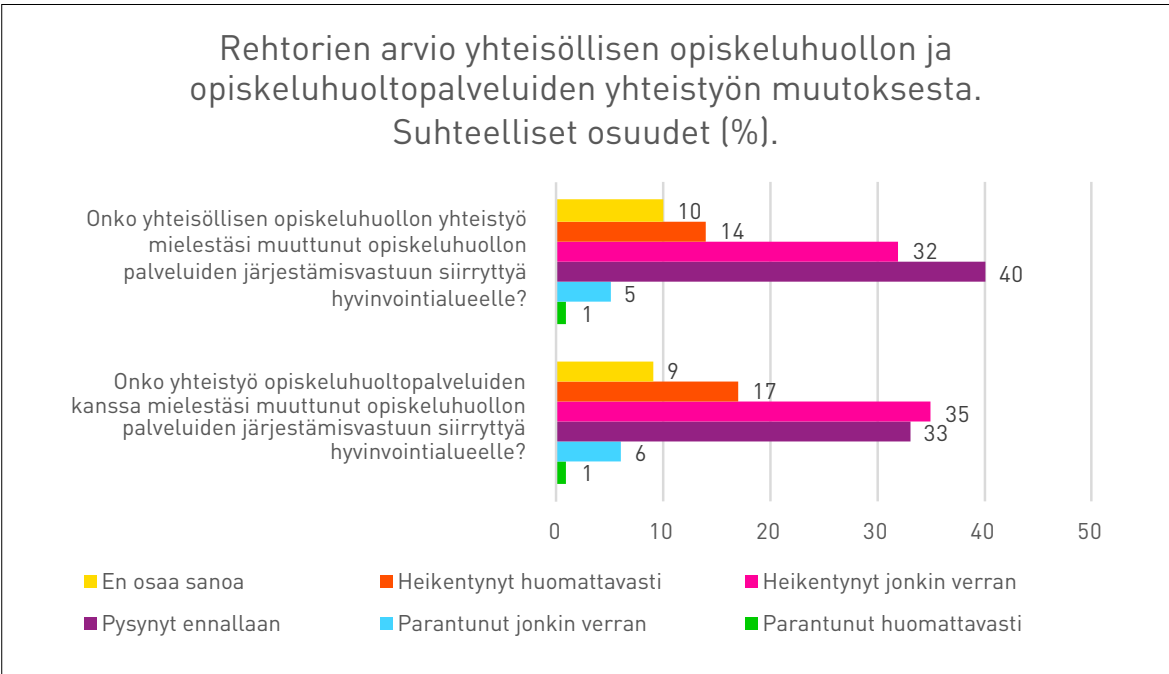
Yhteiset kirjatut käytännöt ja toimintaohjeet tukevat yhteisöllisen opiskeluhuollon toiminnan suunnittelua, toteutusta ja seuranta. Keskimäärin yhteiset käytännöt toteutuvat vielä vaihtelevasti. Esimerkiksi valtaosalla kouluista ja oppilaitoksista on yhteisesti sovittu käytäntö tai toimintaohje seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi. Heikoimmat arviot on saatu toimintamalleista, jotka koskevat istumisen vähentämistä tai fyysisen aktiivisuuden lisäämistä.

2.3.2 Yhteisöllisen opiskeluhuollon haasteet

Kysyttäessä, onko yhteisöllisen opiskeluhuollon yhteistyö muuttunut opiskeluhoitopalveluiden järjestämisvastuun siirryttyä hyvinvointialueelle, noin kaksi viidestä (40 %) rehtorista koki, ettei muutosta ole havaittavissa. Vajaa kolmannes (31 %) kuitenkin arvioi yhteistyön heikentyneen jonkin verran (kuva 9). Vastaaajista 14 prosenttia koki yhteistyön heikentyneen huomattavasti. Pienempi osa (6 %) koki yhteistyön parantuneen. (Opetushallitus, 2024a.)

Vastaukset jakaantuivat samansuuntaisesti kysyttäessä, onko yhteistyö opiskeluhoitopalveluiden kanssa muuttunut. Kolmannes (33 %) rehtoreista arvioi tilanteen pysyneen ennallaan ja noin puolet (52 %) arvioi tilanteen heikentyneen vähintään jonkin verran entiseen nähden. Vastajat olivat arvioineet molemmat kysymykset samansuuntaisesti, eli yhteisöllisen opiskeluhuollon yhteistyön onnistuminen oli linjassa opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten yhteistyötä koskevan vastauksen kanssa.

KUVA 9. REHTORIEN NÄKEMYS YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON YHTEISTYÖN JA OPISKELUHOITOPALVELUIDEN YHTEISTYÖN MUUTOKSESTA OPISKELUHUOLLON JÄRJESTÄMISVASTUUN SIIRRYTTYÄ HYVINVOINTIALUEELLE (OPETUSHALLITUS, 2024A). SUHTEELLISET OSUUKSET (%).

Rehtoreille suunnatun kyselyn mukaan (2024a) yhteisöllisen opiskeluhuollon haasteet näyttivät kulminoituvan johtamisen ja rakenteiden ongelmiin, jotka johtuivat siitä, että toimitaan kahden eri hallinnonalan alaisuudessa. Erilliset rakenteet ja siitä johtuvat johtamisen haasteet vaikeuttivat yhteistyön tekemistä monin tavoin. Eräs rehtori kertoi:

Yhteisiä palaverieja ei saatu sovittua, ihmiset vaihtuivat tai niitä ei ollut, rehtorit kokivat itsensä kädettömiksi, koska hyvinvointialueilta saneltiin, kuinka opiskeluhuolto tulisi järjestää ja miten opiskeluhuollon henkilöstön tuli toimia. Tiedonsiirto kunnan ja hyvinvointialueen välillä ei toiminut ja tietojärjestelmät eivät keskustelleet keskenään.

Johtamisen ongelmat heijastuivat yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapoihin, rakenteisiin ja yhteistyöhön. Kyselyn tulokset osoittavat, että yhteisöllisen opiskeluhuollon ja siihen liittyvien toimintatapojen toimivuuden varmistaminen edellyttää koordinoitua johtamisen yhteistyötä oppilaitosten ja hyvinvointialueen välillä.

Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen opiskeluhuollossa-hankkeen (MONOPS-hankkeen) loppuraportissa korostettiin sitä, että opiskeluhuollon toimijat hyvinvointialueuudistuksen myötä työskentelevät eri organisaatioissa, mikä lisää johtamisen merkitystä ja myös tarvetta kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyön vahvistamiselle, jotta opiskeluhuollon eri toimijoiden työtä ei johdeta ristiriitaisesti. Raportissa tuotiin esille eri organisaatioissa toimivien johtajien säännöllisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitys. Kun koulujen rehtorit ja opiskeluhuoltopalvelujen johtajat tapaavat säännöllisesti ja työskentelevät yhdessä laatien suunnitelmia tai pohtien yhteislinjauksia työnjakoon liittyen, opiskeluhuoltoa johdetaan kokonaisuutena. Tämä kuitenkin vaatii sen, että toimijoilla on tuntemusta eri ammattiryhmien toiminnasta ja osaamisesta, kehittämistyöhön suhtaudutaan myönteisesti ja toisten asiantuntijuutta arvostetaan. Tämä saattaa edellyttää johtajille suunnattua lisäkoulutusta. (Jalonen ym., 2024.)

Rehtorit tunnistivat huoltajien osallisuuden tärkeyden ja he kaipasivat uusia keinoja heidän osallisuutensa edistämiseksi. Yhdeksi osallisuuden esteeksi koettiin yhteisten aikataulujen löytyminen. Myös opiskelijoiden osallisuuden lisäämistä pohdittiin rehtoreiden vastauksissa.

Johtamisen haasteena koettiin myös oppilaitoksen henkilöstön sitouttaminen yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Rehtoreilla on toive, että opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset osallistuisivat oppilaitoksissa enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja tutustuisivat opiskelijoihin, henkilöstöön ja oppilaitoksen arkeen paremmin. Joissain oppilaitoksissa opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten koko työaika menee yksilökohtaisen opiskeluhuollon tehtäviin. Opiskeluhuoltopalveluiden seurannassa (2021) todetaan yhtenä toimenpide-ehdotuksena sen varmistaminen, että yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö sisältyy jokaisen ammattilaisen työnkuvaan ja että tämä pitäisi myös huomioida resursseissa (Hietanen-Peltola ym., 2021). Tämän varmistaminen edesauttaisi myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain toteutumista lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla, kun painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä.

Opettajille ja rehtoreille suunnatussa kyselyssä (OAJ, 2024a) perusopetuksen vastaajista 60 prosenttia, lukioiden vastaajista 41 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen vastaajista 44 prosenttia arvioi, että opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden johdon siirtyminen hyvinvointialueille on vaikeuttanut toiminnan johtamista. Ammatillisen koulutuksen ja lukion vastaajista yli puolet koki, että johtaminen on pysynyt samankaltaisena kuin ennen ja perusopetuksessa noin kaksi viidestä (39 %) näki johtamisen pysyneen ennallaan.

3 KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN OPISKELUHUOLTO- SUUNNITELMAT OPISKELUHUOLLON TOTEUTTAMISEN TUKENA

Koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman tulee sisältää opiskeluhuollon toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta).

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on oppilaitoskohtaisesti seuraavat tiedot:

- 1) arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista;*
- 2) oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;*
- 3) yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa;*
- 4) suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi 6 §:n mukaisesti.*

Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitosten henkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä määräykset koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta. Siltä osin, kuin määräykset koskevat opiskeluhoitopalveluja, Opetushallitus valmistelee edellä mainitut määräykset yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista oppilaitoksissa ja tarkistettava sitä tarvittaessa.

Kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmat tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §.)

Osana yhteisöllisen opiskeluhuollon selvitystä Opetushallitus analysoi 55 koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaa. Suunnitelmat kattoivat kaikki kymmenen koulutusmuotoa, joita oppilas- ja opiskelijahuoltolaki koskee. Moniin suunnitelmiin sisältyi yleissivistävän koulutuksen osalta useampi koulutusmuoto (60 %). Koulutuksen järjestäjät valittiin harkinnanvaraisella otannalla.

Koulutuksen järjestäjistä 55 prosenttia oli kunnallisia, 35 prosenttia yksityisiä ja 11 prosenttia kuntayhtymiä. Suunnitelmissa oli katettuna sekä suomen- että ruotsinkieliset koulutuksen järjestäjät ja suunnitelmista 28 oli joko kaksikielisten tai ruotsinkielisten koulutuksen järjestäjien suunnitelmia. 87 prosenttia suunnitelmista vastasi sisällöltään nykyinsäädäntöä ja perusteita tai ammatillisen koulutuksen määräystä. Suunnitelmista 13 prosenttia oli puutteellisia, eivätkä vastanneet sisällöltään nykyinsäädäntöä ja perusteita tai ammatillisen koulutuksen määräystä.

Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnin (2024) mukaan Manner-Suomen kunnissa 96 prosenttia kunnallisista koulutuksen järjestäjistä olivat hyväksyneet koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman. Nämä opiskeluhooltosuunnitelmat oli liitetty kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan joko täysin tai osittain yhteensä 50 prosentissa kunnista. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman liittäminen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan oli työn alla 30 prosentissa kunnista. Manner-Suomen kaksikielisistä kunnista valtaosa vastasi, että opiskeluhooltosuunnitelma on saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi (76 %). (Albert ym., 2024.)

Myös MONOPS-hankkeen loppuraportissa (Jalonen ym., 2024) analysoitiin perusopetuksen koulutuksen järjestäjien opiskeluhooltosuunnitelmia ja todettiin, että opiskeluhooltosuunnitelmien yhteys käytännön arkeen tai monialaisen yhteistyön toteutumiseen jäi suunnitelmissa epäselväksi. Opiskeluhooltosuunnitelmien analyysissä tarkasteltiin toimijoiden osallisuutta, monialaisen yhteistyön toteuttamista ja monialaisen yhteistyön tukea. Loppuraportissa todettiin, että eri toimijoiden osallisuus opiskeluhooltoon liittyvässä yhteistyössä oli suunnitelmissa kuvattu hyvin ja analysoiduissa suunnitelmissa korostui myös eri toimijoiden merkitys yhteistyöhön liittyen. Opiskeluhooltosuunnitelmissa monialaisen yhteistyön toteutuminen taas näytti jäsentymättömältä, niissä viitattiin eri ryhmien kokoontumisiin, mutta ryhmien kokoontumistiheydessä oli vaihtelua. Suunnitelmissa korostettiin ammattilaisten osaamisen vahvistamista ja perehdytystä opiskeluhoollon eri toimintatapoihin sekä koulutuksen järjestäjäkohtaisen monialaisen opiskeluhoollon ohjausryhmän tehtäviä monialaisen yhteistyön tukemiseksi. Myös johtamisen merkitystä nostettiin esille, ja siinä etenkin tiedolla johtamisen näkökulmaa. Raportissa todettiin, että opiskeluhooltosuunnitelmissa kuvataan enimmäkseen lain ja opetussuunnitelman perusteiden yleisiä tavoitteita, kun taas paikalliset ja käytännöllisemmät kirjaukset puuttuvat. Suunnitelmista selviää, että monialaisen yhteistyön ohjaus vaihtelee, mikä vaikuttaa käytännön työn toteutumiseen. Jalonen ym. totesivat, että se että monialaisten toimijoiden merkitys oli tunnistettu opiskeluhooltosuunnitelmissa, ei kuitenkaan tukenut käytännön työtä koulun arjessa. Tämä voi kertoa siitä, että roolit opiskeluhooltotyössä ovat epäselvät ja yhteistyöprosessit vielä kehittymättömät. Monialaisen yhteistyön tuki vaikutti jäsentymättömältä ja sattumanvaraiselta, mikä taas ilmeni konkreetian ja ohjeiden puutteena ja esimerkiksi perehdytys-suunnitelmien vähäisenä huomiointina.

Opiskeluhooltosuunnitelmien tulee sisältää arvion opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista, kuvauksen oppilaitosyhteisön toimenpiteistä yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto), kuvauksen yhteistyön järjestämisestä opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa sekä suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja kriisisuunnitelman. Seuraavaksi kuvataan miten opiskeluhooltosuunnitelman eri sisältökohdat näyttäytyvät Opetushallituksen tekemän analyysin pohjalta sekä muiden tietolähteiden valossa.

3.1 Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista koetaan tiedot kustakin oppilaitoksesta. Tällä arviolla varmistetaan opiskeluhooltopalvelujen riittävyys huomioiden opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoollon sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Arviota laadittaessa tulee hyödyntää

monipuolisesti lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskevia selvityksiä ja seuranta-tietoja, opiskeluhouollossa kertynyttä tietoa ja kokemusta sekä henkilöstöltä, huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatua palautetietoa. Kokonaistarpeen arvioissa tulisi opiskelijamäärien lisäksi huomioida toimintaympäristö ja sen erityispiirteet sekä niiden luomat paikalliset tarpeet.

Opiskeluhouoltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosien raportoinnissa oli Opetushallituksen analyysin mukaan vaihtelevuutta. Opiskeluhouoltosuunnitelmiin sisältyi yleisimmin resurssitarpeiden kuvaus tai taulukkopohja resursseista. Yleisimmin resurssien tarpeen arvio perustui pelkkään opiskelijamäärään. Oppilaitoskohtaiset arviot henkilötyövuosista kootaan ja lasketaan yhteen koulutuksen järjestäjän opiskeluhouoltosuunnitelmassa. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten tiedot kootaan ja missä muodossa oppilaitokset ilmoittavat henkilötyövuositarpeen.

Koulutuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhouoltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhouoltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuodet. Hyvinvointialue opiskeluhouoltopalvelujen järjestäjänä vastaa koulutuksen järjestäjien/oppilaitosten käytettävissä olevista opiskeluhouoltopalveluista ja ilmoittaa ne koulutuksen järjestäjälle henkilötyövuosina. Koulutuksen järjestäjä merkitsee ilmoitetun luvun opiskeluhouoltosuunnitelmaansa.

3.2 Oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhouoltosuunnitelma pitää sisällään kuvaukset niistä toimenpiteistä, joilla edistetään yhteisöllistä opiskeluhouoltoa. Tämän lisäksi on kuvattava toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi, mikä tarkoittaa yksilökohtaista opiskeluhouoltoa. Tähän kohtaan Opetushallitus on myös määritellyt kuvattavan toimenpiteet opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi opetussuunnitelman ja koulutuksen järjestäjän mukaisella opiskeluhoollolla (Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §).

Yhteisöllisen opiskeluhoollon kohdassa on kuvattava opiskelijoiden ja oppilaitosympäristön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset; oppilaitoskohtaisten opiskeluhoutoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat; sekä yhteistyö ja käytänteet oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa. Tämän lisäksi koulutusmuodosta riippuen tässä kuvataan tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ennalta ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen sekä poissaolojen ennaltaehkäisy.

Yksilökohtaisen opiskeluhoollon kohdassa on kuvattava opiskelijan ohjaaminen opiskeluhouoltopalveluihin; yksittäisen opiskelijan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoamisen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen sekä opiskeluhouoltokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen koulutuksen järjestäjän opiskeluhouoltorekisterille. Tämän lisäksi koulutusmuodosta riippuen tässä kuvataan tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoimen tai opiskelijan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä; opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion toimintakäytänteet koulussa sekä opiskelijan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet.

Opiskeluhouoltosuunnitelmien analyysi osoitti, että koulutuksen järjestäjien opiskeluhouoltosuunnitelmat oli tehty pääsääntöisesti lain, perusteiden ja määräyksen mukaisesti. Eri suunnitelmien sisällöissä oli kuitenkin suuria eroja sen suhteen, kuinka paljon koulutuksen järjestäjät olivat avanneet konkreettisia yhteisöllisen opiskeluhoollon toimia ja toimintamalleja. Toisaalta koulutuksen

järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmista löytyi tarkkoja ja ansiokkaita kuvauksia siitä, miten yhteisöllistä opiskeluhoitoa konkreettisesti toteutetaan lukuvuoden aikana: tavoitteet (laadulliset ja määrälliset), työn tekemisen tavat sekä yhteisöllisen opiskeluhoitotyön seuraaminen (omavalvonta). Osassa suunnitelmista oli hyödynnetty tietopohjaa hyvinvoinnista, kuten esimerkiksi Koulu-terveyskyselyn tai Arvo-palautteiden (ammatillisen koulutuksen opiskelijapalaute) tuloksia. Toisaalta oli myös koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmia, joihin käytännössä oli kirjoitettu laki- ja määräystekstit ilman konkretiaa tai sellaisia, joista puuttui joitakin osuuksia kokonaan.

Opiskeluhoitosuunnitelmissa oli hyödynnetty seurantatietoja vaihtelevasti. Yleisimmin oli hyödynnetty Koulu-terveyskyselyä sekä oppilaitosten erilaisia sisäisiä kyselyjä. Myös Move!-tuloksia (fyysisen toimintakyvyn seurantarjestelmä) ja TEAviisaria oli hyödynnetty. Lukiolaisbarometria, Amisbarometria ja OPA-tuloksia (opiskeluhoitopalvelujen seuranta) hyödynnettiin harvemmin.

Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnin (2024) mukaan Manner-Suomen kunnalliset koulutuksen järjestäjät hyödynsivät erilaisia seurantatapoja yhteisöllisen opiskeluhoitoon toteutumista varten. Valtakunnallisista seurantatiedoista hyödynnettiin yleisimmin Koulu-terveyskyselyä (90 %) tai TEAviisaria (80 %). Vastaajista 90 prosenttia ilmoitti, että oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä on tärkeä seurantakeino. Kaupunkimaisissa kunnissa koulutuksen järjestäjä hyödynsi omia kyselyjä 93 prosenttia ja taajaan asutuissa kunnissa vastaava luku oli 73 prosenttia. Maaseutumaisissa kunnissa 60 prosenttia koulutuksen järjestäjistä hyödynsi omia kyselyjä. Kaksikielisissä kunnissa oli harvinaisempaa seurata yhteisöllisen opiskeluhoitoon toteutumista oppilaitoskohtaisissa opiskeluhoitoryhmissä kuin Manner-Suomessa keskimäärin (76 % vs. 89 %). (Albert ym., 2024.)

Opetushallituksen analyysitulosten perusteella opiskeluhoitosuunnitelmiin oli kirjattu opiskeluhoitoon tavoitteet ja keskeiset periaatteet. Konkreettinen taso toimenpiteistä opiskeluhoitokokonaisuuden toteuttamiseksi sekä omavalvonnalle jäi osassa suunnitelmissa puutteelliseksi. Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnissa todettiin, että sisällöllisesti suunnitelmissa kuvattiin yleisimmin esimerkiksi varhaista tukea ja yhteisöllisyyden edistämistä; opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden edistämistä; osallisuuden edistämisen käytäntöjä sekä kodin ja koulun yhteistyön edistämistä (Albert ym., 2024). Karvin oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin johtopäätöksissä todettiin, että opiskeluhoitoon omavalvontaa, seurantaa ja arviointia tulisi tehostaa sekä hyödyntää arvioinneista saatavaa tietoa tehokkaammin (Summanen ym., 2018). Opiskeluhoitosuunnitelma-analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että näissä on edelleen kehittämistä.

Opiskeluhoitosuunnitelmissa kuvattiin yleisimmin yksilökohtaisen opiskeluhoitoon kohdassa monialaisen asiantuntijaryhmän toiminta sekä suostumuksen pyytämiseen ja kirjaamiseen liittyvät käytännöt. Useammassa suunnitelmassa, jossa kuvattiin opiskelijan ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin, oli kuvattuna vanhentunut oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §. Nykylainsäädännön mukaan ohjaamisvelvoite opiskeluhoitopalveluihin pitää sisällään kaikille opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisille ohjaamisen eli opiskeluhoitoon psykologi- ja kuraattoripalveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskelu-terveydenhuoltoon ohjaamisen.

3.2.1 Poissaolojen ennaltaehkäisy osana opiskeluhoitosuunnitelmaa

Tässä luvussa tarkastellaan poissaoloja osana opiskeluhoitosuunnitelmia sekä yhteisöllisen opiskeluhoitoon kokonaisuutta. Poissaolojen yleistymisen on herättänyt viime vuosina kansallisesti huolta, mikä on johtanut erilaisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin ja tähän liittyvää tietoa on tuotettu runsaasti.

Perusopetuslakiin (26 §) kirjattiin (947/2022) opetuksen järjestäjän velvollisuus ennaltaehkäistä poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Toimintamalli oppilaiden poissaolojen ehkäisemiseksi ja suunnitelmalliseksi seuraamiseksi sekä niihin puuttumiseksi on kirjattu perusopetuksen opetussuunnitelman lukuun 5 ja otettu käyttöön 1.8.2023.

Poissaolojen seuranta ja niihin puuttuminen on kirjattu myös toisen asteen koulutuksen lainsäädäntöön sekä oppivelvollisuuslakiin. Lukiokoulutuksen sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyy kuvaus siitä, miten näissä koulutusmuodoissa on järjestetty osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen.

Suurin osa koulutuksen järjestäjästä seuraa poissaoloja: seuranta teki peruskouluista 93 prosenttia (TEAvisari, 2023), lukioista 99 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä 93 prosenttia (TEAvisari, 2022). Seurannan säännöllisyys vaihteli kuitenkin paljon. Lukioista 90 prosentissa ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä 93 prosentissa oli kirjattu yhteinen käytäntö siitä, milloin ja miten opiskelijoiden poissaoloihin puututaan. Lopuilla lukioista oli käytäntö, mutta siitä ei ollut kirjallista toimintamallia. Peruskouluissa 86 prosentilla oli kirjattu yhteinen käytäntö siitä, milloin huoltajalle ilmoitetaan oppilaan luvattomasta poissaolosta ja lähes kaikilla muilla oli tähän tietyt yhteiset periaatteet, mutta ei kirjallista toimintamallia. (TEAvisari, 2022, 2023.)

Opetushallituksen teettämän selvityksen mukaan (Brander, 2025) perusopetuksen poissaolojen ennaltaehkäisyn toimintamalleissa on vielä kehitettävää. Perusopetuksen opetussuunnitelmamuutoksen myötä poissaolojen ennaltaehkäisy sekä niiden suunnitelmallinen seuranta ja niihin puuttuminen tulisi näkyä vahvemmin paikallisissa toimintamalleissa. Selvityksen mukaan paikallisten opetussuunnitelmien ja toimintamallien saatavuudessa, etenkin yksityisillä opetuksen järjestäjillä on vielä kehitettävää. Selvityksessä tarkasteltujen 146 opetuksen järjestäjän paikallisista suunnitelmista alle puolet oli päivitetty. Vain viidesosa sisälsi kuvauksen poissaolokäytänteiden seurannasta tai kehittämisestä. Opetuksen järjestäjistä yli puolella oli saatavilla oleva toimintamalli poissaoloihin, mutta vain noin kolmasosa kuvasi sen opetussuunnitelmassaan. Selvityksen mukaan noin puolella opetuksen järjestäjästä toimintamalli vastasi sisällöltään opetussuunnitelman perusteita.

3.2.2 Oppilaitosten terveellisyiden ja turvallisuuden tarkastusten toteutuminen

Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2010) velvoittaa opiskeluympäristön terveellisyiden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastamiseen kolmen vuoden välein. Viimeisimmässä peruskoulujen TEAvisarissa (2023) tarkastusten toteuttaminen oli edelleen hieman laskenut ollen nyt samalla tasolla kuin vuonna 2017. Peruskouluista 78 prosenttia ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja 10 prosenttia, että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika. Yhdessä prosentissa peruskouluista ei tarkastusta ollut tehty lainkaan ja 11 prosentissa viimeisimmän tarkastuksen ajankohta ei ollut tiedossa.

Vuoden 2022 TEAvisarissa lukioissa ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä tarkastusten toteuttaminen oli pysynyt ennallaan kahden vuoden takaiseen tiedonkeruuseen verrattuna. Lukioista 73 prosenttia ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja 15 prosenttia, että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika. Joka kymmenennessä (10 %) lukiossa viimeisimmän tarkastuksen ajankohta ei ollut tiedossa. Ammatillisen koulutuksen toimipisteistä 71 prosenttia ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja yhdeksän prosenttia, että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika. Kuudessa prosentissa ammatillisen koulutuksen toimipisteistä tarkastusta ei ollut tehty lainkaan ja 14 prosenttia toimipisteistä ei tiennyt viimeisimmän tarkastuksen ajankohtaa.

Oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden tarkastamisen kuvaukset eivät sisällyneet kaikkiin analysoituihin koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmiin ja usein kuvaukset olivat niukkoja.

3.3 Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden, huoltajien sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman yhteistyökohdassa on kuvattava opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmaan laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa; oppilaitoksen opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä; yhteistyö muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa sekä yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen opiskelijoille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille. Tämän lisäksi koulutusmuodosta riippuen tässä kuvataan yhteistyö oppimisen tuen osalta.

Karvin oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa (Summanen ym., 2018) mukaan oppilaiden osallisuus oli tehostunut eniten perusopetuksessa. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet oppilaitosten suunnitelmiin ja tietämys opiskeluhoollosta olivat kuitenkin vähäiset. Huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoollossa toteutui parhaiten esiopetuksessa ja heikoiten lukiokoulutuksessa. Karvin arvioinnissa nousi yhdeksi kehittämiskohteeksi huoltajien, opiskelijoiden sekä koko oppilaitosyhteisön henkilöstön osallisuuden terävöittäminen yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoollossa oli tehostunut ja se oli hyvällä tasolla. Huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoollossa sen sijaan oli melko huonolla tasolla (Frisk ym., 2018.)

Karvin vuonna 2021 julkaisemassa ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoiden osallisuuden toteutumista tarkastelleessa arvioinnissa nousi esiin, että osallisuuden periaatteet ja linjaukset olivat oppilaitoksissa pääosin kunnossa. Henkilöstö arvioi kuitenkin opiskelijoita positiivisemmin oppilaitoksen kyvyn tukea opiskelijoita vaikuttamistyössä. Yhtenä arvioinnin havaintona nousi, että palautetta tulisi käsitellä opiskelijoiden kanssa enemmän. Oppilaitoksissa tulisi myös määritellä, mitä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat ja miten ne toteutuvat käytännön toiminnassa. Tulosten mukaan opiskelijat, jotka eivät kokeneet olevansa osa oppilaitosyhteisöä; opiskelijat, jotka olivat kokeneet kiusaamista sekä muunsukupuoliset opiskelijat arvioivat yhteisöllisyyden, osallisuuden ja vaikuttamisvalmiudet muita heikommaksi. (Hakamäki-Stylman ym., 2021.)

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus peruskoulujen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin oli vähentynyt vuoden 2021 TEAviisarin mukaan. Vuoden 2023 tiedonkeruussa tuli esille, että tässä oli tapahtunut hieman positiivista kehitystä. Vuosien 2010–2019 aikana on ollut nähtävissä, että oppilaiden osallisuus on kehittynyt myönteisemmin kuin huoltajien osallisuus (Wiss ym., 2020). Perusopetuksessa oppilaat osallistuivat yleisimmin (70–74 %) kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn ja niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun, kouluruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä koulun toiminnan arviointiin. Lukioissa opiskelijoiden osallisuus näyttäytyi perusopetusta vahvempana ja siinä oli tapahtunut myönteistä kehitystä viimeisimmän (2022) tiedonkeruun mukaan. Lukioissa opiskelijat osallistuivat yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen suunnitteluun ja kehittämiseen valtaosassa (96 %) lukioista. Lisäksi lukioden opiskelijat osallistuvat yleisimmin (84–89 %) ryhmäytämisen toimintatapojen suunnitteluun, lukion toiminnan arviointiin ja opiskelijoiden hyvinvointia koskevien kysely- tai muiden yhteenvetotietojen käsittelyyn. Ammatillisessa

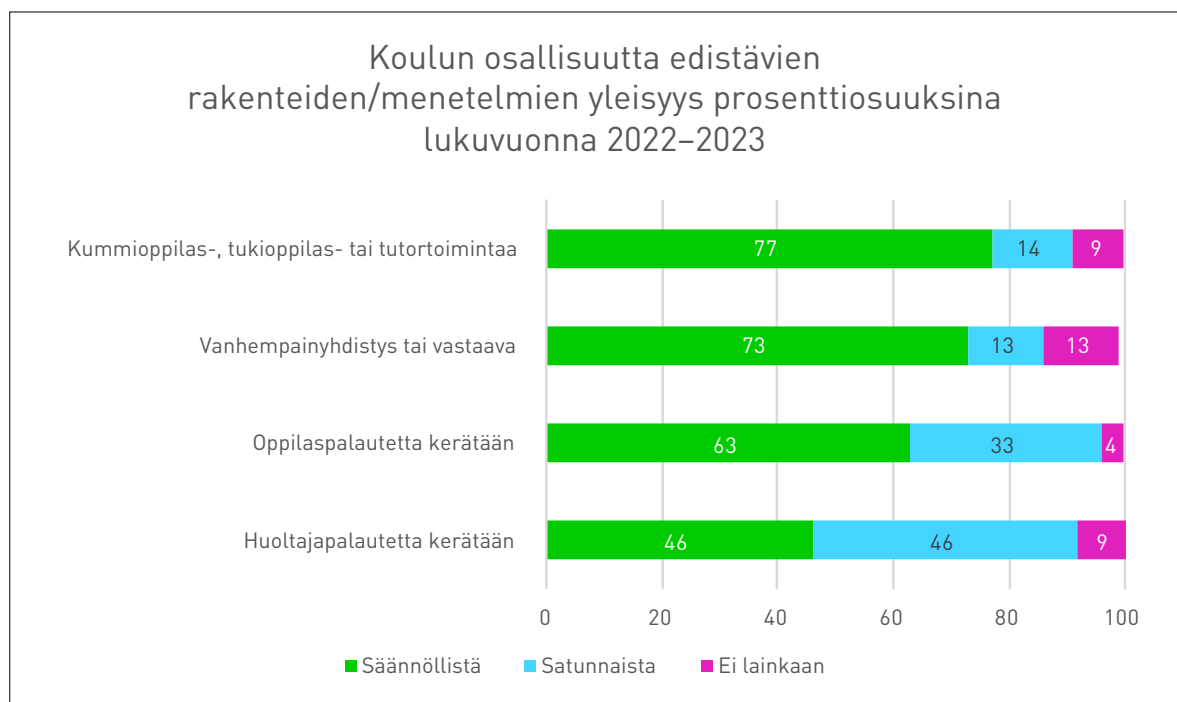
perustutkintokoulutuksessa opiskelijoiden osallisuus toimipisteen yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen suunnitteluun ja kehittämiseen oli hyvällä tasolla (91 %). Opiskelijoiden osallisuudessa on tapahtunut vain vähäisiä muutoksia aiempaan tiedonkeruuseen verrattuna.

Kouluterveyskyselystä on mahdollista saada tietoa opiskelijoiden osallisuuskokemuksista oppilaitoksissa. Vuoden 2023 tulosten mukaan 4. ja 5. luokkalaisista hieman alle 50 prosenttia ilmoitti *osallistuneensa koulun asioiden suunnitteluun*. Pojat kokivat tyttöjä yleisemmin, että he olivat osallistuneet koulun asioiden suunnitteluun. Ruotsinkielisten koulujen 4. ja 5. luokkalaiset olivat osallistuneet harvemmin koulun asioiden suunnitteluun (ero kymmenen prosenttiyksikköä). Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista 11 prosenttia, lukio-opiskelijoista 14 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 27 prosenttia kokivat, että heillä on *hyvät vaikuttamismahdollisuudet koulussa*. Näissä luvuissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta 2019. Pojat kokivat tyttöjä yleisemmin vaikuttamismahdollisuutensa kouluissa ja oppilaitoksissa hyväksi. Ulkomaalaistaustaiset oppilaat ja opiskelijat kokivat suomalaistaustaisia enemmän, että heillä oli hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa ja oppilaitoksissa.

Yhteistyö kodin kanssa on tärkeässä roolissa opiskeluhuoltotyössä. Opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus opiskeluhuollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhuollossa keskeistä. Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnin mukaan yhteistyötä kotien kanssa tehtiin eniten viestein (93 %) ja toiseksi eniten vanhempainilloissa (82 %). Näiden lisäksi hyödynnettiin esimerkiksi lukuvuos tiedotteita tai oppilaitoksen verkkosivuja. Vastaajista ainoastaan yksi prosentti ei ollut tiedottanut huoltajia opiskeluhuollosta suunnitelmallisesti. (Albert ym., 2024.)

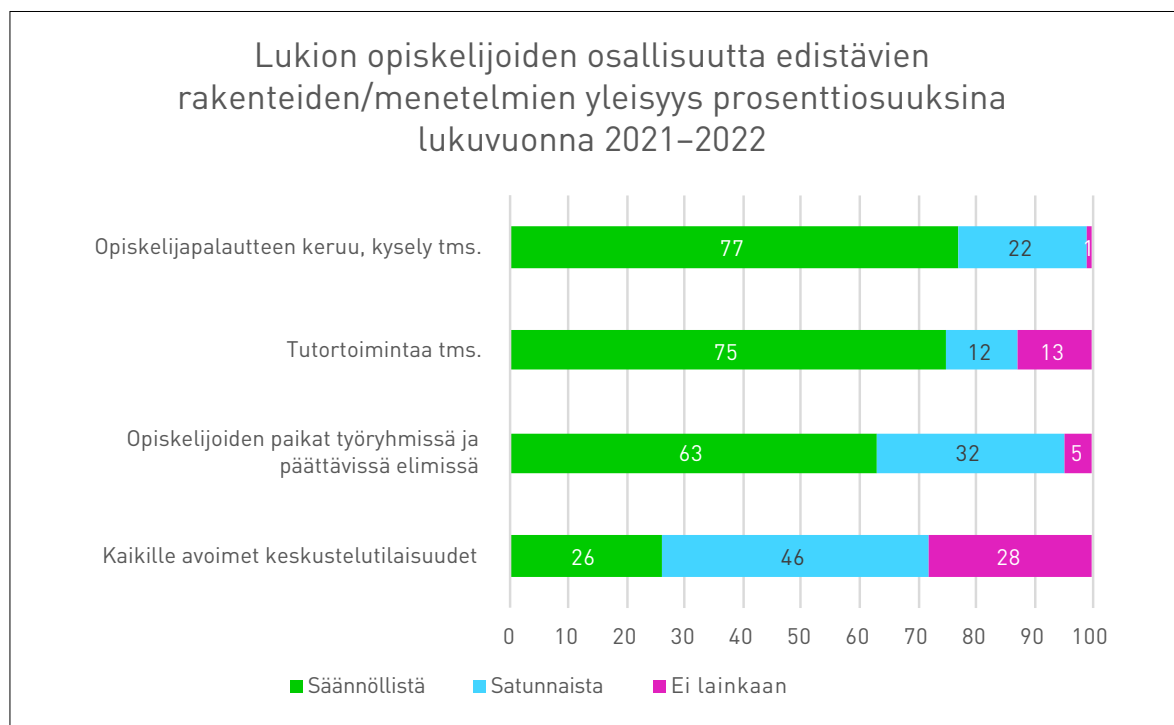
TEAvisarin tuloksista on mahdollista tarkastella oppilaitosten kodin ja koulun välisen yhteistyön rakenteita ja menetelmiä. TEAvisarin (2023) mukaan 86 prosentissa peruskouluista toimi vanhempainyhdistys tai vastaava (kuva 10). Kummioppilas-, tukioppilas- tai tutortoimintaa oli 91 prosentissa peruskouluista. Oppilaspalautetta oli kerätty 96 prosentissa ja huoltajapalautetta 92 prosentissa peruskouluista vähintään satunnaisesti.

KUVA 10. OSALLISUUTTA EDISTÄVIEN RAKENTEIDEN JA MENETELMIEN YLEISYYS PERUSKOULUISSA (TEAVIISARI, 2023). SUHTEELLISET OSUUKSET (%).

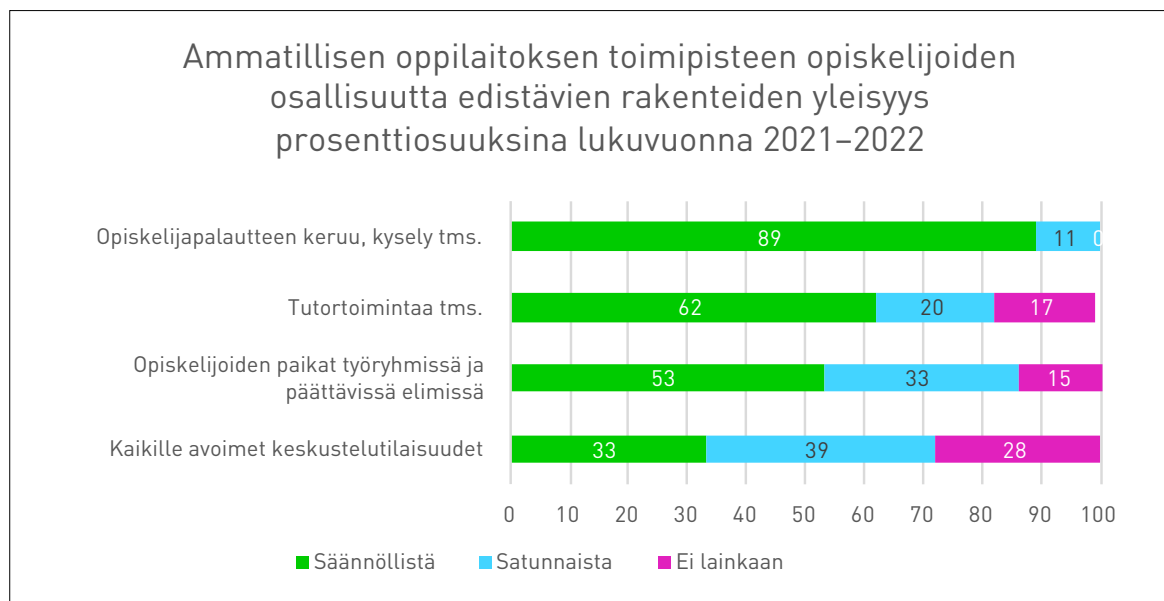

TEAvisarin (2022) mukaan lukiossa 87 prosentissa ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä 82 prosentissa oli tutortoimintaa (kuva 11 ja 12). Opiskelijapalautetta kerättiin vähintään satunnaisesti lähes kaikissa lukioissa (99 %) ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteissä (100 %). Huoltajat osallistuivat yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen suunnitteluun ja kehittämiseen 30 prosentissa lukioita ja 18 prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteitä. Opiskeluhuollon toimintamallien kehittämiseen osallistui 20 prosenttia lukio-opiskelijoiden huoltajista ja 15 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden huoltajista. Vuoden 2024 Lukiolaisbarometrin tulosten mukaan 72 prosenttia opiskelijoista koki saaneensa riittävästi tietoa opiskeluhuollon palveluista (37 % samaa mieltä ja 35 % ei samaa eikä eri mieltä).

KUVA 11. OSALLISUUTTA EDISTÄVIEN RAKENTEIDEN JA MENETELMIEN YLEISYYS LUKIOISSA (TEAVIISARI, 2022). SUHTEELLISET OSUUDET (%).

KUVA 12. OSALLISUUTTA EDISTÄVIEN RAKENTEIDEN JA MENETELMIEN YLEISYYS AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN TOIMIPISTEISSÄ (TEAVIISARI, 2022). SUHTEELLISET OSUUDET (%).

Karvin perusopetuksen sitouttavan kouluyhteistyön arviointiraportissa (2023) tuotiin esille, että oppilaan huoltajilla on tärkeä rooli oman lapsen kouluun kiinnittymisen tukemisessa sekä poissaolojen ehkäisyssä. Tuloksista ilmeni, että huoltajilla oli melko vähän tietoa koulun yhteisöllisestä opiskeluhollosta. Lisäksi arviointiraportissa todettiin, että olisi tärkeää tiedottaa huoltajia enemmän koulun toimintatavoista. Tämä tukisi myös kotona käytäviä keskusteluja koulussa viihtymisestä ja yhteisöllisen opiskeluhollo sisällöistä. Huoltajille viestittiin poissaoloihin puuttumisen mallista ja siitä, mitä eri toimenpiteet poissaolojen puuttumisessa tarkoittavat. Huoltajat kokivat kuitenkin tiedon epäselväksi ja heillä ei myöskään ollut tietoa siitä, miten toimia, kun oman lapsen koulussa viihtyminen tai koululäsnäolon epäsäännöllisyys herätti heissä huolta. (Markkanen & Pusa, 2023.)

Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnin mukaan koulutuksen järjestäjät seurasivat vain vähäisesti opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista yhdessä opiskelijoiden kanssa. Seuranta opiskelijoiden kanssa tehtiin eniten Lapissa (75 %) ja vähiten Etelä-Suomessa (45 %). Kahdessa hyvinvointialueen kunnissa seuranta ei tehty lainkaan (Helsingin kaupunki ja Kymenlaakson hyvinvointialue). Opiskeluhoitosuunnitelman seuranta yhdessä huoltajien kanssa toteutettiin vielä harvemmin. 40 prosenttia Manner-Suomen koulutuksen järjestäjistä kävi vanhempainillassa lävitse opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista. Opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista seurattiin kotien kanssa kuitenkin hyödyntämällä eri viestintäkanavia (50 % Manner-Suomen kunnista). Kaksikielisissä kunnissa viestintä kotien kanssa oli yleisempää (84 %) ja myös opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista kaksikielisissä kunnissa seurattiin huoltajien kanssa yleisemmin (80 %). (Albert ym., 2024.)

Opiskeluhoitosuunnitelmien analyysitulosten perusteella yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja huoltajien sekä oppilaitoksissa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa nähtiin tärkeäksi. Suunnitelmissa ei juuri avattu konkreettisia toimia opiskelijoiden, huoltajien ja henkilöstön osallisuuden lisäämiseksi yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä. Suunnitelmista puuttui usein myös kuvaukset siitä, miten oppilaitosten ulkopuolisten tahojen kanssa tehdään yhteistyötä. Opiskeluhoitollisuuden kokonaisuuden periaatteista ja toiminnasta tiedotettiin opiskelijoita, huoltajia, henkilöstöä ja yhteistyötahoja hyvin ja myös konkreettisia tiedottamisen tapoja (kuten Wilma-viestit, vanhempainillat, oppilaitosten nettisivut) oli kuvattu.

3.4 Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma.

Jokaisella opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opiskelijoiden velvollisuus on toimia muita kiusaamatta ja syrjimättä. (Perusopetuslaki 29 §, 35 §; Lukiolaki 30 §, 40 §; Laki ammatillisesta koulutuksesta 80 §, 94 §; Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 20 §.)

Turvallisuuden varmistaminen edellyttää koulutuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista oppilaitosten kanssa. Koulutuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

3.4.1 Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Osana koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmaa koulutuksen järjestäjillä tulee olla suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Oppilaitoksen henkilöstöllä on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta kiusaamis-, häirintä-, syrjintä- tai väkivaltatapauksesta siinä osallisina olleiden alaikäisten huoltajille. Kiusaamisen vastaisen työn tueksi on tarjolla useita erilaisia menetelmiä ja toimintamalleja.

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa tulee kuvata toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa tulee kuvata opettajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi tulee kuvata toimintatavat tukea tarvitsevan opiskelijan (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmaa.

Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnissa (2024) Manner-Suomen kunnallisilla koulutuksen järjestäjillä 80 prosentilla oli koulutuksen järjestäjätasolla linjattu suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja oppilaitostasolla laadittu suunnitelma oli 19 prosenttia kunnista. Hieman yli puolet vastaajista kertoi päivittävänsä suunnitelman kerran 2–4 vuodessa (51 %). (Albert ym., 2024.)

Opetushallituksen analysoimissa opiskeluhooltosuunnitelmissa viitattiin siihen, että kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn liittyvät suunnitelmat olivat koulutuksen järjestäjillä erillisinä tiedostoina ”jossakin”, mutta niitä ei kuitenkaan löytynyt esimerkiksi ePerusteista tai koulutuksen järjestäjän verkkosivuilta. Analyysia varten Opetushallitukselle lähetetyissä suunnitelmissa näkyi se, että kaikkia kolmea ilmiötä (kiusaaminen, häirintä ja väkivalta) ei ollut kuvattu ja kiusaaminen korostui ilmiönä suunnitelmissa. Suunnitelmien pääpaino oli puuttumisessa (toimintaohjeet), jolloin ennaltaehkäisyn kuvaaminen jäi ohuemmaksi tai puuttui kokonaan. Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan

ilmoittamisvelvollisuus ei sisällynyt kaikkiin suunnitelmiin. Yhteistyön kuvaus koostui enimmäkseen kuvauksesta tehdä lastensuojeluilmoitus tai ilmoitus poliisille. Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä oli kuvattu myös vain vähissä määrin.

3.4.2 Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelmassa kuvataan, miten kriisitilanteita ehkäistään, miten niihin varaudutaan sekä toimintatavat kriisitilanteissa. Lisäksi kriisisuunnitelmassa tulisi näkyä myös kriisitilanteiden harjoittelu, johtamisen periaatteet, yhteistyö eri tahojen kanssa, työn ja vastuunjako sekä tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma tulee valmistella yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa.

Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnissa (2024) Manner-Suomen kunnallisilla koulutuksen järjestäjillä kaikilla oli suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle. Vastaajista 75 prosenttia ilmoitti, että suunnitelma oli linjattu koulutuksen järjestäjän tasolla ja 25 prosenttia oppilaitostasolla. Kriisisuunnitelmaa päivitti joka vuosi 47 prosenttia koulutuksen järjestäjistä ja kerran 2–4 vuodessa 42 prosenttia koulutuksen järjestäjistä. (Albert ym., 2024.)

Opetushallituksen analysoimissa opiskeluhoitosuunnitelmissa viitattiin siihen, että kriisisuunnitelmat olivat koulutuksen järjestäjillä erillisinä tiedostoina ”jossakin” eikä niitä löytynyt esimerkiksi ePerusteista tai koulutuksen järjestäjän verkkosivuilta. Analyysia varten Opetushallitukselle lähetetyissä kriisisuunnitelmissa näkyi se, että esimerkiksi kriisitilanteiden harjoittelua ei oltu kirjoitettu auki suunnitelmiin. Kriisisuunnitelmissa ei myöskään näkynyt sitä, keiden kanssa se oli valmisteltu ja laadittu. Suunnitelmissa oli kuitenkin hyvin kuvattu erilaisia kriisitilanteita, kriisien eri vaiheita sekä niiden käsittelyä kouluissa ja oppilaitoksissa.

4 YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON TOIMINTATAVAT JA TILANNEKUVA

Yhteisöllinen opiskeluhoito pitää sisällään oppilaitoksen toimintakulttuurin ja toimet, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, vuorovaikutusta, osallisuutta, ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä esteettömyyttä. Koulutuksen järjestäjän tulee määritellä käytettävissä olevat yhteisöllisen opiskeluhoitoon toimintatavat sekä niihin liittyvät toimenpiteet opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin seuraamiseksi ja edistämiseksi.

Karvin (Summanen ym., 2018) oppilas- ja opiskelijahuoltolain arvioinnissa todettiin muun muassa, että yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä tulisi vahvistaa ja tavoitteellistaa sekä siirtää opiskeluhoitoon painopistettä vahvemmin korjaavista toimenpiteistä ennaltaehkäisevään toimintaan. Arvioinnin johtopäätöksissä nostettiin esille myös opiskelijoiden, huoltajien ja koko oppilaitosyhteisön henkilöstön osallisuuden terävöittäminen yhteisöllisessä opiskeluhoitossa sekä opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten roolin selkeyttäminen.

4.1 Oppilaitosten hyvinvoinnin ja yhteisöllisen toimintakulttuurin edistäminen

Toimintakulttuuri vaikuttaa kaikkeen oppilaitosyhteisön toimintaan sekä sen jokaisen jäsenen hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Toimintakulttuuria tulisi johtaa ja kehittää suunnitelmallisesti. Hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistävä toimintakulttuuri vahvistaa yhteisön jäsenten kokemuksia oikeudenmukaisesta ja samanarvoisesta kohtelusta ja ennaltaehkäisee kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia ja syrjintää. Opiskelijoiden kokemus osallisuudesta ja kouluinnostuksesta vahvistavat oppilaitokseen kiinnittymistä ja vähentävät poissaoloja. On myös hyvä huomioida, että henkilökunnan hyvinvoinnilla on vaikutusta opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimiseen (Soini ym., 2010).

TEAvisarista saatujen tietojen perusteella, koulujen välillä on suuria eroja koulujen hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllistä toimintakulttuuria edistävässä toiminnassa. Vuoden 2021 ja 2023 TEAvisarissa näkyi, että TEA-kokonaistulos, joka kuvaa peruskoulujen panostusta hyvinvoinnin ja terveyden sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämiseen, oli pysynyt suunnilleen samalla tasolla verrattaessa vuoden 2019 tiedonkeruuseen. Tämän kokonaistuloksen eri ulottuvuuksien tarkastelussa on näkynyt vaihtelua. Erityisesti johtaminen, joka kuvaa muun muassa opiskeluhoitoryhmien toimintaa, on näyttäytynyt vahvuutena. Kouluruokailun toteuttamisessa sekä liikuntaa ja liikkumista koulupäiviin tuovissa toimenpiteissä on ollut eniten kehitettävää. (Wiss ym., 2022, 2024)

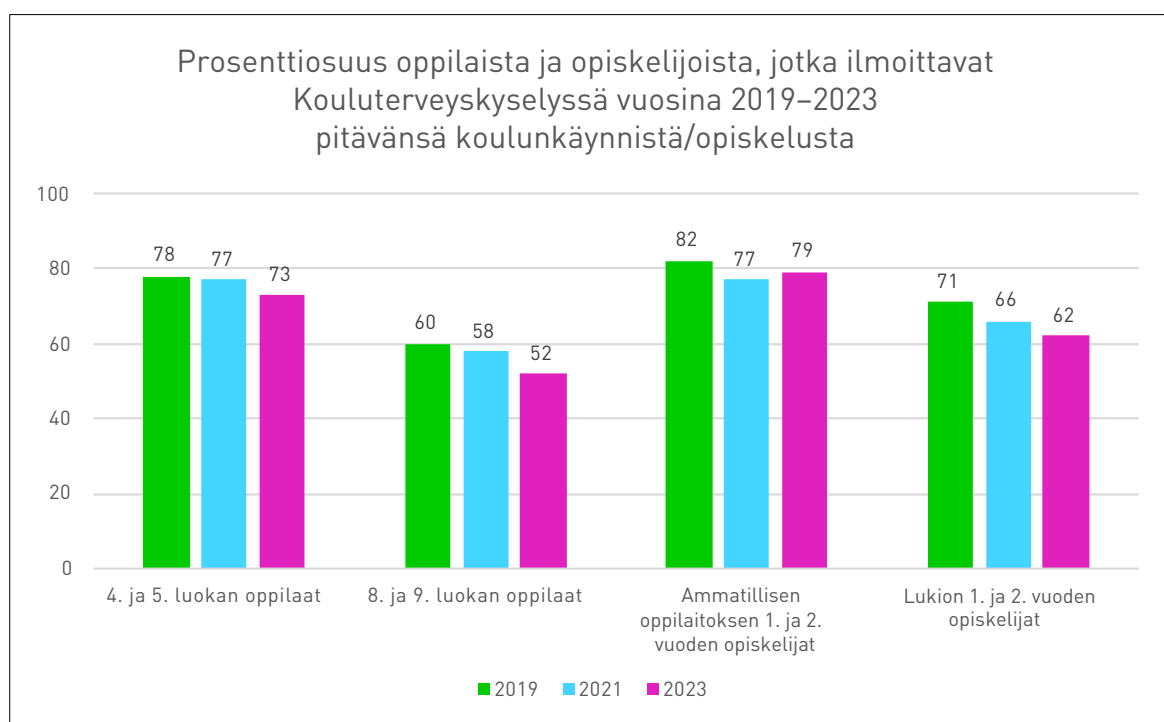
TEAvisarin (2022) mukaan lukioden hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllistä toimintakulttuuria edistävässä toiminnassa oli tapahtunut myönteistä kehitystä edelliseen (vuoden 2020) tiedonkeruuseen verrattuna. Lukioden vahvuuksia olivat niiden sitoutuminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamiseen. Lukioden välillä oli kuitenkin vaihtelua. Liikuntaa opiskelupäivään lisäävät toimenpiteet olivat lukioissa aiempaa harvinaisempia. (Wiss ym. 2023.)

Myös ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa edistettiin monin tavoin opiskelijoiden hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllistä toimintakulttuuria. TEAvisarin (2022) mukaan opiskelupäivään lisää liikuntaa tuovat toimenpiteet olivat osittain vähentyneet edelliseen (vuoden 2020) tiedonkeruuseen verrattuna. (Wiss ym. 2023.)

Karvin perusopetuksen sitouttavan kouluyhteisötyön arvioinnin tuloksista (Markkanen ym., 2023) havaittiin, että koulun henkilöstöllä sekä oppilailla ja huoltajilla oli eri käsitykset koulussa viihtymisestä sekä yhteisöllisyyttä edistävästä käytännöstä. Koulun henkilöstö näki, että erilaiset tapahtumat ja teemapäivät vahvistivat yhteisöllisyyttä, kun taas oppilaat ja huoltajat korostivat arkisia kohtaamisia sekä säännöllistä ryhmäyttämistä. Arviointituloksista ilmeni myös, että noin joka kymmenes oppilas oli heikosti kiinnittynyt kouluun.

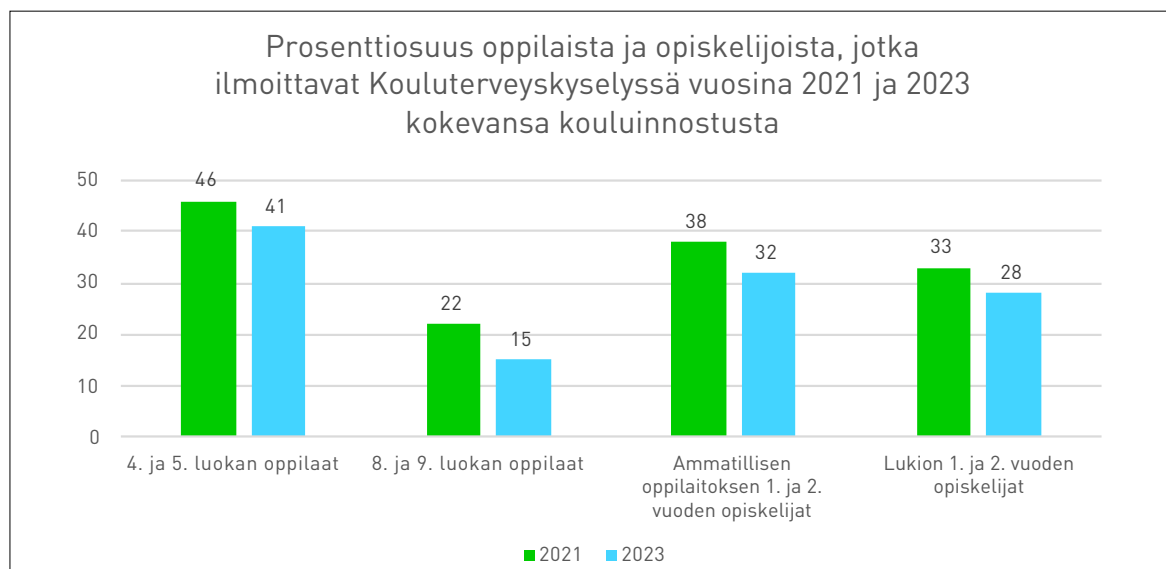
Seuraavaksi tarkastellaan niitä tuloksia Kouluterveyskyselystä, jotka kuvaavat yhteisöllistä toimintakulttuuria eli pitäminen koulunkäynnistä, kouluinnostuksen kokeminen sekä koettu osallisuus koulu- tai luokkayhteisössä. Kouluterveyskyselyn (2023) mukaan 4. ja 5. luokkalaisista 73 prosenttia, 8. ja 9. luokkalaisista 52 prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 62 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 79 prosenttia ilmoitti pitävänsä koulunkäynnistä (kuva 13). Vuodesta 2019 on nähtävissä, että koulunkäynnistä pitävien osuus on laskussa (3–9 prosenttiyksiköllä) muissa koulutusmuodoissa paitsi ammatillisessa koulutuksessa. Oli yleisempää, että Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset 8. ja 9. luokkalaiset pitivät koulunkäynnistä verrattuna muihin nuoriin. (Matikka ym., 2024).

KUVA 13. PROSENTTIOSUUEDET OPPILAISTA JA OPISKELIJOISTA, JOTKA ILMOITTIVAT PITÄVÄNSÄ KOULUNKÄYNNISTÄ/OPISKELUSTA VUOSINA 2019, 2021 JA 2023 (KOULUTERVEYSKYSELY, 2019, 2021, 2023).

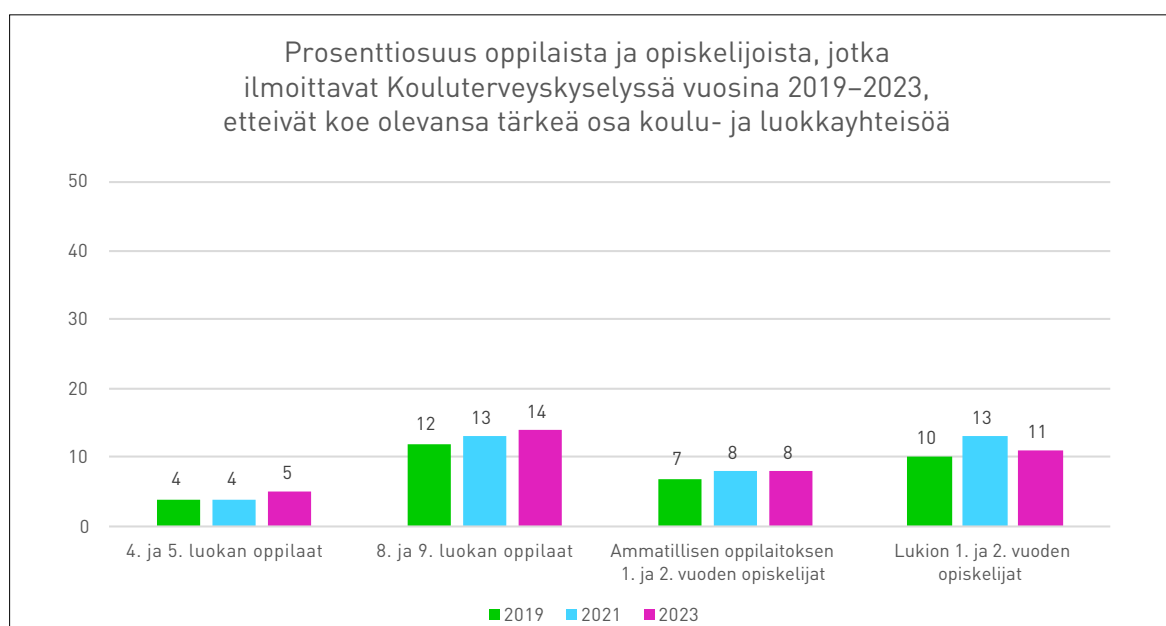
Tulokset indikaattorista *kokee kouluinnostusta*, joka mittaa osaltaan myös oppilaitokseen kiinnittymistä, oli vuonna 2023 4. ja 5. luokkalaisilla 41 prosenttia, 8. ja 9. luokkalaisilla 15 prosenttia, lukion opiskelijoilla 28 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla 32 prosenttia (kuva 14). Vuodesta 2021 on nähtävissä, että kouluinnostusta kokevien osuus on laskussa (5–7 prosenttiyksiköllä).

KUVA 14. PROSENTTIOSUUEDET OPPILAISTA JA OPISKELIJOISTA, JOTKA ILMOITTIVAT KOKEVANSA KOULUINNOSTUSTA VUOSINA 2021 JA 2023 (KOULUTERVEYSKYSELY, 2021, 2023).

Vuonna 2023 4. ja 5. luokan oppilaista viisi prosenttia, 8. ja 9. luokan oppilaista 14 prosenttia, lukiolaisista 11 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista kahdeksan prosenttia koki, *etteivät olleet tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä* (kuva 15). Tämä osuus on vuodesta 2019 pysynyt samalla tasolla.

KUVA 15. PROSENTTIOSUUEDET OPPILAISTA JA OPISKELIJOISTA, JOTKA ILMOITTIVAT, ETTEIVÄT KOE OLEVANSÄ TÄRKEÄ OSA KOULU- JA LUOKKAYHTEISÖÄ VUOSINA 2019 – 2023 (KOULUTERVEYSKYSELY, 2019, 2021, 2023).

Kouluterveyskyselyyn tuloksista ilmeni, että osuus opiskelijoista, jotka pitivät koulunkäynnistä, on ollut laskussa vuodesta 2019, samoin kouluinnostusta kokevien opiskelijoiden osuus on laskenut vuodesta 2021. Samalla noin kymmenes nuorista koki, että he eivät olleet tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä. Syyt näihin kehityssuuntiin ovat varmasti moninaiset, mutta yhteisöllisen opiskeluhuollon näkökulmasta olisi tärkeää luoda oppilaitosyhteisöihin sellainen toimintakulttuuri, jossa kaikki opiskelijat viihtyvät, tuntevat itsensä hyväksytyksi sekä osaksi ryhmää ja luokkaa. Tässä työrauha, ystävyysuhteet sekä opiskelijan ja opettajan välinen vuorovaikutus ovat tärkeässä roolissa.

4.2 Työrauha, ystävyysuhteet sekä opiskelijan ja opettajan välinen vuorovaikutussuhde

Kouluterveyskyselyyn (2023) mukaan 4. ja 5. luokkalaisista 80 prosenttia ilmoitti *tulevansa hyvin toimeen koulukavereiden kanssa*, noin 30 prosenttia koki, että *luokassa on usein rauhallista* ja hieman yli puolet ilmoitti, että *luokassa uskalletaan sanoa mielipiteensä*. Vuonna 2023 8. ja 9. luokkalaisista noin 70 prosenttia koki, että *luokassa tai ryhmässä on hyvä työrauha*. Näissä luvuissa ei ollut tapahtunut huomattavia muutoksia vuoteen 2019 verrattuna. Hieman yli 90 prosenttia lukio-opiskelijoista ja 84 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoista koki, että *luokassa tai ryhmässä on hyvä työrauha*. Opiskelijoiden osuus oli pysynyt samalla tasolla vuodesta 2019. Kaikissa ryhmissä oli yleisempää, että pojat kokivat työrauhan paremmaksi verrattuna tyttöihin.

Vuonna 2023 4. ja 5. luokan oppilaista 43 prosenttia koki, että *opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalle kuuluu*. Osuus oli kasvanut kuudella prosenttiyksiköllä vuodesta 2019. Oli yleisempää, että ruotsinkielisten koulujen 4. ja 5. luokkalaiset kokivat, että opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalle kuuluu suomenkielisten koulujen 4. ja 5. luokkalaisiin verrattuna (ero kahdeksan prosenttiyksikköä). Vuonna 2023 8. ja 9. luokan oppilaista 46 prosenttia, lukio-opiskelijoista 63 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 74 prosenttia koki, että *opettaja oli kohdellut heitä välittävästi ja oikeudenmukaisesti*. Vuodesta 2019 tämä osuus oli toisella asteella kasvanut kuusi-seitsemän prosenttiyksikköä, kun taas perusopetuksessa osuus oli pysynyt ennallaan.

Vuonna 2023 4. ja 5. luokkalaisista 59 prosenttia ja 8. ja 9. luokkalaisista 46 prosenttia ilmoitti, että heillä on *mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista*. Vuoteen 2019 verrattuna osuus oli kasvanut kolmesta seitsemään prosenttiyksikköä. Lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista hieman yli 50 prosenttia ilmoitti, että heillä oli *mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista* vuosina 2019–2023. Oli yleisempää, että ruotsinkielisten koulujen oppilaat ja ruotsinkielisten lukiokoulutuksen opiskelijat kokivat, että heillä oli *mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista* verrattuna suomenkielisiin kouluihin ja lukioihin (ero kolmesta kahdeksaan prosenttiyksikköä).

Lukiolaisbarometrin (2024) mukaan 60 prosenttia opiskelijoista koki, että opiskelu oli henkisesti raskasta. Luku on pysynyt samansuuntaisena verrattuna edelliseen tiedonkeruuseen (2022), mutta nousut huomattavasti vuodesta 2019, jolloin näin raportoi 40 prosenttia vastaajista. Opintojen ja muun elämän yhdistäminen oli vaikeaa 44 prosentille vastaajista, joka oli kuusi prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2022. Myös läheisten ystävyysuhteiden solmimisessa koettiin vaikeuksia (26 %) ja ylipäänsä kontaktien luominen ihmisten kanssa oli haasteellista (23 %). Viimeksi mainitut luvut olivat kuitenkin hieman laskussa edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna (5 prosenttiyksikköä vähemmän).

Oppilaiden ja opiskelijoiden kokemukset työrauhasta sekä siitä, miten he tulevat toimeen koulukavereidensa kanssa on pysynyt ennallaan vuodesta 2019. Alle puolet perusopetuksen oppilaista, yli 60 prosenttia lukio-opiskelijoista sekä yli 70 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kokivat,

että opettajat olivat kiinnostuneita heistä. Kuitenkin vain noin puolet oppilaista ja opiskelijoista koki, että koulussa tai oppilaitoksessa on sellainen aikuinen, jonka puoleen voi tarvittaessa kääntyä. On tärkeää, että jokaiseen oppilaitokseen luodaan sellainen turvallinen oppimisympäristö, josta jokaiselle opiskelijalle löytyy turvallinen aikuinen, jonka puoleen tarvittaessa voi kääntyä.

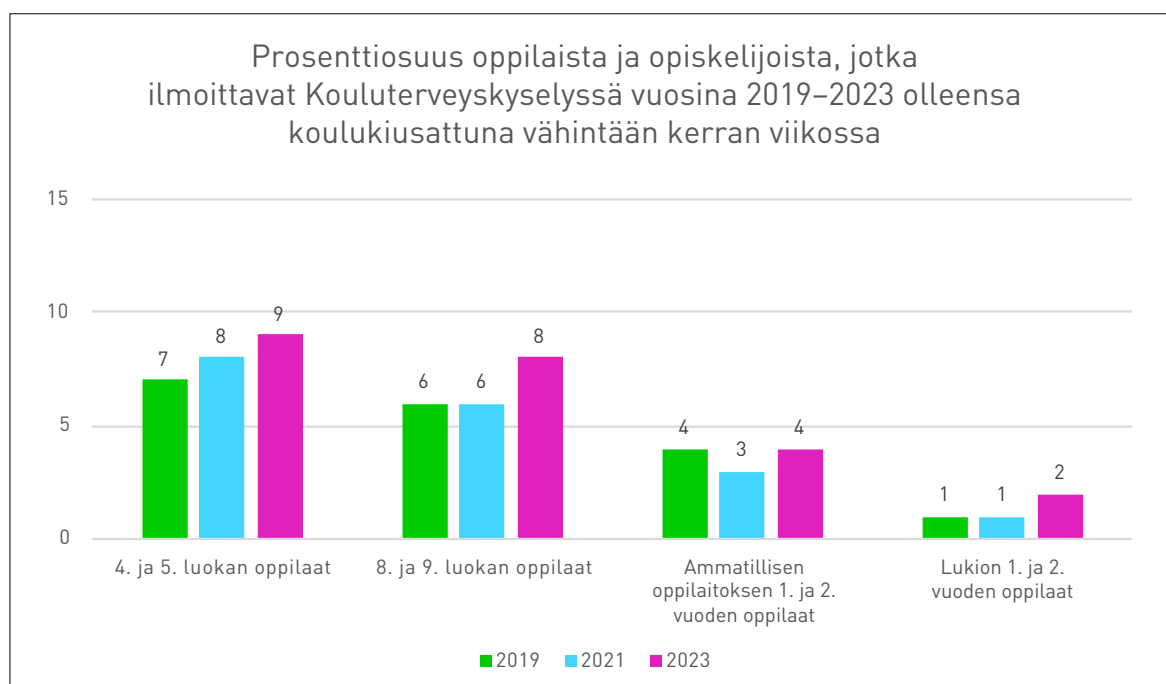
4.3 Kiusaaminen, häirintä, syrjintä ja väkivalta

Kouluterveyskysely tarjoaa tietoa opiskelijoiden kokemuksista kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan liittyen. Vuonna 2023 4. ja 5. luokkalaisista 43 prosenttia, 8. ja 9. luokkalaisista 34 prosenttia, lukio-opiskelijoista 11 prosenttia sekä ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 18 prosenttia ilmoitti *olleensa koulukiusattuna tai osallistuneensa koulukiusaamiseen lukuvuoden aikana*. Perusopetuksen tuloksissa näkyy pientä nousua verrattuna vuoteen 2019. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa oli harvinaisempaa olla koulukiusattuna tai osallistua koulukiusaamiseen lukuvuoden aikana (ero 5–15 prosenttiyksikköä).

Vuonna 2023 4. ja 5. luokkalaisista 63 prosenttia ilmoitti, *ettei heitä ole kiusattu koulussa lainkaan lukukauden aikana*. Kiusattujen osuus on hieman kasvanut vuodesta 2019. Vuonna 2023 8. ja 9. luokkalaisista 71 prosenttia, lukio-opiskelijoista 91 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 85 prosenttia ilmoitti, *ettei heitä ole kiusattu koulussa lainkaan lukukauden aikana*.

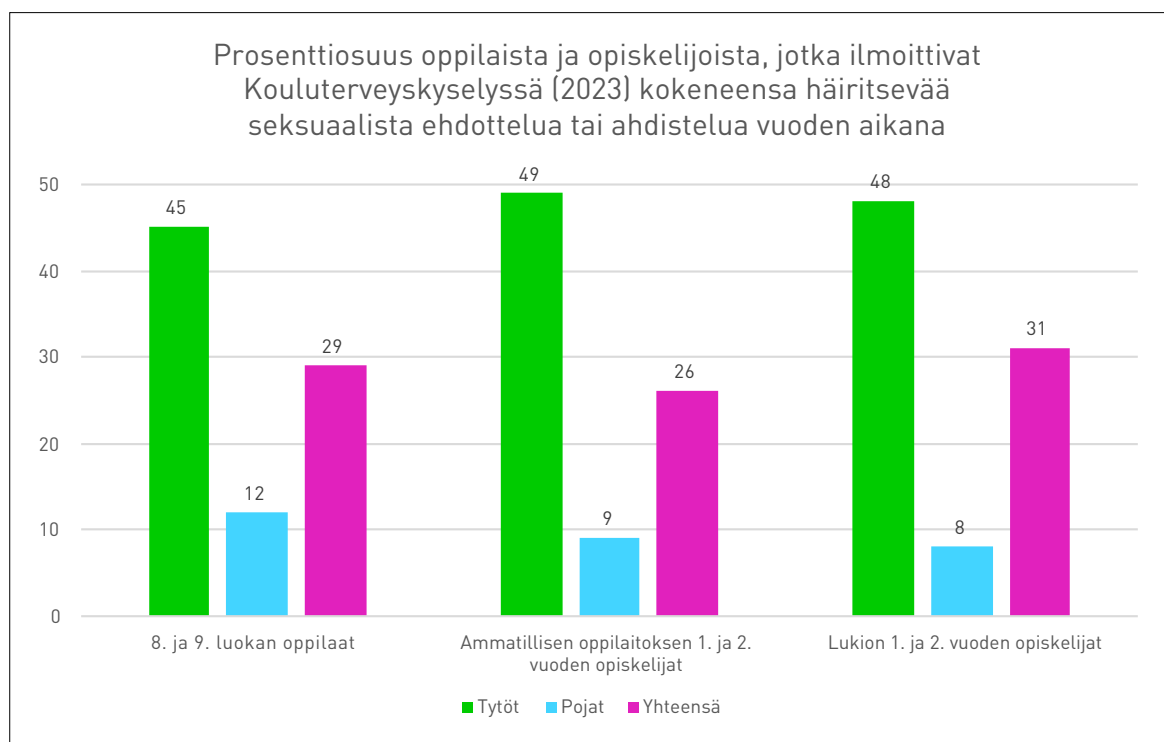
Vuonna 2023 4. ja 5. luokkalaisista yhdeksän prosenttia, 8. ja 9. luokkalaisista kahdeksan prosenttia, lukio-opiskelijoista kaksi prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista neljä prosenttia ilmoitti olleensa *koulukiusattuna vähintään kerran viikossa* (kuva 16). Perusopetuksessa on havaittavissa parin prosenttiyksikön nousua vuoteen 2019 verrattuna. Ulkomailta syntyneillä 8. ja 9. luokkalaisilla oli hieman yleisempää joutua koulukiusatuiksi vähintään kerran viikossa muihin ryhmiin verrattuna (Matikka ym., 2024).

KUVA 16. PROSENTTIOSUUEDET OPPILAISTA JA OPISKELIJOISTA, JOTKA ILMOITTIVAT KOULUTERVEYSKYSELYISSÄ VUOSINA 2019–2023 OLLEENSA KOULUKIUSATTUNA VÄHINTÄÄN KERRAN VIIKOSSA (KOULUTERVEYSKYSELY, 2019, 2021, 2023).

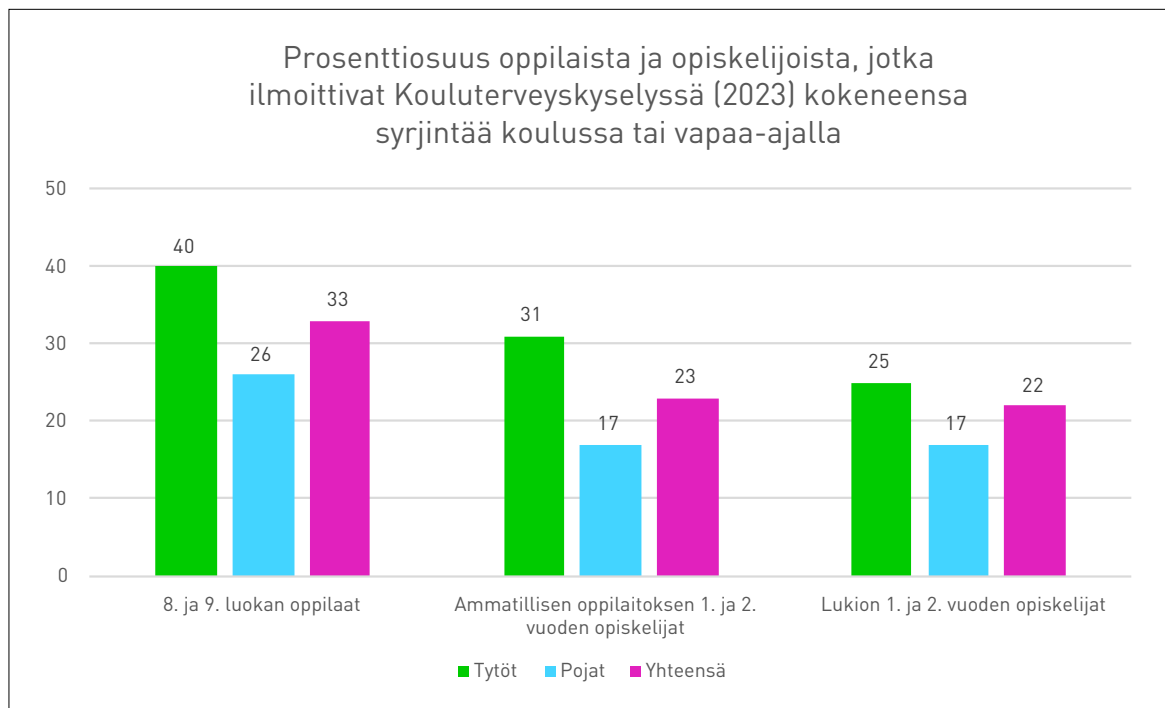
Vuonna 2023 perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista 29 prosenttia, lukio-opiskelijoista 31 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 26 prosenttia ilmoitti *kokeneensa häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana* (kuva 17). Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2023 oppilaista ja opiskelijoista kahdesta kuuteen prosenttia oli *kokenut seksuaalista häirintää koulussa*. Tytöt kokivat seksuaalista ehdottelua huomattavasti yleisemmin kuin pojat (ero 33–40 prosenttiyksikköä).

KUVA 17. PROSENTTIOSUUEDET OPPILAISTA JA OPISKELIJOISTA, JOTKA ILMOITTIVAT KOKENEENSA HÄIRITSEVÄÄ SEKSUAALISTA EHDOTTELUA TAI AHDISTELUA VUODEN AIKANA (KOULUTERVEYSKYSELY, 2023).

Kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisista 33 prosenttia, lukio-opiskelijoista 22 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 23 prosenttia ilmoitti *kokeneensa syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla* vuonna 2023 (kuva 18). Tytöt kokivat poikia yleisemmin syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla (ero 8–14 prosenttiyksikköä). Ruotsinkielisissä kouluissa (36 %) ja oppilaitoksissa (24–26 %) kokemukset syrjinnästä olivat hieman yleisimpiä (ero 1–5 prosenttiyksikköä). Lähempi indikaattori-tarkastelu osoitti, että syrjinnän kokemukset johtuivat syrjinnästä kielen perusteella (esimerkiksi 8. ja 9. luokkalaisten tuloksissa ero kuusi prosenttiyksikköä). Ulkomaalaistaustaiset 8. ja 9. luokkalaiset kokivat syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla yleisemmin kuin suomalaistaustaiset ja nämä kokemukset liittyivät erityisesti ihonväriin, kieleen, ulkomaalaiseen tai etniseen taustaan sekä uskontoon, uskonnottomuuteen tai elämänkatsomukseen (Matikka ym., 2024).

KUVA 18. PROSENTTIOSUUDET OPPILAISTA JA OPISKELIJOISTA, JOTKA ILMOITTIVAT KOKENEENSA SYRJINTÄÄ KOULUSSA TAI VAPAA-AJALLA VUONNA 2023 (KOULUTERVEYSKYSELY, 2023).

Kouluterveyskyselyssä selvitettiin oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksia kiusaamisesta, häirinnästä, syrjinnästä ja väkivallasta. Kiusaaminen oli yleisempää perusopetuksessa kuin toisen asteen koulutuksessa; yli neljäsosa nuorista oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana sekä syrjintää koulussa tai vapaa-aikana. Nämä ilmiöt koskettavat isoa opiskelijamäärää, joten suunnitelmallinen ennaltaehkäisy ja puuttuminen niihin on tärkeää jokaisessa oppilaitosyhteisössä.

4.3.1 Karvin kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi

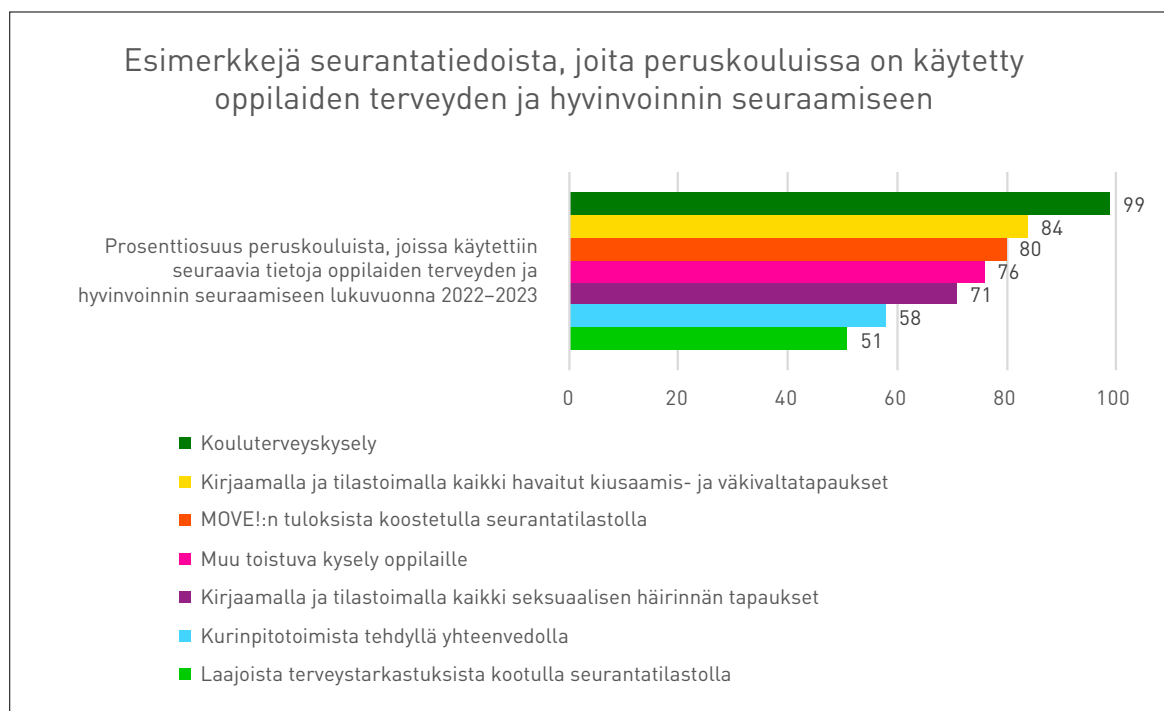
Karvin tekemässä perusopetuksen kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arvioinnin tuloksista (Rumpu ym., 2023) ilmeni, että monissa kouluissa oli samanaikaisesti käytössä useampi menetelmä tai toimintatapa kiusaamisen ehkäisyyn ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyen. Erilaiset menetelmät nähtiin yhteensopivina ja toisiaan tukevin kouluarjessa. Arviointitulokset osoittivat, että koulut olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä käyttämiinsä menetelmiin. Niiden käytettävyyttä lisäsivät selkeät ohjeet sekä sopivat ja helppokäyttöiset materiaalit. Arviointituloksissa todetaan, että kiusaamisen ehkäisevän tai puuttumisen menetelmän juurtuminen kouluun, vaatii sitoutuneen henkilöstön ja johdon tuen. Lisäksi on tärkeää, että menetelmä on sidottu osaksi koulun yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Haasteena nähtiin, että monissa kouluissa menetelmän käyttö oli muutamien henkilöiden vastuulla, jolloin menetelmän juurtuminen kouluarkeen oli haastavaa. Myös menetelmän käytön jatkuvuus oli vaarassa mahdollisten henkilöstövaihdosten vuoksi. Tuloksellisuuskulmasta monet menetelmät tarjosivat käytön tueksi seurantaan liittyviä ohjeita sekä manuaaleja. (Rumpu ym., 2023.)

Karvin arvioinnissa nostettiin esille koulun toimintakulttuurin merkitys kiusaamisen vastaisessa työssä, ja se että kiusaamisen ehkäiseviä ja kiusaamisen puuttumisen toimintatapoja on jatkuvasti kehitettävä. Koulut nostivat esille huolen nettikiusaamisesta, yksinäisyydestä sekä poissaoloista. Kouluissa koettiin, että oppilaat eivät uskalla kertoa koulun aikuisille kiusaamisesta, ja vielä harvemmin kokemastaan nettikiusaamisesta. Samansuuntaisia nostoja tekivät myös oppilaat itse. Oppilaat olivat tietoisia siitä, kenen puoleen heidän kuului kääntyä kiusaamistapauksissa, mutta heillä oli huonompi tuntemus siitä, miten kiusaamistilanteiden selvittäminen eteni kouluissa. Karvin arvioinnissa todettiin, etteivät oppilaat olleet kertoneet kiusaamisesta, koska he kokivat, ettei kertomisella ollut vaikutusta kiusaamisen vähentymiseen. Arviointituloksista ilmenee, että kolmannes huoltajista ei kokenut saaneensa tietoa kiusaamisen ennaltaehkäisystä, puuttumisesta tai kiusaamistapausten selvittelystä. He eivät myöskään olleet tietoisia siitä, mikä kiusaamisen vastainen menetelmä koululla oli käytössä. Karvin arvioinnissa todettiin, että olisi tärkeää kiinnittää huomioita aiheesta viestimiseen sekä oppilaille että huoltajille. Heidät olisi myös hyvä ottaa mukaan koulun kiusaamisen vastaiseen työhön. (Rumpu ym., 2023.)

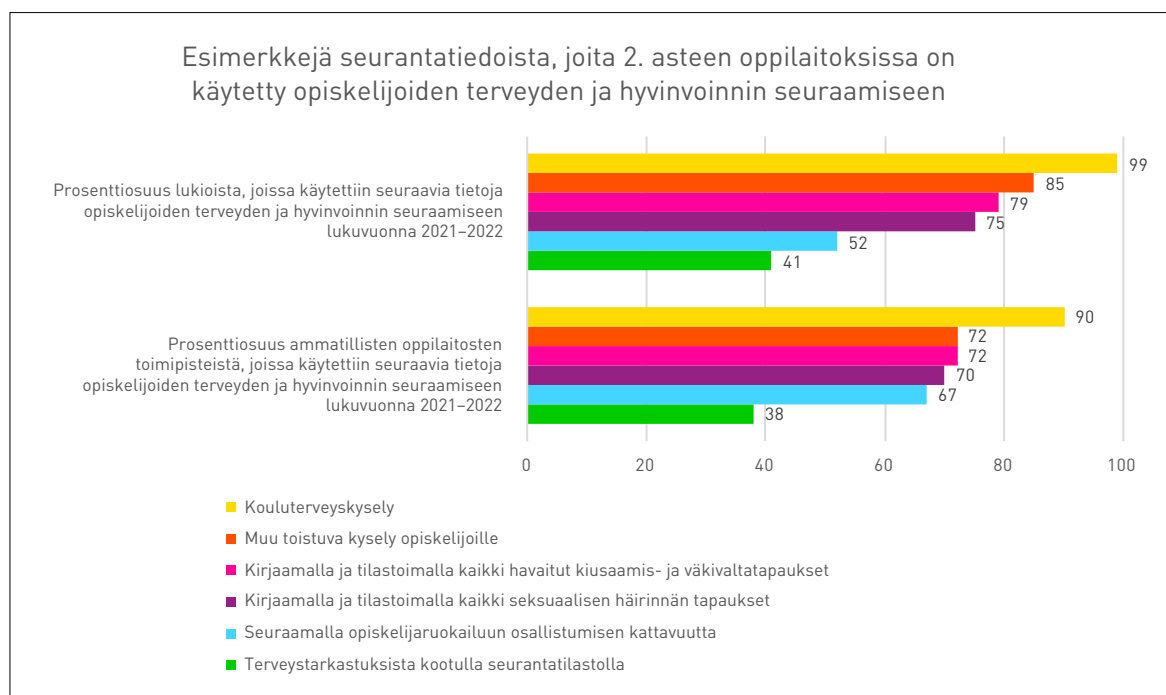
4.4 Opiskelijoiden ja oppilaitoksen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraaminen ja tietojen hyödyntäminen

Oppilaitoksissa kerätään eri lähteistä tietoa opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista. Kuviissa 19 ja 20 on TEAviisarista saatuja esimerkkejä siitä, mitä seurantatietoja on hyödynnetty peruskouluissa lukuvuonna 2022–2023 ja toisella asteella lukuvuonna 2021–2022. Kuviissa 21 ja 22 on avattu sitä, miten saatuja tietoja on käsitelty eri tahojen kanssa.

KUVA 19. TEAVIISARIN (2023) TULOKSISTA POIMITTUJA PROSENTTIOSUUKSIA NIISTÄ SEURANTATIEDOISTA, JOITA PERUSKOULUT KÄYTTIVÄT OPPILAIDEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN SEURAAMISEEN.

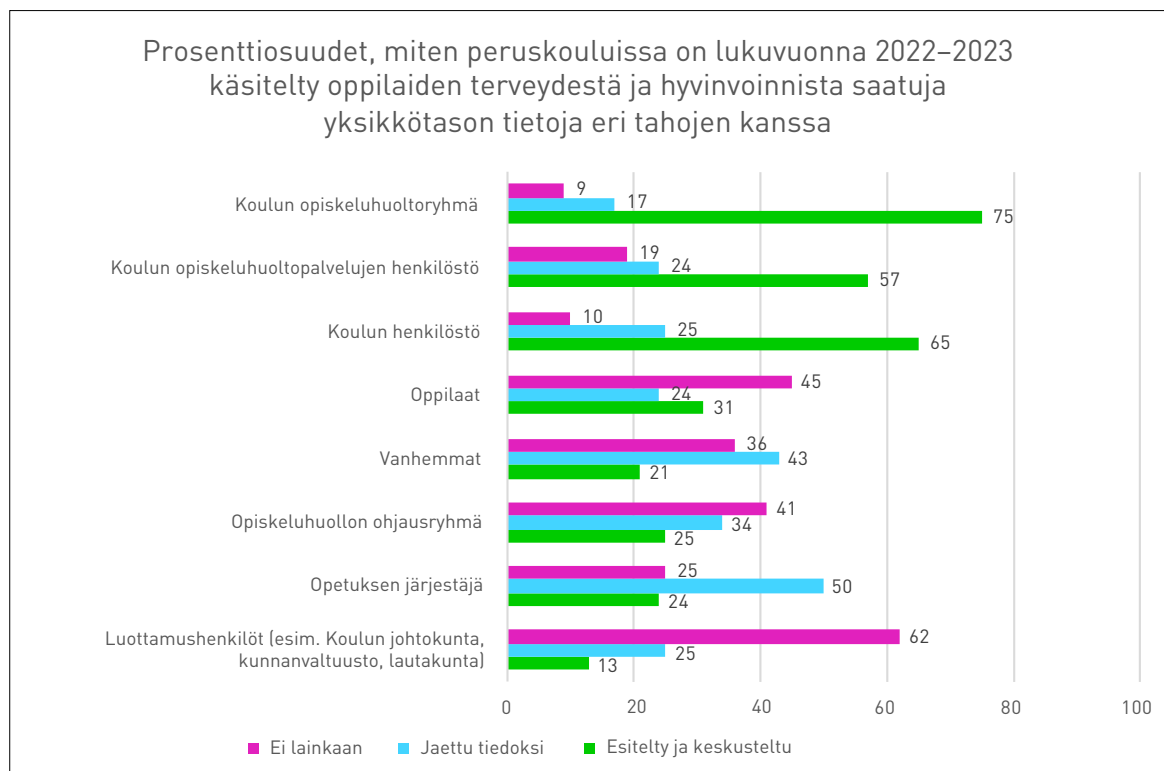
KUVA 20. TEAVIISARIN (2022) TULOKSISTA POIMITTUJA PROSENTTIOSUUKSIA NIISTÄ SEURANTATIEDOISTA, JOITA LUKIOT JA AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN TOIMIPISTEET KÄYTTIVÄT OPISKELIJOIDEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN SEURAAMISEEN.

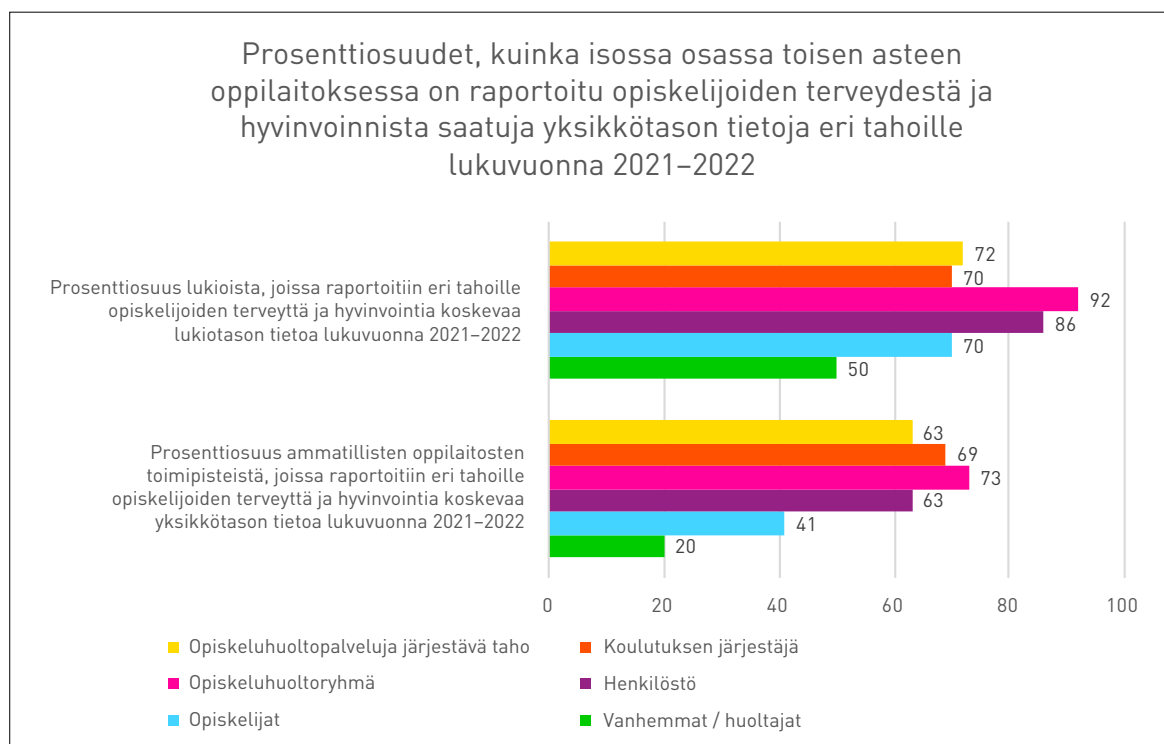
Peruskouluissa ja toisella asteella tietoja opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista käsitellään suurimmassa osassa opiskeluhooltoryhmiä. Oppilaitoksen henkilöstön kanssa tietoja käydään lävitse vähemmän. Opiskelijoiden ja huoltajien kanssa näitä tietoja on käsitelty kaikista vähiten.

Opiskelijoita ja huoltajia olisi hyvä osallistaa hyvinvointiin, terveyteen sekä turvallisuuteen liittyvien tietolähteiden tarkasteluun. Opiskeluhooltoryhmä, oppilas- tai opiskelijakuntatoiminta sekä vanhempainillat ovat esimerkiksi niitä foorumeita, joissa hyvinvoinnin, terveyden sekä turvallisuuden teemoja voidaan käsitellä; mitä tulokset kertovat oppilaitoksen hyvinvointiprofiilista, mitä asioille voisi tehdä, mitkä ovat opiskeluhooltotyön/hyvinvointityön kehittämiskohteita jne.

KUVA 21. TEAVIISARIN (2023) TULOKSISTA POIMITTUJA PROSENTTIOSUUKSIA, MITEN OPPILAIEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN TIETOJA ON KÄSITELTY ERI TAHOJEN KANSSA PERUSKOULUISSA LUKUVUONNA 2022–2023.

KUVA 22. TEAVIISARIN (2022) TULOKSISTA POIMITTUJA PROSENTTIOSUUKSIA, KUINKA MONESSA LUKIOSSA JA AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN TOIMIPISTEISSÄ RAPORTOIDAAN YKSIKKÖTASON TIETOJA OPISKELIJOIDEN TERVEYDESTÄ JA HYVINVOINNISTA ERI TAHOILLE.

4.5 Opiskelijajärjestöjen ja Suomen Vanhempainliiton näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta

4.5.1 Opiskelijajärjestöjen näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta

Opiskelijajärjestöt Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto (SAKKI ry), Suomen opiskelija-allianssi (OSKU ry), Suomen Lukiolaisten liitto (Lukiolaiset) ja Finlands svenska skolungdomsförbund rf (FSS) toimittivat Opetushallituksen pyynnöstä näkemyksiään yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämistarpeista, opiskelijoiden osallisuudesta opiskeluhuollossa sekä siitä, mitä opiskeluhuolto tarkoittaa opiskelijajärjestöjen näkökulmasta. Tiivistetysti voidaan todeta, että oppilaitosten hyvinvointityön merkitys opiskelijoiden hyvinvointiin tunnistettiin hyvin ja sen tärkeyttä painotettiin.

Kehittämiskohteiksi mainittiin henkilöstön hyvinvointityöhön liittyvä täydennyskoulutustarve ja hyvinvointityöhön sitoutuminen. Lisäksi korostettiin opiskelijoiden osallisuuden edistämistä sekä kohtaavaan toimintaan, ryhmänohjaajuuteen ja ryhmäytymiseen panostamista, erityisesti isoissa oppilaitoksissa. Isoissa oppilaitoksissa tulee panostaa viihtymiseen, ryhmäytymiseen ja osallisuuteen, jotta opiskelijoilla vahvistuisi tunne yhteisöön kuulumisesta, turvallisuudesta sekä vaikuttamisen mahdollisuuksista. Pienemmissä oppilaitoksissa nämä asiat toteutuivat paremmin. Osallisuuden liittyen toivottiin, että opiskelijat pääsisivät vahvemmin mukaan suunnittelemaan ja vaikuttamaan oppilaitosten hyvinvointityön toimenpiteisiin ja opiskeluhoitosuunnitelman sisältöihin. Yhtenä toimivana keinona lisätä opiskelijoiden toimijuutta nähtiin opiskelijakuntatoiminta. Opiskelijajärjestöt näkivät tärkeänä sen, että heikommassa asemassa olevia opiskelijoita tuettaisiin saamaan äänensä kuuluviin sekä vahvistettaisiin heidän yhteisöönsä kuulumista.

Opiskelijajärjestöjen näkemyksistä ilmeni, että opiskeluhoitopalveluihin pääsy ei aina ollut helppoa. Palveluihin joutui jonottamaan tai niitä ei järjestetty oppilaitoksen tiloissa, ja siksi ne tuntuivat myös etäisiltä. Toiveena oli, että opiskeluhoitopalvelut järjestettäisiin lähipalveluna oppilaitoksessa. Opiskelijajärjestöt painottivat, että olisi tärkeää, että jokaisella opiskelijalla olisi oppilaitoksessa aikuinen, jonka puoleen voi kääntyä. Opiskelijajärjestöt mainitsivat esimerkiksi nuorisotyöntekijät ja kouluvalmentajat toimivina tukiverkkoina.

4.5.2 Suomen Vanhempainliiton näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta

Selvitykseen pyydettiin Suomen Vanhempainliiton näkemyksiä siitä, miten yhteisöllistä opiskeluhoitoa tulisi kehittää, jotta oppilas- ja opiskelijahuoltolaki toteutuisi paremmin. Suomen Vanhempainliitto nosti esille, että opiskelijat ja vanhemmat tulisi ottaa vahvemmin mukaan oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien (sekä opetuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon ohjausryhmän) toimintaan ja opiskeluhoitoryhmien toiminnan tulisi olla saavutettavaa ja läpinäkyvää. Ennakoitavuus, yhdessä sovitut kokousajat sekä etäosallistuminen mahdollistaisivat vanhempien osallistumista kokouksiin paremmin. Opiskeluhoitoryhmän pöytäkirjat ja yhteisöllisen opiskeluhuollon vuosikello tulisi olla kaikkien saatavilla ja vanhempia tulisi informoida tärkeistä päätöksistä ja tapahtumista useampaa tiedotuskanavaa käyttäen. Suomen Vanhempainliitto piti tärkeänä, että vanhemmille ei vain tiedoteta opiskeluhuollon sisällöistä ja palveluista, vaan vanhemmat otetaan aidosti mukaan hyvinvoivan, turvallisen ja terveellisen oppilaitosyhteisön rakentamiseen. Vanhempainliitto toi esille, että yhteistyö kotien kanssa ohenee toiselle asteelle siirryttäessä. Yleinen tiedottaminen on vanhempien mielestä riittävää, mutta he kaipaavat myös keskusteluja nuorten hyvinvoinnista, kaverisuhteista, opiskelumotivaatiosta ja -uupumuksesta sekä opiskelutaidoista ja -valinnoista. Myös

erilaiset kyselyt ja työpajat ovat keinoja laajempien näkemysten kartoittamiseen ja osallistamiseen. Kokonaisuudessaan yhteisöllisen opiskeluhuollon ja opiskeluhoitoryhmän tarkoitusta ja tehtäviä tulisi edelleen kirkastaa vanhemmille ja opiskelijoille.

Ennaltaehkäisevään yhteistyöhön tulisi panostaa ja vanhempien kynnystä ottaa yhteyttä oppilaitokseen madaltaa. Opiskeluhoitoryhmän painopiste olisi hyvä siirtää yhteisölliseen opiskeluhoitoryhmään, jatkuvaan ryhmäytymiseen, kiusaamisen ehkäisyyn ja toimintatapojen kehittämiseen. Lisäksi rasmin, syrjinnän ja oppilaiden välisiin konflikteihin puuttuminen nähtiin tärkeänä.

4.6 Opettajien näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta

Karvin oppilas- ja opiskelijahuollon arvioinnissa (Summanen ym., 2018) havaittiin perusopetuksen osalta, että opettajat mieltävät opiskeluhoitoryhmän osaksi omaa perustyötään paremmin pienissä kouluissa keskiuuriin ja isoihin kouluihin verrattuna. Kun tuloksia tarkasteltiin taustamuuttujittain, opettajat mielsivät opiskeluhoitoryhmän osaksi perustyötään alakouluissa ja yhtenäiskouluissa kuin yläkouluissa. Esiopetuksen toimipistekohtaisissa opiskeluhoitoryhmissä arvioitiin, että 90 prosenttia esiopetuksen opettajista mieltää opiskeluhoitoryhmän osaksi perustyötään. Perusopetuksen koulukohtaisissa opiskeluhoitoryhmissä nähtiin, että opiskeluhoollon keskeiset kehittämiskohteet liittyvät opetushenkilöstön opiskeluhoollollisen osaamisen kehittämiseen sekä heidän työpanoksensa vahvistamiseen yhteisöllisessä opiskeluhuollosta. Lukiokoulutuksen tuloksista sekä viranomais- ja sidosryhmähaastatteluista nousi esille samat kehittämiskohteet. Myös ammatillisen opiskeluhoollon näkökulmasta (Frisk ym., 2018) kehittämiskohteissa mainitaan, että koulutuksen järjestäjän tuntemusta oppilas- ja opiskelijahuollolaista tulisi parantaa, osaamista varmistaa eri tavoin ja yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita tarkentaa.

Opettajien roolin vahvistaminen yhteisöllisessä opiskeluhuollosta on keskeistä. Tällä hetkellä oppilaitoskohtaisissa monialaisissa opiskeluhoitoryhmissä saattaa opettajien edustus puuttua täysin. Karvi arvioi vuosina 2022–2024 opinto-ohjauksen uusia ja vahvistettuja muotoja perusopetuksessa ja toisella asteella. Arvioinnissa on tarkasteltu myös kouluun ja opintoihin kiinnittymistä sekä yhteisöllisyyden vahvistamiseen liittyviä näkökulmia. Arvioinnissa todetaan, että erityisesti vertaissuhteet sekä opettajien ja opiskelijoiden välinen vuorovaikutus ovat keskeisiä kiinnittymistä edistäviä tekijöitä. Opiskelijat myös toivoivat, että opettajat ottaisivat enemmän vastuuta yhteisöllisyyden rakentamisesta, panostaisivat ryhmäytymiseen sekä ymmärtäisivät nuorten tilanteen kokonaisvaltaisesti. (Myllykoski-Laine ym., 2024.)

Kouluhyvinvointi, oppimisen tuki ja opettajasegregaatio-hankkeen (KOTOPE) tuloksista ilmeni, että opettajat helposti sekoittivat puheessaan yhteisöllisen opiskeluhoollon yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon, eivätkä nähneet kirkkaasti omaa roolia yhteisöllisen opiskeluhoollon toimijoina. Koulun monialaisen yhteistyön vahvistamisen kautta on myös mahdollista lisätä opettajien työnantajan ja vastaavasti vähentää uupumusta (Holmström ym., 2023).

OAJ:n (2024a) tekemän opettajille ja rehtoreille suunnatun kyselyn perusteella osalle (peruskouluissa 31 %, lukioissa 27 % ja ammatillisissa oppilaitoksissa 32 %) opettajista oli siirtynyt opiskeluhooltoon liittyviä tehtäviä, joita he eivät olleet aikaisemmin tehneet. Kyselytuloksissa ei ole tarkemmin avattu sitä, mitä tehtävät pitävät sisällään.

OAJ (2024b) toteutti perusopetuksessa ja lukioissa työskenteleville (n=738) jäsenkyselyn, jossa pyydettiin arvioimaan omista työtehtävistä tapahtuneita muutoksia viimeisen kolmen vuoden aikana.

Poissaolojen seuranta sai eniten mainintoja (71 %). Ryhmänohjaajat nostivat opiskeluhooltoon liittyvän työn (62 %) toisena keskeisenä muutoksena ja kolmanneksi eniten mainintoja sai opiskelijoiden hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvä kirjaamistyö (60 %). Erityisopettajien työaika kuluu eniten selvi-tykseen (yli 90 %) ja toiseksi eniten opiskeluhooltoon (yli 75 %).

Aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnissa (2024) oppilaitoksen henkilökuntaa perehdytettiin yhteisölliseen opiskeluhooltoon yleisimmin sisäisen henkilöstökoulutuksen kautta (88 %) tai kirjallisisilla materiaaleilla (66 %). Täysin perehdyttämättä jätti yksi prosenttia vastaajista. (Albert ym., 2024.)

Sitouttavan kouluyhteisötyön arvioinnissa keskityttiin luokanopettajien ja yläkoulujen luokanohjaajien rooliin. Tärkeä osa heidän toimenkuvaansa on yhteydenpito kotien kanssa. Heillä on myös merkittävä rooli poissaolojen seuraamisessa ja niihin puuttumisessa. Valtaosa opettajista piti kouluun kiinnittymisen teemaa tärkeänä toimenkuvansa osana. Arviointituloksista ilmeni, että luokanohjaajan rooli koettiin kuormittavaksi ja joka kolmannes opettajista ei kokenut sitä itselleen mieluisaksi. Opettajat kokivat myös jäävänsä liian usein poissaolotilanteissa ilman riittävää tukea koulun muilta ammattilaisilta. Tulosten perusteella erityisesti koulun johdolla on merkittävä rooli luokanohjaajien tukemisessa, jottei vastuu jäisi yksittäisten opettajien harteille. Opettajat itse toivoivat erilaisia työpari- ja tiimityöratkaisuja tehtävän kehittämiseksi ja työmäärän tasaamiseksi. Työtä tukisi myös selkeät toimintatavat yhteisöllisessä opiskeluhoollissa ja oppimisen tuen toteuttamisessa sekä selkeä työnjako opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa. Myös osaamisen vahvistamisella nähtiin olevan keskeinen rooli työn onnistumisen näkökulmasta. (Markkanen ym., 2023.)

4.6.1 Opetusalan ammattijärjestön sekä Finlands svenska lärarförbundetin näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhoollosta

Selvitystä varten Opetusalan Ammattijärjestöltä (OAJ) ja Finlands svenska lärarförbundetiltä (FSL) pyydettiin näkemyksiä siitä, miten yhteisöllistä opiskeluhoitoa tulisi kehittää, jotta oppilas- ja opiskelijahuoltolaki toteutuisi paremmin. Vastauksissa tuotiin esille, että opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten tulisi työskennellä oppilaitoksissa lähipalveluperiaatteen mukaisesti, sillä etäpalvelut eivät rakenna yhteisöllisyyttä. Opiskelijoiden tulisi päästä kuraattorille ja psykologille aina tarvittaessa.

Ammattijärjestöt totesivat, että opiskeluhoollon sitovista henkilömitoituksista sekä mitoitussuosituksista on pidettävä kiinni. Mitoitusten toteutumisen lisäksi tulisi huolehtia siitä, ettei opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten työaika kulu liikaa verkostotapaamisiin ja hallinnollisiin töihin. Järjestöjen näkemyksissä tuotiin esille myös se, että esimerkiksi nuorisotyöntekijät voivat olla hyvä lisäresurssi oppilaitosyhteisöissä. Tällä hetkellä osa kunnista palkkaa oppilaitoksiin henkilöitä, jotka tekevät vastaavia tehtäviä kuin opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset mutta ilman lainsäädäntöperustaa sekä säädettyä kelpoisuutta. Tärkeänä koettiin, että eri ammattiryhmien roolit ja työnjako ovat selkeitä. Kuraattorien ja erityisesti psykologien työssä tulisi olla vahvempi painotus yhteisöllisessä työssä. Myös tiedonkulun tulisi toimia eri ammattilaisten välillä.

Vastauksissa todettiin, että kun koulutuksen järjestämiseen on riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit, opiskelijoiden kohtaaminen ja yksilöllinen huomioiminen, havainnointi ja puuttuminen sekä riittävän tuen järjestäminen mahdollistuvat.

4.7 Opetukseen sitomattomat työntekijät osana oppilaitoksen yhteisöllistä opiskeluhoitoa

Tällä hetkellä monessa oppilaitoksessa työskentelee erilaisilla nimikkeillä opetukseen sitomattomia työntekijöitä, joiden työtehtävä on toteuttaa yhteisöllistä opiskeluhoitoa eri tavoin. Perusopetuksen TEAviisarissa (2023) kysyttiin, oliko koulun käytettävissä pelkästään hyvinvointityöhön keskittyneitä ammattilaisia joko koulun tai jonkun muun tahon järjestämänä. Peruskouluista 36 prosentissa oli nuorisotyöntekijä, 25 prosentissa psykiatrinen sairaanhoitaja, 8 prosentissa koulusosionomi/sosiaaliohjaaja, 6 prosentissa yhteisöpedagogi ja 25 prosentissa jollain muulla nimikkeellä toimiva ammattilainen. OAJ:n tekemässä opettajille ja rehtoreille suunnatussa kyselyssä (2024a) noin 60 prosenttia kaikista vastaajista kertoi, että heillä on henkilöitä, jotka työskentelevät opettajien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten välimaastossa. Heidän nimikkeensä vaihtelevat paljon.

Sitouttavan kouluyhteistyön hankkeessa (Sergejeff, 2023) opetukseen sitomattomat työntekijät tukivat oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja kohtasivat heitä kouluympäristön arjessa. Heidän työtehtäviinsä kuului esimerkiksi tukea myönteisen ilmapiirin rakentumista, vahvistaa opetussuunnitelmaan ja opiskeluhoitosuunnitelmaan kirjattuja hyvinvoinnin ja toimintakulttuurin ohjaavien periaatteiden toteutumista sekä edistää oppilaiden osallisuutta, ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä. Työtä tehtiin sekä yhteisön, ryhmien että yksittäisten oppilaiden näkökulmista ja tarpeista.

Karvin perusopetuksen sitouttavan kouluyhteistyön arvioinnissa keskityttiin myös opetukseen sitomattomien työntekijöiden työhön. Työ koettiin sekä koulun henkilöstön, oppilaiden että opetukseen sitomattomien työntekijöiden näkökulmasta tärkeäksi ja mielekkääksi. Kehitettävää löytyi edelleen toimenkuvan rajaamisesta ja selkeyttämisestä. Arviointiraportissa tuodaan esille, että olisi hyvä pohtia tämän työn tavoitteita, työmuotoja ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä koulussa. Tuloksista ilmenee, että työn kohdentumisesta oli suurta vaihtelua, mutta työ keskittyi pääsääntöisesti yhteisöllisiin työmuotoihin. (Markkanen & Pusa, 2023.)

Skolcoacher i Svenskfinland 2022-selvityksestä käy ilmi, että ruotsinkielisen perusopetuksen kouluissa oli vuonna 2021–2022 arviolta noin 45 kouluvalmentajaa. Heistä noin puolet osallistui Silin ym. selvitykseen. Selvityksestä ilmenee, että kouluvalmentajat työskentelivät pääosin yksittäisten oppilaiden kanssa, mutta heidän työkuvaansa sisältyi myös ryhmä- ja organisaatiotason työtä. Usein he ohjasivat oppilaita eteenpäin tuen piiriin ja toimivat siltarakentajina oppilaiden ja koulun henkilöstön välillä. Monet kokivat työtä aloittaessaan, että heidän työnkuvansa ei ollut selkeä ja että koulun henkilöstöllä ei ollut tiedossa missä asioissa heidän kanssaan voi tehdä yhteistyötä. Työtehtävät vaihtelivat eri koulujen välillä, mutta selvityksessä todettiin, että kouluvalmentajien tärkeimmäksi tehtäväksi muodostui oppilaiden hyvinvoinnin, motivaation ja koululäsnäolon tukeminen. Skolcoacher i Svenskfinland-selvityksen mukaan ruotsinkielisissä kouluissa toimivien kouluvalmentajien työ painottui vahvemmin yksilökohtaiseen työhön oppilaiden kanssa verrattuna Karvin sitouttavan kouluyhteistyön arviointituloksiin. (Silin ym., 2022.)

Oppilaitoksissa eri ammattilaisten, kuten opettajien ja ohjaajien, luoma vuorovaikutussuhde opiskelijoihin sekä heidän tapansa kohdata opiskelijat ovat keskeisiä tekijöitä opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa. Opetukseen sitomattomilla työntekijöillä voi olla tärkeä rooli yhteisöllisessä työssä ja he tukevat opetushenkilöstöä yhteisöllisen opiskeluhoitoa toteuttamisessa. He eivät kuitenkaan ole opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia, ja siksi he eivät lain mukaan voi tehdä yksilökohtaista opiskeluhoitotyötä kirjausvelvoitteineen.

4.8 Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten näkemyksiä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta

Osana tätä selvitystä, Opetushallitus toteutti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisille (kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit) kyselyn (n=685). Kyselyssä selvitettiin opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten näkemyksiä yhteisöllisen opiskeluhuollon toimivista käytänteistä, haasteista, toiminnan kehittämisestä sekä omasta roolista tässä työssä (Opetushallitus, 2024b).

4.8.1 Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön nykytilanne, muutokset ja resurssit

Opetushallituksen toteuttaman opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisille suunnatun kyselyn vastaa- jista 73 prosenttia koki, että yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön ei ollut tullut sisällöllisiä muutoksia opiskeluhoitopalvelujen järjestämisvastuun siirryttyä hyvinvointialueelle. Vastaajat, jotka kokivat, että yhteisölliseen työhön oli tullut sisällöllisiä muutoksia, nostivat avovastauksissa esiin sekä myönteisiä että kielteisiä muutoksia. Myönteiset muutokset liittyvät mm. yhteistyön parantumi- seen eri opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kesken sekä yhteisöllisen työn vahvistumiseen ja mahdollistumiseen. Toisaalta taas toiset kertoivat, että tiedonkulku oli vaikeutunut, yhteistyö oppi- laitosten kanssa heikentynyt ja työn painopiste oli siirtynyt pois yhteisöllisestä työstä. Alueellista vaihtelua oli paljon. Vastauksissa nostettiin esille myös se, että hyvinvointialue määrittä, mitä opiske- luhoitopalvelujen ammattilaisten työhön kuuluu, eikä oppilaitoksen tarpeita aina huomioitu.

Useat vastaajat toivat avoimissa vastauksissa esille, että tällä hetkellä opiskeluhoitotyö painottuu korjaavaan yksilötyöhön ja työn tekemiseen tarvittaisiin lisää resursseja. Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset arvioivat myös prosenttiosuuksina, miten heidän työaikansa jakaantuu eri tehtävien välillä lukuvuonna 2023–2024. Vastauksissa näkyy, että opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten työaika painottuu vahvasti yksilökohtaiseen opiskeluhoitotyöhön. Tulos on samankaltainen kuin vuonna 2022 toteutetussa OPA-tiedonkeruussa (Hietanen-Peltola ym., 2022). Kuraattoreilla on hieman enemmän aikaa käytettävissä yhteisöllisen työn tekemiseen (15 %) kuin psykologeilla ja ter- veydenhoitajilla (10 %). Tämä sama ilmiö oli näkyvissä myös vuoden 2024 OPA-kyselyn tuloksissa (Hietanen-Peltola ym., 2024). OPA (2024) kyselyn mukaan kuraattorit käyttävät aiempaa hieman enemmän työaika yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön (20 %), kun taas lääkärit eivät käytä siihen lainkaan työaika. MONOPS-hankkeen loppuraportissa tuotiin esille, että ajankäytön lisäksi ennalta- ehkäisevään työhön ei välttämättä ollut työkaluja tai toimintamalleja (Jalonen ym., 2024).

Tällä hetkellä paine yksilötyöhön on kova ja moni opiskeluhoollon ammattilainen toivoo, että var- sinainen hoidollinen työ tapahtuisi opiskeluhoollon ulkopuolella. Lapsia ja nuoria on paikoin vaikea saada jatko-ohjattua opiskeluhoollon palveluista laajempiin ja pitkäjänteisempiin hoitoprosesseihin. Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toivat esille, että yhteisölliseen työhön osallistumista vai- keuttaa myös työtilojen puuttuminen tai toimimattomuus, liian suuri yksiköiden tai opiskelijoiden määrä, kiire sekä toimimaton yhteistyö ja epäselvät rakenteet. Käytännön työn kannalta opiske- luhoitopalvelujen ammattilaiset kokivat tärkeäksi, että heillä olisi pääsy tarvittaviin järjestelmiin (kuten opintohallintojärjestelmiin) ja että tiedonkulku oppilaitoksen ja opiskeluhoollon ammattilais- ten välillä toimisi. Tiedonkulkua säätelee myös tietosuojalainsäädäntö, jonka puitteissa on toimittava. Myös MONOPS-hankkeen loppuraportissa todetaan, että jos tietoja pidetään irrallaan, se voi johtaa siihen, että käytännön tilanteissa toimitaan ilman kokonaiskuvaa lapsen tai nuoren tilanteesta. Tämä puolestaan vaikeuttaa monialaista yhteistyötä (Jalonen ym., 2024).

Kyselyssä (OPH, 2024b) erityisesti kuraattorit ja terveydenhoitajat toivat esille, että toimenku- van laajeneminen mielenterveyden arvioon ja hoitoon, vie resursseja pois ennaltaehkäisevästä ja

yhteisöllisestä työstä. Lisäksi terveydenhoitajilla iso osa työajasta menee lakisääteisten rutiinitarkastusten tekoon. Psykologit toivat esille, että monin paikoin psykologin tutkimusten tekoon tulee edelleen paljon toiveita ja paineita oppilaitoksilta, terveydenhuollosta ja erikoissairaanhoidosta. Liian pienet lääkäri- ja psykologiresurssit näkyivät monin paikoin. Opiskeluhuollon tehtäväksi on viime vuosina ohjattu enemmän manualisoitujen lyhytinterventioiden tekemistä (esimerkiksi IPC). Osassa vastauksissa tuotiin esille, että näiden interventioiden vähentäminen opiskeluhoultotyössä vapauttaisi työaikaa yhteisölliselle työlle. Vastauksissa tuotiin myös esille, että opiskeluhuollon resurssien suunnittelussa tulisi huomioida opiskelijamäärän lisäksi paremmin alueelliset erityispiirteet.

Opiskeluhoultopalvelujen ammattilaiset toivat avoimissa vastauksissa esille sen, miten iso merkitys opiskeluhoollon kokonaisuuden johtamisella ja yhteistyöllä eri tahojen välillä on. Paikoin johtaminen ja yhteistyö sujuivat erittäin hyvin, mutta paikoin näissä oli vielä paljon kehittämistä. Hyvinvointialueen ja opetustoimen yhteistyö ja tiedonkulku nousivat merkittäviksi kehityskohteiksi. Myös rehtoreille toivottiin tukea johtamiseen. Niissä oppilaitoksissa, joissa oppilaitoskohtaisen opiskeluhoultoryhmän toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja tietoon perustuvaa sekä säännöllistä ja läpinäkyvää (esim. yhteisöllisen opiskeluhoollon vuosikello, kokouksille asialistat ja muistiot, hyvä ja päivittyvä opiskeluhoultosuunnitelma), koettiin myös opiskeluhoultoryhmän toiminta toimivaksi. Niin kuin muissakin kyselyissä ja selvityksissä (Mannerkoski & Ekroth, 2024; Jalonen ym., 2024), myös tässä kyselyssä (Opetushallitus, 2024b) opiskeluhoollon ammattilaiset toivat esille opiskelijoiden ja huoltajien osallistamisen tärkeyden ja osallistamisen toimintatapojen kehittämisen tarpeen.

4.8.2 Opiskeluhoultopalvelujen ammattilaisten rooli yhteisöllisessä opiskeluhoollossa

Opiskeluhoultopalvelujen ammattilaisilla (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, lääkäri) on tärkeä rooli yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. He tuovat työn kokonaisuuteen omaa ammattitaitoaan ja osaamistaan. On tarkoituksenmukaista, että he osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Opiskeluhoultopalvelujen ammattilaisten yhteisöllinen opiskeluhoultotyö pitää sisällään kaikkia niitä toimia, joilla pyritään vaikuttamaan tietyn ryhmän, luokan tai koko oppilaitosyhteisön hyvinvointiin, viihtymiseen, kouluun kiinnittymiseen sekä terveellisyys- ja turvallisuuteen.

Opiskeluhoultopalvelujen ammattilaiset nostivat vastauksissaan (Opetushallitus, 2024b) esille hyvin moninaisia yhteisöllisen opiskeluhoultotyön muotoja, joita he toteuttivat työssään kuten:

- yhteisten suunnitelmien ja toimenpiteiden laatiminen,
- oppilaitoksen rakenteisiin, toimintaan ja ilmapiiriin vaikuttamisen,
- ryhmien kanssa tehtävän työn,
- työparityöskentelyn opettajien, opiskeluhoultopalvelujen ammattilaisten tai oppilaitosten ulkopuolisten työntekijöiden kanssa,
- erilaisten tapahtumien järjestämisen,
- vanhempainiltoihin osallistumisen,
- opiskelijoiden ja huoltajien osallisuuden lisäämisen,
- hyvinvointikartoitusten teon,
- opiskelijoiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisen,
- luokkainterventiot,
- luokan työrauhaan vaikuttamisen sekä
- ryhmäyttämisen.

Monissa oppilaitoksissa oli kehitetty hyviä rakenteita ja toimenpiteitä yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä.

4.8.3 Lähipalveluperiaate

Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut ensisijaisesti oppilaitoksessa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §)

Opiskeluhuollon ammattilaiset näkivät, että heidän on tärkeää olla läsnä oppilaitoksissa ja työtilojen toivottiin sijaitsevan oppilaitoksissa. Oppilaitoksen tuntemus ja työntekijöiden tuttuus sekä se, että opiskeluhoitopalvelujen ammattilainen kokee olevansa osa oppilaitoksen työyhteisöä, tukevat työssä onnistumista ja yhteistyötä. Opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisille osoitetussa kyselyssä (Opetushallitus, 2024b) 71 prosenttia vastaajista koki olevansa osa pääasiallisen toimipisteen työyhteisöä aina tai useimmiten, 19 prosenttia joskus, kahdeksan prosenttia harvoin ja kaksi prosenttia ei koskaan. Yhteisöllisen työn tekemistä ja yhteistyötä eri opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten välillä helpottaa myös se, jos työtilat mahdollistavat eri ammattilaisten työskentelyn oppilaitoksessa samanaikaisesti.

Viimeisimmän TEAviisarin (2023) mukaan 53 prosentissa peruskouluja oli tarkoituksenmukaiset työtilat opiskeluhoollon palveluille silloin, kun useampi opiskeluhoollon ammattilainen työskenteli koululla samanaikaisesti. Kuraattoreille kouluilla löytyy tarkoituksenmukainen työtila 86 prosentissa, psykologeille 79 prosentissa ja kouluterveydenhuollolle 89 prosentissa kouluja. Kuraattorit työskentelivät pääosin koulun tiloissa 97 prosentissa kouluja. Kouluterveydenhoitajan tarkastukset tapahtuivat koulun tiloissa 94 prosentissa ja koululääkärin tarkastukset 84 prosentissa kouluja. Kouluterveydenhoitajan vastaanotto puolestaan tapahtui koulun tiloissa 92 prosentissa ja koululääkärin vastaanotto 58 prosentissa kouluja. Psykologin vastaanotto tapahtui koulun tiloissa 63 prosentissa kouluja ja psykologin tutkimuskäynnit 68 prosentissa kouluja. (TEAviisari, 2023.) OPA tiedonkeruun (2024) mukaan suurin osa perusopetuksen opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisista työskentelee ainakin osittain koulun tilassa (94 – 99 %). Toisaalta yhä useampi työskentelee myös koulun ulkopuolella ja pelkästään koulun tiloissa työskentelevien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten määrä on vähentynyt vuoden 2022 OPA tiedonkeruuseen verrattuna. (Hietanen-Peltola ym., 2024.)

5 SELVITYKSEN KESKEISET HAVAINNOT

Opetushallitus on selvittänyt yhteisöllisen opiskeluhuollon nykytilaa painottuen perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Selvityksen keskeiset havainnot ovat seuraavat:

Yhteisöllisen opiskeluhuollon käsite

Yhteisöllinen opiskeluhuolto ei tarkoita ainoastaan yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän toimintaa tai hyvinvointiin liittyviä teemapäiviä, vaan se on kaikkea sitä toimintaa ja toimintakulttuuria, jolla edistetään koko oppilaitosyhteisössä opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

- Yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö kuuluu kaikkien oppilaitosyhteisössä työskentelevien työnkuvaan ammatista riippumatta.
- Eri opiskeluhuollon ryhmien (opiskeluhuollon ohjausryhmä, oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä, monialainen asiantuntijaryhmä) toimintaa ja työnjakoa on hyvä selkeyttää. Monissa oppilaitoskohtaisissa opiskeluhuoltoryhmissä käsitellään lainvastaisesti yksittäisen opiskelijan tuen tarvetta.

Yhteisöllisellä opiskeluhuoltotyöllä voidaan parantaa oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja oppilaitokseen kiinnittymistä

- Riittävillä resursseilla ja koulutuksen järjestäjän tuella toteutetaan vaikuttavaa yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä.
- Yhteisöllisen opiskeluhuollon avulla on mahdollista vaikuttaa oppilaitoksen yhteisöllisyyteen, ilmapiiriin, toimintakulttuuriin ja -tapoihin ja edistää tätä kautta sekä opiskelijoiden että henkilöstön viihtymistä ja hyvinvointia. Henkilöstön hyvinvoinnilla on vaikutusta opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimiseen.
- Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla voidaan lisätä ryhmään kuulumisen tunnetta ja oppilaitokseen kiinnittymistä sekä vähentää kiusaamista, syrjäytymistä, poissaoloja ja yksinäisyyttä.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon resurssit ja toimintatavat

- Opiskeluhuoltotyön painopiste ei ole tällä hetkellä ennaltaehkäisevässä ja yhteisöllisessä työssä, kuten laki edellyttää, vaan yksilökohtainen ja korjaava työ korostuu. Opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstöpula koskee erityisesti psykologeja ja lääkäreitä.
- Opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisista lääkäreillä on kaikista suurimmat opiskelijamäärät ja työalueet. Heidän mahdollisuutensa osallistua yhteisölliseen työhön ja olla osa oppilaitoksen yhteisöä on kaikista vähäisintä.
- Kuraattoreilla on yhteisölliseen työhön parhaat resurssit ja mahdollisuudet, mutta he ovat arvioineet, että pystyvät käyttämään yhteisölliseen työhön keskimäärin vain 15 prosenttia työajastaan.
- Opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten resurssien suunnittelussa olisi hyvä huomioida myös alueelliset tarpeet ja oppilaitosten mahdolliset erityispiirteet.

Yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä onnistumista tukevat riittävät resurssit työn toteuttamiseen, johtaminen, selkeät rakenteet ja tiedonkulku

- Lähipalveluperiaate on keskeinen yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon tavoite
 - o Opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten työtilojen tulisi mahdollistaa samanaikainen työskentely.
 - o Erityisesti lääkäri- ja psykologipalveluja toteutetaan myös oppilaitosten ulkopuolella, kuten terveysasemilla, keskitetyissä opiskeluhooltopalvelujen tiloissa, yksityisen palveluntuottajan toimipisteissä tai etänä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa todetaan, että opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa.
 - o Opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten työyksiköiden määrä vaikuttaa yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen. Kun opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisella ei ole useita työyksiköitä, joihin hän joutuu jakamaan työaikaansa, hän on riittävästi läsnä oppilaitoksessa ja siten myös aidosti osa oppilaitosyhteisöä sekä yhteisöllistä opiskeluhoolltoa. Tällöin myös tiedonkulku ja yhteistyö eri ammattilaisten välillä paranevat.
- Opiskeluhoollon selkeät rakenteet ja yhteisöllisen opiskeluhoollon johtaminen tukevat opiskeluhooltotyön onnistumista. Selkeä työnjako sekä vastuista ja rooleista sopiminen edesauttavat yhteisöllisen opiskeluhooltotyön toteutumista.
- Säännöllinen ja suunnitelmallinen oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän toiminta on keskeinen osa yhteisöllistä opiskeluhoolltoa.
- Käytännön työn kannalta olisi tärkeää, että tiedonkulku oppilaitoksen ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten välillä olisi toimivaa.
- Oppilaitoksissa on yhteisiä kirjattuja käytänteitä ja toimintaohjeita, jotka mahdollistavat ehkäisevän työtavan ja varhaisen puuttumisen. Nämä toimintaohjeet ohjaavat ja tukevat oppilaitosten toiminnan suunnittelua, toteutusta ja seurantaa. Kirjattujen käytäntöjen ja toimintaohjeiden yleisyys vaihtelee kuitenkin oppilaitosten välillä.

Lapset, oppilaat ja opiskelijat sekä huoltajat ovat keskeisiä toimijoita yhteisöllisessä opiskeluhoollossa

- Peruskouluissa oppilaiden osallisuus oppilaitoskohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä on pysynyt viime vuosina samana: lukuvuonna 2022–2023 oppilaat kuuluivat opiskeluhooltoryhmään säännöllisesti 18 prosentissa peruskouluja. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijoiden edustus oli yleisempää ollen lukuvuonna 2021–2022 lukioista 38 prosentissa ja ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä 41 prosentissa.
- Myöskään huoltajien edustajan osallisuudessa ei ole tapahtunut viime vuosina merkittävää muutosta: huoltajien edustaja kuului ryhmään säännöllisesti 20 prosentissa peruskouluista, 17 prosentissa lukioista ja seitsemässä prosentissa ammatillisten oppilaitosten toimipisteistä.
- Oppilaitoksen yhteisöllisestä opiskeluhoollosta ja toimintatavoista on hyvä tiedottaa niin opiskelijoita kuin huoltajiakin säännöllisesti koko lukuvuoden ajan.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon johtaminen on keskeinen osa hyvinvointityötä. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma on konkreettinen työkalu yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. Yhteistyö koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueiden kanssa perustuu yhteiseen ymmärrykseen hyvinvoinnista

- Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmat, jotka ohjaavat oppilaitosten opiskeluhoollon kokonaisuutta, on pääosin tehty lain, perusteiden ja määräyksen mukaisesti.
 - o Monista suunnitelmista puuttuu kuitenkin konkretia ja ennaltaehkäisevä näkökulma.

- Yhteisöllisen työn johtamisessa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja yhteistyössä on paljon alueellista ja oppilaitoskohtaista vaihtelua. Toisaalla työ toteutuu lain mukaisesti ja toisaalla rakenteissa on vielä paljon kehittämistä työn ollessa vasta suunnitteluvaiheessa.
- Rehtoreiden näkökulmasta yhteisöllisen opiskeluhuollon haasteet kulminoituvat johtamisen ja rakenteiden ongelmiin toimijoiden työskennellessä kahden eri hallinnonalan alla.
 - Oppilaitoksen rehtori johtaa pääsääntöisesti yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä, mutta opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten resurssit tulevat hyvinvointialueelta, joka ohjaa työn resurssointia ja sisältöjä. Osa rehtoreista kokee, että opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten resurssit eivät kohtaa arjen käytännön tarpeita.
 - Osa oppilaitoksen rehtoreista kokee yhteisöllisen opiskeluhoitotyön johtamisen haasteelliseksi, koska hyvinvointialue määrittää opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten työnkuvan eikä rehtoreilla ole opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisiin työnjohto-oikeutta. Toisaalta opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset kokevat tärkeäksi, että heidän esihenkilöillään on vahva ymmärrys ja osaaminen opiskeluhoitopalvelujen kokonaisuudesta, jotta opiskeluhoitokokonaisuutta pystytään kehittämään työn sisältöosaamista vahvasti hyödyntäen.
 - Koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyö, johtamisen rakenteet ja käytänteet sekä tiedonkulku muodostavat yhteisöllisen opiskeluhoitotyön perustan.
- Oppilaitoksen opiskeluhoitokokonaisuudesta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä tai muu tehtävään soveltuva monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä. Tällä hetkellä eri oppilaitosten välillä on suurta vaihtelua, miten säännöllisesti ryhmä kokoontuu ja miten suunnitelmallista ja tietoon perustuvaa ryhmän toiminta on. Peruskouluissa 27 prosentissa, lukioissa 21 prosentissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 17 prosentissa ryhmä kokoontuu vain kerran lukukaudessa. Näiden lukujen perusteella herää kysymys siitä, pystyykö monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä toteuttamaan sille laissa määrätyt tehtävät, jos se kokoontuu vain kerran lukukaudessa?

Opiskeluhoitokokonaisuuden toteutumista olisi hyvä selvittää tarkemmin

- Koska kansalliset tiedonkeruut eivät kohdistu kaikkiin niihin koulutusmuotoihin, joihin opiskeluhoito koskee, olisi hyödyllistä selvittää, miten opiskeluhoito toteutuu esiopetuksessa, aikuisten perusopetuksessa, aikuisten lukiokoulutuksessa, tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa (TUVA) sekä kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun vapaan sivistystyön koulutuksessa sekä mitä kehittämistarpeita ja hyviä käytäntöjä näissä koulutusmuodoissa on.

6.1 Selvitystä varten tehty tiedonkeruu touko- ja kesäkuussa 2024

Haastattelut

Selvitystä varten haastateltiin kuutta eri ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Haastattelujoukkoon valitut suomenkieliset koulutuksen järjestäjät edustivat eri kokoisia ja eri alueilla toimivia järjestäjiä. Haastatteluihin osallistui 1–3 henkilöä/koulutuksen järjestäjä, yhteensä 12 henkilöä ja ne kestivät 1,5–2 tuntia/haastattelu. Haastatteluun osallistuneet edustivat koulutuksen järjestäjän johtoa (esim. rehtori, koulutuspäällikkö tai muu vastaava päällikkö/johtaja tai opiskeluhollosta vastaava koordinaattori). Lukion osalta tehtiin kaksi haastattelua (1–3 henkilöä/haastattelu).

Kysely koulutuksen järjestäjille (kysely oli osoitettu rehtoreille/koulutusjohdolle)

Keväällä 2024 osana selvitystä toteutetulla koulutuksen järjestäjille suunnatulla kyselyllä selvitettiin kokemuksia siitä, miten järjestämisvastuun siirtyminen hyvinvointialueelle on vaikuttanut yhteisöllisen opiskeluholloksen yhteistyöhön ja yhteistyöhön opiskeluholtopalveluiden ammattilaisten kanssa. Kyselyllä selvitettiin myös haasteita ja hyviä käytänteitä yhteisöllisen opiskeluholloksen johtamisessa.

Kysely lähetettiin kaikille koulutuksen järjestäjille Opetushallituksen kirjaamon kautta. Kysely oli suunnattu kaikkien 10 koulutusmuodon rehtoreille/johtajille, joita opiskeluholloksen lainsäädäntö koskee. Kyselyn vastausaika oli 14.5. - 12.6.2024. Kyselyyn vastasi 722 rehtoria / johtajaa / muu nimetty koulutuksen järjestäjän edustaja. Vastaukset kattoivat kaikki 10 koulutusmuotoa. Vastauksia tuli koulutusmuodoista seuraavasti: perusopetuksesta (n=453), esiopetuksesta (n=234), lukiokoulutuksesta (n=111), perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (n=92), ammatillisesta koulutuksesta (n=72), aikuisten lukiokoulutuksesta (n=10), aikuisten perusopetuksesta (n=20), tutkintokoulutukseen valmistavasta opetuksesta (n=25) ja kansanopistojen oppivelvollisille suunnattu vapaa sivistystyön koulutuksesta (n=29). Yksi rehtori voi vastata useamman eri koulutusmuodon toiminnasta. Pelkästään suomeksi työskenteleviä oli noin 87 prosenttia, ruotsiksi työskenteleviä noin 10 prosenttia ja sekä suomeksi että ruotsiksi työskenteleviä noin 2 prosenttia vastaajista.

Rehtoreiden avoimet vastaukset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Kategoriat muodostettiin aineistolähtöisesti ja ne olivat tässä aineistossa johtaminen, rakenteet, toimintatavat, osallisuus, yhteistyö, henkilöstön vaihtuvuus, henkilöstön resurssointi, tiedolla johtaminen sekä talous. Kategorioista johtaminen ja rakenteet ovat vahvasti yhteydessä muihin kategorioihin. Esimerkiksi ajan tai yhteistyön puute on seurausta johtamisen ja toiminnan rakenteiden ongelmista.

Kysely opiskeluholtopalvelujen ammattilaisille

Osana tätä selvitystä, Opetushallitus toteutti opiskeluholtopalvelujen ammattilaisille (kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit) kyselyn, jossa selvitettiin yhteisöllisen opiskeluholloksen toimivia käytänteitä, mahdollisia haasteita sekä ammattilaisten roolia yhteisöllisessä työssä. Kyselyyn vastasi 685 opiskeluholtopalvelujen ammattilaista. Vastaajia oli kaikista 10 koulutusmuodosta, joita oppilas- ja opiskelijahuoltolaki koskee. Eniten vastauksia saatiin perusopetuksessa (n=510), esiopetuksessa (n=163), lukiokoulutuksessa (n=147) ja ammatillisessa koulutuksessa (n=148).

työskenteleviltä ammattilaisilta. Yksi työntekijä voi työskennellä useammassa eri koulutusmuodossa. Kuraattoreja vastaajista oli 43 prosenttia, terveydenhoitajia 31 prosenttia, psykologeja 18 prosenttia ja lääkäreitä neljä prosenttia. Vastaajista 87 prosenttia työskenteli suomeksi, seitsemän prosenttia ruotsiksi ja kaksi prosenttia suomeksi ja ruotsiksi. Vastaajista 4 prosenttia työskenteli muulla kielellä, esimerkiksi osittain englanniksi, ranskaksi tai saksaksi.

Tietopyyntö opiskelijajärjestöille

OSKU ry, ammatillisen 2. asteen opiskelijoiden perustama ja omistama opiskelijajärjestö.

SAKKI ry, Suomen ammattiin opiskelevien liitto, joka edustaa yhteensä 170 000 ammatillista opiskelijaa.

Suomen Lukiolaisten Liitto, joka edustaa yhteensä noin 110 000 lukion opiskelijaa

Finlands svenska skolorbunds förbund FSS rf, joka edustaa ruotsinkielisiä oppilaita ja opiskelijoita perusopetuksessa ja toisella asteella

Tietopyyntö Opetusalan Ammattijärjestölle (OAJ)

Tietopyyntö Finlands svenska lärarförbund (FSL)

Tietopyyntö Suomen Vanhempainliitolle

Tietopyyntö Hem och Skola

6.2 Hyödynnetyt selvitykset, arvioinnit, tutkimushankkeet sekä muut lähteet

SELVITYKSET, ARVIOINNIT

Amisbarometri on valtakunnallinen toisen asteen koulutusta tarkasteleva tutkimus, joka toteutetaan kahden vuoden välein tuottamaan tietoa ammattiin opiskelevista.

<https://sakkiry.fi/amisbarometri/>

Arvo-opiskelijapalautteella kootaan tietoa ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tyytyväisyydestä koulutuksen järjestämiseen ja sen vaikuttavuuteen. Lakisääteisen tiedonkeruun tuloksia käytetään ammatillisen koulutuksen laadun seurantaan ja kehittämiseen. Kyselyn tuloksia voi tarkastella opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta.

<https://vipunen.fi/fi-fi/amatillinen/Sivut/Opiskelijapalaute.aspx>

Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti perusopetuksen kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arvioinnin vuosina 2021–2023. Arviointi oli osa opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi ja sen avulla oli tarkoitus levittää tietoa erilaisten menetelmien käytettävyydestä, juurrutettavuudesta ja tuloksellisuudesta opetuksen järjestäjille ja kouluille. Arvioinnilla ei ollut tarkoitus vertailla menetelmien paremmuutta, vaan levittää tietoa niiden hyvistä käytänteistä sekä kehittämistarpeista. Kansallisella tasolla arviointi tuotti tietoa yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämiseen, koulutasolla oman toiminnan tueksi ja menetelmiä koordinoiville tahoille oman toiminnan kehittämistä varten.

Kiusaamisen vastaisilla menetelmillä tarkoitettiin tässä Karvin arvioinnissa sellaisia perusopetukseen suunnattuja menetelmiä, joiden tavoitteena oli kiusaamisen ennaltaehkäisy, kiusaamiseen puuttuminen tai kiusaamisen jälkihoito. Kiusaamisen ehkäisyn ohella menetelmä sai myös olla suunnattu vahvistamaan koulujen työrauhaa ja kouluhyvinvointia. Menetelmiä tarkasteltiin kolmen teeman mukaisesti eli käytettävyyden, juurrutettavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmista. Arvioinnissa käytettävyys liittyi esimerkiksi menetelmän tavoitteen selkeyteen ja kohderyhmälle soveltuvuuteen; juurrutettavuus liittyi esimerkiksi siihen, miten hyvin menetelmä soveltuu koulujen hyvinvointityöhön ja tuloksellisuus liittyi esimerkiksi siihen, minkälaisia tuloksia menetelmästä oli saatu ja miten niitä oli hyödynnetty.

Arviointiin valittiin mukaan seuraavat seitsemän menetelmää:

- Gutsy Go/Gutsy Go ry;
- K-0/Aseman Lapset ry;
- KiVa Koulu/Turun yliopisto - INVEST Psykologia;
- Oulun tunne- ja turvataitokasvatus/Oulun kaupunki – Turvallinen Oulu-hanke
- Tukioppilastoiminta/Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Verso-sovittelu/Sovittelufoorumi oy
- Vänelevsverksamheten/Folkhälsan

Rumpu, N., Markkanen, E-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M. (2023). [Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2023.

Kouluterveyskysely

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa joka toinen vuosi Kouluterveyskyselyn, jonka avulla seurataan 10–20-vuotiaiden hyvinvointia. Kouluterveyskysely tuottaa joka toinen vuosi ajantasaista tietoa oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun ja tuen saamisesta. Koko maan tulokset antavat kokonaiskuvan hyvinvointiin liittyvistä ilmiöistä kyselyvuoden aikana ja pitkällä aikavälillä. Tuloksia hyödynnetään kouluissa, oppilaitoksissa, kunnissa ja alueilla esimerkiksi terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen kehittämisessä.

Kouluterveyskysely toteutetaan kokonaistutkimuksena, jossa kohderyhmänä ovat perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaat (vuodesta 2017), 8. ja 9. luokan oppilaat (vuodesta 1996), lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat (vuodesta 1999) sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat (vuodesta 2008). Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Oppilaat ja opiskelijat vastaavat kyselyyn anonyymisti ja itsenäisesti netissä koulupäivän aikana opettajan valvonnassa.

Indikaattorikuvaukset ja niiden laskenta löytyvät [Kouluterveyskyselyn nettisivuilta](#). Selvityksen tekstissä indikaattorit on merkitty *kursiivilla* luettavuuden helpottamiseksi. Aiempien kyselyvuosien vastaajamäärät ja tiedot aineiston kattavuudesta on kuvattu [Kouluterveyskyselyn nettisivuilla](#). Kattavuus on perusopetuksen ja lukiokoulutuksen puolella hyvä, kun ammatillisen koulutuksen puolella on haasteita saada riittävä määrä opiskelijoita vastaamaan kyselyyn.

Kouluterveyskyselyn tulokset ruotsinkielisestä näkökulmasta

Vuodesta 2019 on mahdollista tarkastella tuloksia THL:n kouluterveyskyselyn tulospalvelussa virallisen opetuskielen mukaan (suomi, ruotsi). Ruotsinkielisen perusopetuksen tuloksista on tehty vuonna 2024 oma julkaisu ja julkaisu toisen asteen tuloksista on työn alla ja valmistumassa vuoden 2024 aikana.

Matikka, A., Söderek, C. & Ervasti, E. (2024). [Kouluterveyskyselyn tuloksia opetuskielen mukaan ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 11/2024.

Kouluterveyskyselyn tulokset ulkomaalaistaustaisten näkökulmasta

Matikka, A., Castaneda, A. & Ervasti, E. (2024). [Ulkomaalaistaustaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019–2023](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 27/2024.

Lukiolaisbarometri

Lukiolaisbarometri on lukio-opiskelijoille suunnattu kysely opinnoista, arjesta ja tulevaisuudesta. Hankkeen toteuttavat Suomen Lukiolaisten Liitto ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Ensimmäinen Lukiolaisbarometri toteutettiin vuonna 2019. Viimeisin tiedonkeruu toteutettiin joulukuun 2021 ja tammikuun 2022 aikana. Lukiolaisbarometriin vastasi yhteensä 6469 lukiolaista 63 eri lukiosta ja kysely suunnattiin myös aikuislukiolaisille sekä yhdistelmätutkintoa suorittaville. Uusin Lukiolaisbarometri julkaistiin syyskuussa 2024 ja siinä on huomioitu myös yhteisöllisen opiskeluhuollon aiheita.

Suomen Lukiolaisten Liitto. Lukiolaisbarometri (2022 ja 2024). Verkko-osoite <https://lukio.fi/lukiolaisbarometri/>

Lukiouudistuksen arviointi (LUKA)

Karvi toteuttaa vuosina 2021–2024 laajamittaisen lukiouudistuksen arvioinnin (LUKA). Arviointi koskee viimeaikaisia lukiokoulutuksen uudistuksia ja sisältyy Karvin koulutuksen arviointisuunnitelmaan vuosille 2019–2023. Arvioinnin aikana kerätään aineistoja lukiokoulutuksen järjestäjiltä, oppilaitoksilta, rehtoreilta, opettajilta ja opiskelijoilta. Arvioinnin kohteena ovat lukiolain keskeiset uudistukset, joiden tavoitteina on kehittää lukio-opetusta, edistää laaja-alaista osaamista, vahvistaa opinto-ohjausta, erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea sekä opiskelijan hyvinvointia.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Lukiouudistuksen arviointi (LUKA) 2021–2024. Verkko-osoite <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/lukiokoulutus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/lukiouudistuksen-arviointi-luka>

Opinto-ohjauksen arviointi (OHJA)

Karvi toteuttaa Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskeva arvioinnin (OHJA) 2022–2024. OHJA-arviointi kattaa oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvän opinto-ohjauksen jatkumon perusopetuksesta aina toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeiseen opinto-ohjaukseen. Arvioinnin piirissä ovat perusopetus, aikuisten perusopetus, valmentava koulutus, vapaa sivistystyö, ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus. Arvioinnin kohteena ovat ohjauksen kokonaisuuden toteutuminen, toisen asteen tutkinnon suorittamisen tukeminen, ohjauksen resurssit, tutkinnon suorittamisaste, keskeyttämisen ehkäisy sekä opinto-ohjauksen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen rooli oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden edistämisessä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. (2022a). [Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskeva arviointi \(OHJA\) 2022–2024.](#)

Opiskeluhoitopalvelujen seuranta -kysely (OPA)

Opiskeluhoitopalvelujen seuranta (OPA) on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisille suunnattu kansallinen seurantakysely, jolla selvitetään Manner-Suomen perusopetuksen ja toisen asteen opiskeluhoitopalveluissa työskentelevien terveydenhoitajien, kuraattoreiden, psykologien ja lääkäreiden näkemyksiä esimerkiksi opiskeluhoitopalvelujen järjestämisestä, työnsä sisällöistä, työajan jakautumisesta erilaisiin työtehtäviin, auttamismahdollisuuksistaan eri haasteisiin, monialaisesta yhteistyöstä sekä yhteisöllisestä opiskeluhoitotyöstä.

Hietanen-Peltola, M., Huurre, T., Jahnukainen, J., Lahdenkari, M. & Vaara, S. (2024). [Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla.](#) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 08/2024.

Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. (2022). [Kohti yhteistä työtä hyvinvointialueilla - Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2022.](#) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 11/2022.

Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Jahnukainen, J. & Laitinen, K. (2021). [Voimavarana yhteistyö - Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2020 Perusopetus.](#) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2021.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 toimeenpanon arviointi

Frisk, T., Hietala, R. & Kiesi, J. (2018). [Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 toimeenpanon arviointi ammatillisessa koulutuksessa.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 5:2018.

Summanen, A.-M., Rumpu, N. & Huhtanen, M. (2018). [Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 toimeenpanon arviointi esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 4:2018.

Sitouttavan kouluyhteistyön arviointi ja käsikirja

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti vuosina 2021–2023 sitouttavan kouluyhteistyön arvioinnin. Arviointi oli osa opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimaa kansallista kehittämistyötä, SKY-hanketta. Hankkeen tavoitteena oli vähentää ja ennaltaehkäistä koulupoissaoloja perusopetuksessa sekä vahvistaa kouluun kiinnittymistä ja siten koululäsnäoloa. Karvin arviointituloksista on julkaistu sekä osa- että loppuraportit että eri teemoihin keskittyviä tiivistelmiä.

<https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/sitouttavan-kouluyhteistyon-arviointi>

Markkanen, E-L. (2023). [Huoltajat ovat usein epätietoisia koulun toimintatavoista oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja poissaoloihin puuttumiseksi.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 15:2023.

Markkanen, E-L., & Pusa, A-M. (2023). [Sitouttavan kouluyhteistyön arviointi – Arvioinnin loppuraportti.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2023.

Markkanen, E-L., Pusa, A-M. & Hietala, R. (2023). ["Porukkaan kuulumista, ulkopuolisuutta ja yksilöllisiä toiveita" - oppilaiden kokemuksia kouluhyvinvoinnin edistämisestä](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 16:2023.

Pusa, A-M. & Markkanen, E-L. (2023). [Erilaisia lähestymistapoja ja vaihtelevia asenteita – opetuksen järjestäjien kokemuksia poissaoloihin liittyvien toimintatapojen kehittämisestä](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 13:2023.

Pusa, A-M. & Markkanen, E-L. (2023). [Luokanohjaajana toimiminen vaatii opettajilta monenlaista osaamista - yläkoulun luokanohjaajien kokemuksia työtä tukevista rakenteista, kouluun kiinnittymisen tukemisesta sekä poissaoloihin puuttumisesta](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 14:2023.

Sergejeff, J. (toim.) (2023). [Yhteisellä koulutiellä - käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:27.

TEAviisari

<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kerää kahden vuoden välein tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). TEAviisari on suunnittelua ja johtamista tukeva työkalu kunnille, kouluille ja oppilaitoksille, joka näyttää kunnan terveydenedistämistyön suunnan. THL kerää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa peruskouluilta terveydenedistämistäktiivisuuteen liittyvää tietoa kouluilta kahden vuoden välein parittomina vuosina sekä toisen asteen oppilaitosten toimipisteiltä kahden vuoden välein eli parillisina vuosina. Tiedot kattavat lähes kaikki Manner-Suomen kunnat. Tietojen avulla tuetaan laaja-alaisen hyvinvointitiedon hyödyntämistä koulujen ja oppilaitosten arjessa ja opiskeluhuollon johtamisessa.

Wiss, K., Ervasti, E., Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. & Saaristo, V. (2022). [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2021 : Liikuntaa lisääviä toimenpiteitä entistä harvemmin](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 16/2022.

Wiss, K., Halme, N., Hietanen-Peltola, M. & Ståhl, T. (2017). [Perusopetuksen opiskeluhoollon tilannekuva 2017 - Yhdenvertaisuus haasteena sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 23/2017.

Wiss, K., Hietanen-Peltola, M., Hänninen, L., Saaristo, V. & Väänänen, T. (2024). [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2023: Opiskeluhoollon psykologi- ja lääkäriresursseissa edelleen heikkenemistä](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 21/2024.

Wiss, K., Jahnukainen, J., Saaristo, V. & Vartiainen, M. (2023). [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2022](#). Tutkimuksesta tiiviisti 19/2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

TUTKIMUSHANKKEET

KOTOPE-hanke

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosina 2022–2024 rahoittama Itä-Suomen ja Helsingin yliopiston *Kouluhyvinvointi, oppimisen tuki ja opettajasegregaatio*-hankkeessa on tarkasteltu yleistä tukea, yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja opettajasegregaatiota Suomessa. Hanke on päättymässä ja hankkeen liittyvät tutkimusartikkelit odottavat vielä julkaisua, mutta tuloksissa on havaittavissa esimerkiksi, että monet opettajat kokevat yhteisöllisen opiskeluhoitoa käsitteen vieraina ja yhdistävät sen yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon; yhteisöllinen opiskeluhoito nähdään kasvatuksellisesta näkökulmasta erillisenä opetustehtävästä; alueiden ja koulujen eriytyminen sekä rekrytointivaikeudet johtaa siihen, että aika kiireettömälle kohtaamiselle vähentyy. Henkilöstön osaaminen ja pysyvyys on avainasemassa yhteisöllisen opiskeluhoitoa toteuttamisessa. Hanketta johtaa professori Sonja Kosunen.

<https://uefconnect.uef.fi/kouluhyvinvointi-oppimisen-tuki-ja-opettajasegregaatio-kotope-skolval-fard-stod-for-larande-och-lararsegregering-kotope/>

<https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/social-studies-in-urban-education/research/kouluhyvinvointi-oppimisen-tuki-ja-opettajasegregaatio-kotope>

MONOPS-hanke

*Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen opiskeluhoitoa-*hanke on Työsuojelurahaston vuosina 2022–2024 rahoittama tutkimus, joka kohdistuu moniammatilliseen yhteistyöhön mahdollisuuksiin ja haasteisiin perusopetuksen opiskeluhoitoa ja sen toteuttavat Turun yliopisto (Sote-akatemia) ja Vaasan yliopisto (sosiaali- ja terveyshallintotiede). Tutkimuksessa tunnistetaan moniammatillisen yhteistyön onnistumistekijät perusopetuksen opiskeluhoitoa, tuotetaan moniammatillisen yhteistyön käytäntösuosituksia ja arviointityökalu. Hankkeessa tehdyssä opiskeluhoitosuunnitelmien analyysissä todetaan, että suunnitelmat toistavat lain ja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita, mutta niissä paikalliset ja käytännölliset kirjaukset ovat vähissä. Suunnitelmissa oli myös merkittäviä eroja monialaisen yhteistyön ohjaamisessa. Hankkeen suosituksissa ehdotetaan, että varmistetaan, että opiskeluhoitokokonaisuutta kehitetään ja toteutetaan lapset ja nuoret edellä ja että varmistetaan yhteistyön ja tiedonkulun sujuvuus ammattilaisten välillä vaikka työskentelevät eri organisaatioissa; että tehdään opiskeluhoitosuunnitelmista konkreettiset ja perehdytetään sekä sitoutetaan kaikki niihin samalla kun kuvataan myös työnjako ja vastuut niissä; varmistetaan ja vahvistetaan opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus opiskeluhoitoa; varmistetaan kaikkien opiskeluhoitoon osallistuvien aikuisten osaaminen ja perehdytys sisältöihin sekä täydennyskoulutustarpeet sekä johdetaan monialaista yhteistyötä.

<https://sites.utu.fi/sote/yhteistyo/hankkeet/leveammat-hartiat-vai-syvempia-kuiluja-moniammatillisen-yhteistyon-mahdollisuudet-ja-haasteet-perusopetuksen-oppilashuollossa/>

Jalonen, H., Laasanen, M., Salminen, J., Rantamäki, A., Raukola-Lindblom, M., Lindell, J., Niemi, T. & Rautava, P. (2024.). Leveämmät hartiat vai syvempiä kuiluja?: Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen opiskeluhoitoa. MONOPS-hankkeen loppuraportti. Vaasan yliopiston raportteja 51. [Leveämmät hartiat vai syvempiä kuiluja? : Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen opiskeluhoitoa. MONOPS-hankkeen loppuraportti - Osuva](#)

Mångprofessionellt samarbete i skolkontext och hälsofrämjande elevvård för barn och unga i Svenskfinland-tutkimushanke

Åbo Akademin tutkimushanke *Mångprofessionellt samarbete i skolkontext och hälsofrämjande elevvård för barn och unga i Svenskfinland*-tutkimushankkeen tavoitteena on tutkia ja kehittää monialaista yhteistyötä eri ammattilaisten välillä kouluissa ja oppilaitoksissa. Hankkeessa kartoitetaan ja kehitetään yhdyspintatyöskentelyä eri opiskeluhuollon toimijoiden välillä ja erityisenä painopisteenä on tutkia kouluterveydenhuollon roolia oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Tutkimusta johtaa Jessica Hemberg ja Pia Nyman-Kurkiala. Hankkeella ei vielä ole verkkosivuja.

Opiskeluhuollon monialaiseen yhteistyöhön liittyen useat tutkimusartikkelit ovat vielä työn alla, mutta esimerkiksi seuraava artikkeli on julkaistu: Gädda, F., Hemberg, J., & Nyman-Kurkiala, P. (2023). School health care and multiprofessional collaboration in compulsory school – teaching staff's perceptions. *Cogent Education*, 10(2). <https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2241644>. Tässä artikkelissa tavoitteena oli selvittää opetushenkilöstön näkemyksiä kouluterveydenhoitajan rooliin perusopetuksessa sekä selvittää monialaista yhteistyötä kouluterveydenhuollon ja opetushenkilöstön välillä.

SAMSYN-tutkimushanke

Tidiga mångprofessionella insatser för att systematiskt stödja barns och ungas välbefinnande i skolkontexten: Från forskningsdata till evidensbaserad samverkan, eli SAMSYN-hanke keskittyy tarkastelemaan oppimisympäristöjen hyvinvoinnin vahvistamista luokilla 4–8. Tutkimusta johtaa Anna K. Forsman ja Johanna Nordmyr. Hanketyö keskittyy Vaasan kaupunkiin ja Mustasaaren kuntaan.

<https://www.abo.fi/projekt/samsyn-tidiga-mangprofessionella-insatser-for-att-systematiskt-stodja-barns-och-ungas-valbefinnande-i-skolkontexten-fran-forskningsdata-till-evidensbaserad-samverkan/>

Monitieteisen hankkeen tavoitteet ovat seuraavat:

- Muodostaa kokonaiskuva siitä, miten lasten ja nuorten hyvinvointi kehittyy luokalta 4 luokalle 8 sekä miten tämä on vuorovaikutuksessa eri tekijöiden kanssa, sisältäen motivaation ja oppimisen
- Seurantakyselyn avulla ja muilla tutkimusmenetelmillä seurata koulun henkilöstön ja vanhempien näkemystä terveyden edistämistyöstä koulussa ja yhdessä pilotoida uusia työtapoja (esim. digitaalinen tietokanta/työkalu)
- Tuottaa suosituksia oppilaiden hyvinvoinnin tukemiseen koulukontekstissa sekä kehittää kursseja ja opintokokonaisuuksia, jotka sisällytetään Åbo Akademin kasvatustieteiden ja hyvinvointialojen tiedekunnalle opinto-ohjelmiin sekä täydennyskoulutuskokonaisuuksiin opettajille, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisille ja muille kiinnostuneille

Tutkimusmenetelmät koostuvat pitkittäiskyselytutkimuksesta, jossa on toistettu kyselytiedonkeruu oppilaille, sekä kyselyt koulun henkilöstölle ja huoltajille. Tämän lisäksi hyödynnetään yhteislaatumisen menetelmiä terveyden edistämisen työtapojen ja yhteistyömallien jatkokehittelyssä yhteistyössä koulukontekstin ammattilaisten ja muiden relevanttien toimijoiden kanssa.

Skolcoach i Svenskfinland-tutkimushanke

Skolcoach i Svenskfinland-tutkimushanke on toteutettu Yrkeshögskolan Novia sekä Aluehallintoviraston yhteistyönä vuonna 2021–2023. Hankkeen tavoitteena oli tukea ruotsinkielisen perusopetuksen oppilaiden hyvinvointia, vuorovaikutustaitoja ja oppimistaitoja vahvistamalla kouluvalmentajien

osaamista ja selkiyttämällä heidän työnkuvaansa. Hankkeessa tuotettu kouluvalmentajaselvitys on laadittu Yrkeshögskolan Novian ja Helsingin yliopiston yhteistyönä, ja sitä tekemässä ovat olleet hankejohtaja Carolina Silin ja hanketyöntekijä Nanette Westergård (YH Novia) sekä yliopistolehtori Matilda Wrede-Jäntti (HY).

MUUT LÄHTEET

Albert, J., Eriksson, M.; Hemmi, M-A. & Pyykkönen, P. (2024). [Yhteisöllinen opiskeluhoito – peruspalvelujen arviointi 2023](#). Aluehallintovirastojen julkaisuja 246/2024.

Brander, A. (2025). [Poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäiseminen, seuranta ja niihin puuttuminen opetuksen järjestäjien opetussuunnitelmissa ja toimintamalleissa – Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitys 2023](#). Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2025:2.

Frisk, T., Hietala, R. & Kiesi, J. (2018). Oppilas- ja opiskeluhoitolain toimeenpanon arviointi ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 5:2018

Hakamäki-Stylman, V., Huhtanen, M., Kilpeläinen, P., Pusa, A-M., Rumpu, N., Venäläinen, S., Huhtala, O., Multasuo, S., Mustonen, T., Viljanen, V. & Wahlström, N. (2021). [Osallisuus tehdään yhdessä. Opiskelijoiden kasvu aktiiviseksi ja kriittiseksi kansalaisiksi toisella asteella](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 28:2021

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio E. & Palmqvist, R. (2018). [Yhteisestä työstä hyvinvointia - opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 9/2018.

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Järvinen, J. & Fagerlund-Jalokinos, S. (2019). [Toisella asteella toimien – opas oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmälle](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 10/2019.

Holmström, A., Tuominen, H., Laasanen, M., & Veermans M. (2023). Teachers' Work Engagement and Burnout Profiles: Associations With a Sense of Efficacy and Interprofessional Collaboration at School. *Teaching and Teacher Education*, 132, <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104251>

Koskela, Teija. KT, PhD, dos., Adjunct Professor yliopistotutkija, Kasvatustieteiden tiedekunta Turun yliopisto. Asiantuntijahaastattelu 23.5.2024.

Kuntaliitto & Hyvil. (2023). [Kysely opiskeluhoollon yhteistyön toimivuudesta. Ensivaiheen huomioita kuntien ja muiden kuntataustaisten koulutuksen järjestäjien kyselystä](#). Joulukuu 2023.

Mannerkoski, M. & Ekroth, A. (2024). [Kysely yhteisöllisen opiskeluhoollon toteutumisesta opiskeluhoollon ohjausryhmille 2024](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:33.

Markelin, L. (2022). [Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2022 – med forskarkommentarer av Matilda Wrede-Jäntti och Kristian Wahlbeck](#). Tankesmedjan Magma 2022.

Myllykoski-Laine, S., Jokio, K., Kalalahti M. & Kiilakoski, T. (2024). [Kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukeminen oppivelvollisuusikäisten koulutuksissa](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 10:2024

OAJ. (2024a). Opiskeluhoollon kysely opettajille ja rehtoreille 2024. [oaj-kysely-opiskeluhoollosta-rehtoreille-ja-opettajille-2024.pdf](#)

OAJ. (2024b). Opetusalan Ammattijärjestö OAJ jäsenkyselystä sen perusopetuksessa ja lukioissa työskenteleville jäsenille 2024. [OAJ:n kysely: Liian suuret perusopetuksen ryhmäkoot ja oppimisen tuen ongelmat kasautuvat – kehysriiheessä on päätettävä koulutuksen pelastusrenkaasta](#)

Opiskeluhoolto-osuus Opetushallituksen verkkosivuilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto>

Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. (2010). Pedagogical well-being: reflecting learning and well-being in teachers' work. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 16(6), 735–751.

Vanhempien barometri, toinen aste (2022). [Vanhempien Barometri – toinen aste: Vanhempien kanssa on tehtävä yhteistyötä myös toisella asteella](#) - Suomen Vanhempainliitto ja Förbundet Hem och Skola i Finland

6.3 Opetussuunnitelman perusteet ja määräykset

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esiopetus/419551/tiedot>

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteet 2021 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esiopetus/7393340/tiedot>

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/1541511/tiedot>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tiedot>

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/2499640/tiedot>

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus 2021 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/tutkintoon-valmentava/7534950/tiedot>

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukiokoulutus/6828810/tiedot>

Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2019 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukiokoulutus/6840291/tiedot>

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun vapaan sivistystyön koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2021 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/vapaasivistystyo/7512390/tiedot>

Opiskeluhoollon keskeiset periaatteet ja tavoitteet sekä opiskeluhooltosuunnitelman laatiminen ammatillisessa koulutuksessa – määräys (OPH-4609-2022) <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opiskeluhoollon-keskeiset-periaatteet-ja-tavoitteet-seka>

6.4 Lait

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

Perusopetuslaki 628/1998 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Lukiolaki 714/2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201215>

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>

Terveystieteidenhuoltolaki 1326/2010 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

LIITE 1 OPETUSHALLITUKSEN REHTORIKYSELY 2024

Taustatiedot

1. Koulutuksen järjestäjä

Kunta

Yksityinen

Valtio

Kuntayhtymä

2. Koulutusmuoto (voit valita useamman vaihtoehdon)

Esiopetus

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu

Perusopetukseen valmistava opetus

Perusopetus

Aikuisten perusopetus

Lukiokoulutus

Aikuisten lukiokoulutus

Tutkintokoulutukseen valmistava koulutus

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnattu vapaa sivistystyön koulutus

Ammatillinen koulutus

3. Ammattinimike

4. Millä kielellä työskentelet?

suomi

ruotsi

suomi/ruotsi

muu (mikä?)

5. Yksiköiden määrä

6. Oppilas-/opiskelijamäärä

Opiskeluhooltosuunnitelmien laatiminen

7. Oletko ollut mukana koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisprosessissa?

Kyllä

En

En osaa sanoa

8. Onko teillä yksikkökohtaisia täsmennyksiä suunnitelmassa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

9. Oletko ollut mukana hyvinvointialueen opiskeluhoitosuunnitelman laatimisprosessissa?

Kyllä

En

En osaa sanoa

Opiskeluhoolto

10. Mitkä ovat mielestäsi yhteisöllisen opiskeluhoollon keskeiset sisällöt?

11. Onko yhteistyö opiskeluhoitopalveluiden kanssa mielestäsi muuttunut opiskeluhoollon palveluiden järjestämisvastuun siirryttyä hyvinvointialueelle?

Parantunut huomattavasti

Parantunut jonkin verran

Pysynyt ennallaan

Heikentynyt jonkin verran

Heikentynyt huomattavasti

En osaa sanoa

12. Onko yhteisöllisen opiskeluhoollon yhteistyö mielestäsi muuttunut opiskeluhoollon palveluiden järjestämisvastuun siirryttyä hyvinvointialueelle?

Parantunut huomattavasti

Parantunut jonkin verran

Pysynyt ennallaan

Heikentynyt jonkin verran

Heikentynyt huomattavasti

En osaa sanoa

Johtaminen

13. Toimitko oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän vastuhenkilönä?

Kyllä

En

Tehtävään on nimetty muu henkilö (vastuuhenkilön ammattinimike)

14. Minkälaisia toimivia käytänteitä yksikössäsi on yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamiseen liittyen?

15. Minkälaisia haasteita näet yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamisessa?

16. Miten teillä perehdytetään henkilöstö yhteisöllisen opiskeluhuollon kokonaisuuteen ja toimintatapoihin?
17. Millä tavalla kehittäte yhteisöllistä opiskeluhoitoa yksikössänne? Miten ja mihin tietoon perustuen työn tavoitteet asetetaan? Mistä saadaan tietoa kehittämistyön pohjaksi?
18. Millä tavalla seuraatte yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumista yksikössänne?

LIITE 2 OPETUSHALLITUKSEN OPISKELUHUOLTO- PALVELUJEN AMMATTILAISTEN KYSELY 2024

Taustatiedot

1. Koulutusmuoto (voit valita useampia vaihtoehtoja)

Esiopetus
Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu
Perusopetukseen valmistava opetus
Perusopetus
Aikuisten perusopetus
Lukiokoulutus
Aikuisten lukiokoulutus
Tutkintokoulutukseen valmistava koulutus
Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun vapaan sivistystyön koulutus
Ammatillinen koulutus

2. Millä kielellä työskentelet

suomi
ruotsi
suomi/ruotsi
muu, mikä?

3. Ammattinimike

Psykologi
Kuraattori
Vastaava kuraattori
Terveystenhoitaja
Lääkäri
Muu, mikä?

4. Työnantajani on tällä hetkellä

Hyvinvointialue
Helsingin kaupunki
Yksityinen palveluntuottaja
Valtio opetuksen/koulutuksen järjestäjänä
Yksityinen opetuksen/koulutuksen järjestäjä
Toimin itsenäisenä ammatinharjoittajana
Muu, mikä?

5. Miten yhteisöllistä opiskeluhoitoa kuuluisi kehittää, jotta lain tarkoitus toteutuisi paremmin?
6. Mitkä ovat ne yhteisöllisen opiskeluhoitoon tehtävät, jotka näet tärkeimpinä oman asiantuntijuu-
tesi näkökulmasta?
7. Anna esimerkkejä hyvistä toimivista käytänteistä yhteisöllisessä opiskeluhoitoon!
8. Minkälaisia haasteita näet oman ammattiryhmäsi edustajien osallistumisessa yhteisölliseen opis-
keluhoitoon?
9. Minkälaisia yhteisöllisen opiskeluhoitoon kehittämistarpeita yksiköissasi näkyy?
10. Koetko, että yhteisölliseen opiskeluhoitoon on tullut sisällöllisiä muutoksia opiskeluhoitopalve-
lujen järjestämisvastuun siirryttyä hyvinvointialueille?
- Kyllä, miten?
- Ei
11. Tunnetko olevasi osa pääasiallisen toimipisteesi työyhteisöä?
- Aina
- Useimmiten
- Joskus
- Harvoin
- En yhtään
12. Oletko osallistunut pääasiallisen toimipisteesi opiskeluhoitoryhmän työskentelyyn lukuvuonna
2023–2024?
- Säännöllisesti
- Satunnaisesti
- Vain tarvittaessa
- Ei lainkaan
13. Arvioi, miten opiskeluhoitoon työaikasi on jakautunut seuraaviin tehtäviin lukuvuonna 2023–
2024. (Ilmoita prosentteina %. Tarkista, että yhteenlaskettu summa on 100 %.)
- Yhteisöllinen työ (esim. opiskeluhoitoryhmään osallistuminen, työskentely luokassa,
teemapäivät, ryhmäyttäminen)
- Työskentely yksittäisen opiskelijan asiassa (asiakastyö ja siihen liittyvä yhteistyö)
- Opiskeluhoitoon kehittäminen oppilaitoksessa
- Oman opiskeluhoitotyön tai ammattitaidon kehittäminen ja ylläpito (esim. työnohjaus
ja koulutukset)
- Opiskeluhoitoon paikallinen ja alueellinen kehittäminen (esim. työryhmät ja sidosryh-
mäyhteistyö)

Verkkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6987-2
ISSN 1798-8926